

◎ TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ◎

A csecsemőhalandóság újabb alakulása.

La mortalité des nourrissons pendant les derniers temps.

Résumé. En revenant à une étude récente de M. Théodore Szél, parue au sujet de la mortalité de nourrissons dans cette Revue (1937, No 10, pp. 869—879), on a établi d'abord, pour la Hongrie, d'après les chiffres de 1936, des séries détaillées sur la mortalité de nourrissons, suivant le sexe et les périodes du premier âge, en calculant ensuite des indices de „surproportion“ des décès des deux sexes, généralement plus considérables pour le sexe masculin (voir plus bas).

Il serait nécessaire d'avoir pour les pays divers des statistiques détaillées d'une façon pareille, c'est-à-dire, séparément pour les deux sexes, pour les 30 premiers jours d'âge et pour chaque mois de la première année d'âge. Faute de données suffisantes, on ne peut faire aujourd'hui qu'une comparaison incomplète des „surproportions“ concernant les divers pays; on choisit d'abord les exemples parmi ceux indiquant, pour la mortalité de nourrissons, le maximum, la moyenne et le minimum. En examinant la grandeur, les tendances communes et la distribution des valeurs remarquables, on présume une corrélation négative entre la grandeur du coefficient de la mortalité de nourrissons et la grandeur moyenne des indices de „surproportion“.

La deuxième partie de la présente étude, examinant les variations séculaires de la diminution des deux mortalités d'abord pour la première année d'âge, ensuite pour les premiers mois d'âge, indique les composantes dynamiques qui déterminent l'analyse des variations séculaires des indices de la „surproportion“ même.

On y présume une corrélation négative entre la grandeur du coefficient de la mortalité de nourrissons et a) la différence des diminutions (en pour 100) pour les deux sexes, b) la croissance des indices de surproportion de décès.

Quelques coïncidences singulières, constatées pour les Pays-Bas et l'Allemagne dans l'étude séculaire des dites surproportions, se sont accentuées.

*

A Magyar Statisztikai Szemle XV. (1937.) évfolyamának 10. számában (869—879. l.) Szél Tivadar dr. ismertette a csecsemők halandósági viszonyait hazánkban, a legújabb (1936. évi) kimerítő feldolgozás alapján. A dolgozat 5. táblázata az 1 éven alul elhaltakat nemek és életkorszakok szerint a szokottnál bővebben állítja egybe. Ez a táblázat arra is alkalmas, hogy

a Szél dolgozatában csak nagy vonásokban jellemzett s okaira visszavezetett *fiúcsecsemő túlhalandóság* tanulmányozására részletesebb számításokat végezzünk.

A két nem újszülött- és csecsemőkorbeli halandósága általános koeficienseinek összehasonlításában mindenfelé feltűnő *fiúhalálalózási túlarányt* életkor szerint tagolva, felismerhetjük a változó erősségű jelenség jellegzetes menetét és mélyebben világíthatunk annak magyarázatába s orvosi következményeibe. A következőkben megkíséréljük a magyarországi csecsemőhalandóság nemek szerinti túlarányainak általános vizsgálatát és szembeállítását néhány mai nap még csupán szórványosan található idevonatkozó külföldi tapasztalattal; behatóbb okfejtések csak akkor végezhetők, ha a túlarányok a halálokok főcsoportjai, továbbá a városi és a vidéki lakosság szerint különválasztva állanak rendelkezésre. Főcélunk, hogy a csecsemőhalandóság szokásos tárgyalását kiegészítsük a túlarányok sajátos menetének tanulmányozásával.

Az elhalálalózási túlarányszámokkal a férfi nem halandóságát a női nem halandóságának százalékában fejezzük ki, vagyis

$$\text{halálalózási túlarány} = \frac{100 \cdot \text{szor férfi halálalóz. aránysz.}}{\text{női halálalózási arányszám.}}$$

Az ilyen megállapítással tehát férfi — illetőleg női — túlarány jelentkezik, aszerint, amint a túlarányindex nagyobb, illetőleg kisebb 100-nál. (Ha végigtekintünk a magyar csecsemőhalandóság túlarányainak sorozatán, úgy női túlarány csupán a 10. hónapban mutatkozik s itt is csak nagyon mérsékelten.)

Az 1936. évi magyarországi csecsemőhalandóság túlarányszámainak megállapítása céljából, az említett 5. táblázat alapján (mely az elhaltakat számszerint tünteti fel) megszerkesztettük mindegyik nemre külön-külön az elhalálalózási arányszámok sorozatát. Az így nyert és az 1a) táblázatban közölt első részletesebb magyar csecsemőhalandósági arányszám-sorozatok terjedelmét jellemzi, hogy az élveszülöttek száma volt: 94.586 fiú és 88.783 leány, az 1 éven alul elhaltak száma ezekből volt: 14.258 fiú és 11.231 leány. (Az évközi vándorlások nem vétethettek számításba, de

ezeknek a csecsemőhalandóság arányszámaira tudvalevőleg elhanyagolható hatások van.) Táblázatunk az általános jelenségek tanulmányozására azért is alkalmas, mivel a külföldi tapasztalatokból levezethető hasonló sorozatok szűkebb körűek, nem tagolják kellőképpen az első hónap fejleményeit. Az összehasonlító vizsgálódásokhoz nagyon szükséges volna, hogy a csecsemőhalandóság hivatalos méréseiben mindenütt olyan részletességgel járnának el, mint újabban hazánkban.

A halálzási túlarányok menetének felderítéséhez már az egy évből eredő megfigyelések is használhatók, mivel a viszonyszámok jellegét öltő mérőszámokban a két nemet egyaránt érintő rendszeres ingadozások vagy különlegességek (pl. hogy az 1936. év csecsemőhalandósága a hazánkban eddig tapasztaltak között a legalacsonyabb volt) letompulva érvényesülnek; ugyanez a megjegyzés illeti a módszertani-

1a) A magyarországi csecsemők halálzási arányszámai és halálzási túlarányai 1936-ban, nem és életkorszakok szerint.

Mortalité de nourrissons en Hongrie en 1936 et indices de la „surproportion“ de décès, suivant le sexe et les périodes du premier âge.

Csecsemő életkorszak Périodes du premier âge	Halálzási arányszám (‰) Mortalité moyenne (pour 1000)		Halálzási túlarány Indice de la „surproportion“ de décès (nő - sexe féminin. = 100)
	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	
1 napon aluli — Moins d'un jour	16·52	12·97	127
1 napos — 1 jour	3·62	2·81	129
2 jours	4·80	3·84	125
3 „	2·76	2·24	123
4 „	2·15	1·78	121
5 „	1·97	1·82	108
6 „	2·04	1·55	131
7 „	1·89	1·38	137
8 „	1·57	1·37	114
9 „	1·47	1·07	137
10 „	1·27	0·98	130
11—20 napos - jours	14·10	11·66	121
21—30 „	8·70	8·11	107
1 hónapos — mois	17·72	14·47	122
2 „	15·50	12·52	124
3 „	12·83	10·19	126
4 „	10·80	7·67	140
5 „	8·39	6·96	120
6 „	7·05	6·22	114
7 „	6·22	5·64	110
8 „	6·03	5·06	119
9 „	5·60	4·92	114
10 „	4·86	5·01	97
11 „	4·60	4·43	104
1 éven aluli — Moins d'un an	150·74	126·51	119

1b) Az 1a) táblázat összevont életkorszakokkal.
Le tableau 1a) avec des périodes réunies.

Csecsemő-életkorszak Période du premier âge	Halálzási arányszám (‰) Mortalité moyenne (pour 1000)		Halálzási túlarány Indice de la „surproportion“ de décès (nő — sexe féminin. = 100)
	fi - sexe masc.	nő - sexe fémin.	
1 napon aluli — Moins d'un jour	16·52	12·97	127
1 héten aluli — Moins d'une semaine	35·29	28·08	126
20 napon aluli — Moins de 20 jours	52·99	42·69	124
1 hónapon aluli — Moins d'un mois	61·25	50·44	121
1/4 éven aluli — Moins de 3 mois	103·82	85·31	122
1/2 éven aluli — Moins de 6 mois	127·12	104·24	122
3/4 éven aluli — Moins de 9 mois	142·62	118·16	121
1 éven aluli — Moins d'un an	150·74	126·51	119

lag különféle módokon levezetett táblázatok túlarányainak összehasonlítását. Ezután hasonló részletességű megfigyelések során a túlarányoknak és menetüknek jellemzését tovább finomíthatjuk és szekuláris ingadozásoknak a mélyebb okfejtésekhez szükséges tárgyalásával is tökéletesíthetjük.

A magyarországi csecsemőhalandóság fent értelmezett túlarányait az 1a) táblázatunk utolsó oszlopa mutatja be. E mérőszámok kor szerint tagolt hullámos menetében jellegzetes völgy-, illetőleg tetőértékek állapíthatók meg, melyek megfigyelésével a csecsemőhalandóságnak egy újszerű, mindkét nemre sajátosan kiterjedő s orvosilag is figyelmet érdemlő korelhatolása volna levezethető. Feltűnik a) 1 hónapon alul az 5. naphoz és a 4. héthez tartozó mélyérték, továbbá b) 1 hónapon túl a 4. hónaphoz tartozó csúcsérték, valamint a 10. hónaphoz tartozó legmélyebb érték. A túlarányok általános menete így szemléltethető:

a) 1 hónapon alul:

1 napon aluli	127
1—10 napos	125
11—20 „	121
21—30 „	107

(átlag: 124)

(tehát fogyó és második felében erősebben eső jelleg)

b) az első évben:

0—2 hónapos	121
3—5 „	129
6—8 „	114
9—11 „	105

(átlag: 121)

(tehát csúcsszerű és második felében erősebben eső jelleg).

Az 1b) táblázat a túlarányok alakulását összevont korcsoportok szerint mutatja be, hogy a jelenségnek fokozatosan fogyó általános irányzata kidomborodjék, továbbá, hogy az egyes fejlődési fázisok túlarányainak nagyságbeli viszonyait összemérhessük.

A magyar csecsemőhalandóság túlarányainak menetét a 2a) és 2b) táblázatokban szembeállítjuk néhány, nagyjában egyidejű külföldi sorozatéval, hogy a jellegzetesnek tűnő irányzatokat és esetenkénti eltéréseket, továbbá a kiemelkedő értékekben való eltolódásokat bemutassuk. (Norvégiai adatokat azért közlünk, hogy példáját adjuk egy esetnek, melyben a csecsemőhalandóság javulása már elérte a felső határt; Ausztráliát azért említjük, hogy térben s időben nagyobb eltérésű esetet is lássunk.)

Az egybevetés súlypontja a magyar, a német és a németalföldi adatokra jut, egymásmellé helyezve a nagy-, a közép- és a kiscsecsemőhalandóságú eseteket; a három ország csecsemőhalandósági koefficiensének aránya nagyjában így alakult 18:8:5. Látjuk a táblázatokból, hogy *mindenfelé jelentékeny s irányzatban hasonló fiútúlarányok lépnek fel és hogy a koefficiens nagyságbeli sorakoztatása — a kiemelkedő értékeket nem tekintve — bizonyos ellentétes irányzatot mutat a túlarányszámok és átlagaiknak nagyságbeli sorakozásával.*

Azt a statikus megállapítást, hogy nagyobb csecsemőhalandósági koefficiensnek alacsonyabb átlagos halálozási túlarány felel meg, táblázatainkból csak nagy óvatossággal vezethetjük le, különösen az egyes sorozatok szerkesztésében nyilvánuló módszertani különbségek miatt (ezekkel magyarázható a legkisebb csecsemőhalandóságú országokhoz tartozó Norvégia kiugrása a koefficiens nagysága szerint sorakoztatott európai példákból). Ezt a feltevészerű kijelentésünket azonban mindenestre felhasználhatjuk annak a ténynek megértésére, hogy a bemutatottak sorában *aránylag Magyarországon mutatkoznak a legalacsonyabb csecsemőhalandósági túlarányok.*

Nem bocsátkozunk az elmondottak behatóbb okfejtésébe, csupán annyit említünk, hogy e megjegyzéssel is alátámasztható volna a *Knibbs* régebbi s különösen *Burkhardt* újabb írásaiban található fel-

2a) A csecsemőhalandóság túlarányai hónapok szerint.

Répartition, par mois d'âge, des indices de la „surproportion“ de décès de nourrissons.

Hónap Mois d'âge	Magyarország Hongrie 1936	Németország Allemagne 1932—34	Németalföld Pays-Bas 1921—30	Norvégia Norvège 1921—30	Ausztrália Australie 1910—15
0	121	125	132	128	140
1	122	132	133	129	133
2	124	134	137	143	127
3	126	126	130	126	118
4	140	136	131	128	114
5	120	122	128	131	117
6	114	122	125	132	126
7	110	119	.	114	115
8	119	115	120	114	122
9	114	120	.	101	102
10	97	118	123	106	99
11	104	112	¹⁾ 113	101	118
1 éven aluli Moins d'un an	119	125	129	126	123

¹⁾ 12 hó — 12 mois.

fogás, mely a két nem halandósági viszonyainak összemérése körül felmerülő problémák elemzésénél sok esetben (pl. a halvaszülöttek vagy a korai gyermekhalandóság fiú túlarányai tárgyalásánál stb.) használható. E felfogás szerint a női nem a külső életkörülmények és az egészségügyi tényezők hatásaira általában — jóban és rosszban is — erősebben reagál a férfi nemnél; így alacsonyabb szintű csecsemőhalandóság kedvező körülményekre vall, melyek a női nem szervezetére erősebben hatván ki, viszont a férfigalálozási túlarányok fokozására vezetnek.

Ugyanezzel a felfogással világíthatunk be a csecsemőhalandóságnak, a kellőképen tagolt adatok hiányossága folytán eddig csak az első életévre összevontan tárgyalt másik főkérdésébe: hogy a halandóságok szekuláris javulása során — mely nemek és az első év szakaszai szerint különféle-

2b) A csecsemőhalandóság túlarányainak irányzata.

Tendance des indices de „surproportion“.

Hónap Mois d'âge	Magyarország Hongrie 1936	Németország Allemagne 1932—34	Skótszág Ecosse 1930—32	Angolország Angleterre 1925—29	Németalföld Pays-Bas 1921—30	Norvégia Norvège 1921—30	Ausztrália Australie 1910—15
0—2	122	130	130	138	134	133	133
3—5	129	128	134	135	130	128	116
6—8	114	119	127	127	122	120	121
9—11	105	117	108	119	120	103	106
Átlag En moyenne	118	123	125	130	126	121	119

képen tűnik elő — miképpen változik irányzatban s erősségekben a csecsemők halálózási túlaránya?

Az első életévre az tapasztalható, hogy a leányok halandósága az erősebben javuló és ezzel magyarázható, hogy a fiútúlarányok emelkedése volt észlelhető; a javulás mértékei közötti különbség a kishalandóságú országokban általában nagyobb lévén, *a túlarányok időbeli emelkedése is a csecsemőhalandóságok nagyságával szemben ellentétesen sorakozik.* Ez a tényállás néhány (különösen skandináv) kivétellel a legtöbb országra vonatkozóan igazolódik, amit a legnagyobb, a középső és a legkisebb csecsemőhalandóságok tipikus képviselőinél az utóbbi 30 esztendőre vonatkozólag számszerűen a következőképpen szemléltethetünk:

Ország, időszak <i>Pays, périodes</i>	A halandóság csökkenése (%) az első életévben — <i>Diminution de la mortalité dans la 1re année d'âge (%)</i>			A halálózási túlarány emelkedése az első évben %-ban <i>Croissance des „surproportions“ de décès dans la 1re année d'âge</i>
	Fi <i>Sexe masc.</i>	Nő <i>Sexe fem.</i>	Különbözet <i>Différence</i>	
Magyarország <i>Hongrie</i> 1900/01-1930/31	25.9	27.4	1.5	2.6
Németország <i>Allemagne</i> 1901/10-1932/34	57.8	59.8	2.0	5.9
Németalföld <i>Pays-Bas</i> 1900/09-1921/30	53.5	57.0	3.5	8.4

Az első életévnek hónapokra tagolt túlarányait óhajtván szekuláris nézőpontból megvizsgálni, erre vonatkozóan csak a németországi és a németalföldi hivatalos statisztikákban találtunk megfelelő anyagot. Idetartozó számvetésünk eredményeit, melyek néhány érdekes, jellegzetesnek tűnő mozzanatot tárnak elénk, a 3a) táblázatunk mutatja be. Hogy a bemutatott jelenségek összetevőikre legyenek visszavezethetők, a 3b) táblázatban a két nemre külön-külön felsoroljuk a halandóság megjavulásának százalékait. Ezek mindkét esetben, de az 1 hónapon aluliakra vonatkozó adatok kivételével, csekély mértékben a női nemre kedvezőbbek. A németalföldi kisebb csecsemőhalandóságok esetében a különbsétek aránylagosan magasabbnak mondhatók (utóbbiak ugyanis 10, míg a németországiak 30 éves átlagok).

A 3a) és b) sz. táblázatok tanúsága szerint az 1 éven aluli hónapokra tagolt adatok

3a). A csecsemőhalandóság túlarányainak szekuláris ingadozása.

Mouvement séculaire des indices de „surproportion“.

Hónap <i>Mois d'âge</i>	Németország — <i>Allemagne</i>					Németalföld <i>Pays-Bas</i>		
	1891-1900	1901-10	1924-26	1932-34	%-os különbség <i>Différence, %</i> 1901/10—1932/34	1910-20	1921-30	%-os különbség <i>Différence, %</i>
0	127	127	126	125	— 1.6	133	132	— 0.7
1	120	123	129	132	7.3	132	133	0.8
2	120	124	126	134	8.1	130	137	5.4
3	120	121	128	126	4.1	127	130	2.4
4	119	121	125	136	12.4	112	131	17.0
5	118	120	122	122	1.7	122	128	4.9
6	116	116	122	122	5.2	117	125	6.9
7	115	114	120	119	4.4	.	.	.
8	114	112	114	115	2.7	114	120	5.3
9	111	109	115	120	10.1	.	.	.
10	110	108	108	118	9.3	108	123	13.9
11	107	106	108	112	5.7	106	113	6.6
1 éven aluli <i>Moins d'un an</i>	118	118	123	125	5.9	123	129	4.9

¹⁾ 12 hó — 12 mois.

ugyanazt a képet mutatják, mint az első életévre összevont tárgyalás; itt részleteiben tűnik elő, miképpen *felel meg a nagyobb csecsemőhalandóságnak a túlarányoknak kisebb szekuláris tolódása.* A tagolással a túlarányoknak menete mindkét példában hullámos lesz és az ingadozások irányzataiban figyelmet érdemlő egyezések tapasztalhatók. A hullámos lefolyás a két nem csecsemőhalandóságának korszakok szerint nem egyenletesen ható javulási tényezőire vezethető vissza.

Úgy a közepes csecsemőhalandóságú Németországban, mint a legkisebb csecsemőhalandóságú Németalföldön a fiútúlarányok — az 1 hónapon aluli szakasz kivételével — emelkedőben vannak és pedig a részleteken belül Németalföldön kifejezettebben s — a 2. hónap kivételével — aránylagosan erősebben. A németországi túlarány 30 évi emelkedésének átlaga 5.9%, a 10 évi németalföldié 4.9%. (Az 1924/26-os német adatokban némileg tükröződnek a háborús hatások zavarásai.) Az 1 hónapon aluli szakaszon mindkét esetben fogyás mutatkozik, Németalföldön aránylag érezhetőbben.

Élesen szembevetünk, hogy *mindkét* esetben a 4. és a 9—10. hónap százalékos adata feltűnően kiemelkedik, különös mértékben Németalföldre vonatkozóan. Úgy ezeknek a dinamikai, mint a már említett statikai szélsőségeknek magyarázata az összes vizs-

3b) A csecsemőhalandóság szekuláris megjavulása (‰).

Diminution séculaire de la mortalité de nourrissons (‰).

		H ó n a p — M o i s											
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Németország <i>Allemagne</i> 1901/10—1932/34	fi sexe masc.	32·0	69·5	69·7	72·0	72·1	73·2	73·3	73·5	73·8	75·0	74·5	74·8
	nő sexe fém.	30·9	71·7	72·1	73·2	75·3	73·7	74·4	74·7	74·5	77·4	76·6	76·3
Németalföld <i>Pays-Bas</i> 1910/20—1921/30	fi sexe masc.	9·1	47·6	47·2	48·2	49·6	47·6	45·4	—	43·5	—	43·7	1) 47·4
	nő sexe fém.	8·5	47·9	49·8	49·2	51·6	50·4	48·9	—	47·1	—	50·5	50·8

1) 12 hó — 12 mois.

gált sorozatoknak halálozási okok szerinti tagolásával volna csak megállapítható; vagyis azzal, hogy a csecsemőhalandóság legintenzívebb, illetőleg leggyengébb összetevői, melyek a *Knibbs-Burkhardt*-féle felfogás értelmében a legmagasabb, illetőleg a legkisebb fiútúlarányokat eredményeznék, a csúcs-, illetőleg a mélyértékekhez tartozó szakaszokon, továbbá országok szerint a halandóság nagyságával ellentétes soraközásban érvényesülnek leghatározottabban.

A feldolgozott két példa természetesen nem elegendő arra, hogy a felvetett kérdésekről határozottabb véleményt nyilvánítsunk. Fejtegetéseink második részében csak újabb bizonyítékát óhajtottuk adni annak, hogy a halandósági jelenségeknek időben

széttagolt (dinamikus statisztikai) tárgyalásával lényegesen elmélyíthetjük a gyűjtéseiben a multból merítő, de rendezéseiben és alkalmazásaiban a jövőre is tekintő statisztikai vizsgálódásokat. A magyarországi csecsemőhalandóság túlarányainak várható alakulására nézve feltételesen több tanúságot vonhatnánk le a fenti tárgyalásból: Így például azt, hogy mint a legnagyobb csecsemőhalandóságú esetben feltehető, az 1 hónapon aluli fiútúlarányokban erősebb fogyás várható, továbbá, hogy a többi szakaszon lényegesebb emelkedés nem várható, végül, hogy a 10. hónapban jelentkező mérsékelt leánytúlarány előreláthatólag el fog tűnni.

Goldziher Károly dr.

● SZOCIÁLIS STATISZTIKA ●

Öngyilkosság és gazdasági válság.

Les suicides et la crise économique.

Résumé. Pendant la grande crise économique de 1930—32, le nombre et la proportion des suicides a augmenté par rapport aux chiffres des années voisines. Depuis environ 1933, où la crise économique mondiale commença à faiblir, on voyait baisser un peu la proportion des suicides. Contrairement à cela, il y avait sous ce rapport autrefois, à partir du début du XIXe siècle, une augmentation continuelle. En Hongrie, la proportion des suicides, ayant monté presque sans cesse depuis la Grande Guerre, a atteint en 1932 son maximum: 352 pour 1 million d'habitants, et de 1933 à 1936, elle a baissé à 308. Pendant la crise économique, le maximum de Hongrie, si on y comprend les cas de morts violentes de cause inconnue, a été de 382 pour 1 million d'habitants; avec les tentatives de suicide, il a représenté 686.

Pendant le décade de 1927—1936, la proportion des suicides montrait en Hongrie un parallélisme frappant avec les caractéristiques de la vie économique (proportion des chômeurs, nombre des faillites et des ruines matérielles, détournements de fonds, pertes en capitaux et en revenus), elle y avait par contre une allure contraire à l'effectif des membres de l'Institut Général des Assurances Sociales. Ce parallélisme tenait au fait que les suicides eurent alors pour cause pour une grande part des soucis matériels amenés par la crise; on voit en effet que depuis 1933, où la crise a commencé à diminuer, les suicides étaient moins nombreux. Quant aux suicides dus à des motifs non matériels (chagrin d'amour, dégoût de vivre, deuil, maladie incurable, causes dites altruistes, etc.), la fréquence n'en a pas changé pendant la crise. On a donc vu

3b) A csecsemőhalandóság szekuláris megjavulása (‰).

Diminution séculaire de la mortalité de nourrissons (‰).

		H ó n a p — M o i s											
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Németország <i>Allemagne</i> 1901/10—1932/34	fi sexe masc.	32·0	69·5	69·7	72·0	72·1	73·2	73·3	73·5	73·8	75·0	74·5	74·8
	nő sexe fém.	30·9	71·7	72·1	73·2	75·3	73·7	74·4	74·7	74·5	77·4	76·6	76·3
Németalföld <i>Pays-Bas</i> 1910/20—1921/30	fi sexe masc.	9·1	47·6	47·2	48·2	49·6	47·6	45·4	—	43·5	—	43·7	1) 47·4
	nő sexe fém.	8·5	47·9	49·8	49·2	51·6	50·4	48·9	—	47·1	—	50·5	50·8

1) 12 hó — 12 mois.

gált sorozatoknak halálozási okok szerinti tagolásával volna csak megállapítható; vagyis azzal, hogy a csecsemőhalandóság legintenzívebb, illetőleg leggyengébb összetevői, melyek a *Knibbs-Burkhardt*-féle felfogás értelmében a legmagasabb, illetőleg a legkisebb fiútúlarányokat eredményeznék, a csúcs-, illetőleg a mélyértékekhez tartozó szakaszokon, továbbá országok szerint a halandóság nagyságával ellentétes soraközásban érvényesülnek leghatározottabban.

A feldolgozott két példa természetesen nem elegendő arra, hogy a felvetett kérdésekről határozottabb véleményt nyilvánítsunk. Fejtegetéseink második részében csak újabb bizonyítékát óhajtottuk adni annak, hogy a halandósági jelenségeknek időben

széttagolt (dinamikus statisztikai) tárgyalásával lényegesen elmélyíthetjük a gyűjtéseiben a multból merítő, de rendezéseiben és alkalmazásaiban a jövőre is tekintő statisztikai vizsgálódásokat. A magyarországi csecsemőhalandóság túlarányainak várható alakulására nézve feltételesen több tanúságot vonhatnánk le a fenti tárgyalásból: Így például azt, hogy mint a legnagyobb csecsemőhalandóságú esetben feltehető, az 1 hónapon aluli fiútúlarányokban erősebb fogyás várható, továbbá, hogy a többi szakaszon lényegesebb emelkedés nem várható, végül, hogy a 10. hónapban jelentkező mérsékelt leánytúlarány előreláthatólag el fog tűnni.

Goldziher Károly dr.

● SZOCIÁLIS STATISZTIKA ●

Öngyilkosság és gazdasági válság.

Les suicides et la crise économique.

Résumé. Pendant la grande crise économique de 1930—32, le nombre et la proportion des suicides a augmenté par rapport aux chiffres des années voisines. Depuis environ 1933, où la crise économique mondiale commença à faiblir, on voyait baisser un peu la proportion des suicides. Contrairement à cela, il y avait sous ce rapport autrefois, à partir du début du XIXe siècle, une augmentation continuelle. En Hongrie, la proportion des suicides, ayant monté presque sans cesse depuis la Grande Guerre, a atteint en 1932 son maximum: 352 pour 1 million d'habitants, et de 1933 à 1936, elle a baissé à 308. Pendant la crise économique, le maximum de Hongrie, si on y comprend les cas de morts violentes de cause inconnue, a été de 382 pour 1 million d'habitants; avec les tentatives de suicide, il a représenté 686.

Pendant le décade de 1927—1936, la proportion des suicides montrait en Hongrie un parallélisme frappant avec les caractéristiques de la vie économique (proportion des chômeurs, nombre des faillites et des ruines matérielles, détournements de fonds, pertes en capitaux et en revenus), elle y avait par contre une allure contraire à l'effectif des membres de l'Institut Général des Assurances Sociales. Ce parallélisme tenait au fait que les suicides eurent alors pour cause pour une grande part des soucis matériels amenés par la crise; on voit en effet que depuis 1933, où la crise a commencé à diminuer, les suicides étaient moins nombreux. Quant aux suicides dus à des motifs non matériels (chagrin d'amour, dégoût de vivre, deuil, maladie incurable, causes dites altruistes, etc.), la fréquence n'en a pas changé pendant la crise. On a donc vu

en Hongrie un parallélisme marqué entre les suicides et les indices de la crise économique; il y a eu là, par exemple, une forte corrélation entre les suicides et la proportion des chômeurs. Cette dernière, ayant représenté en 1928 172 pour 1 million d'habitants, a monté en 1932 à 351, maximum enregistré ces derniers temps, pour retomber à 183 de 1933 à 1936. En Hongrie, entre la fréquence, pour 1 million d'habitants, des suicides et celle des chômeurs, le coefficient de corrélation (r) est, de 1927 à 1936, d'un degré bien haut: $+0.7907$; l'erreur probable (ϵ) y est seulement ± 0.0865 .

Dans la plupart des pays d'Europe, le nombre proportionnel des suicides accusait également quelque régression depuis 1933. A partir de cette année-là, les statistiques concernant l'Italie, l'Irlande, la France, la Lithuanie, la Suisse, montrent à cet égard une diminution progressive. En Tchéco-Slovaquie, la proportion des suicides, ayant atteint son maximum en 1933, décroissait à partir de 1934. Jusqu'à la crise économique mondiale de 1930—32, la proportion des suicides à la population montait dans la plupart des pays, et comme nous l'avons dit plus haut, il en était de même en Hongrie.

En analysant la statistique des suicides, on voit de curieux changements pour la crise de 1930—1932 et pour les temps passés depuis. Par exemple, pendant la crise, la proportion des suicidés a dépassé les chiffres correspondants de toutes les autres années. En Hongrie, elle a monté à 53 ou 54% en 1930—32, baissant à 47% dans les années voisines de cette période. Il est évident qu'en raison des soucis matériels amenés par la crise, les suicides dus à des causes graves étaient alors bien plus nombreux que les suicides pour motifs peu sérieux. — Il faut souligner que parmi les femmes, il y a eu en Hongrie moins de suicides pendant la crise que pendant les autres années. En 1930—32, la proportion des femmes y était de 28 à 29% parmi les suicidés, contre 34% auparavant; depuis 1933, on l'a vu monter à 38%. Pendant la crise, la plupart des hommes suicidés étaient à l'âge particulièrement frappé par le chômage, où l'on est le plus capable de travailler. Un autre fait notable est que parmi les hommes faits, la proportion des tentatives de suicide était inférieure à celle notée pour les jeunes gens. — En examinant la répartition par profession des suicides en Hongrie, on voit que la proportion des agriculteurs, gens gravement frappés par la crise, était en 1932 plus forte (28.7%) que dans les autres années. Sous ce rapport, le nombre proportionnel de l'industrie montait en 1932 à un niveau (29.2%) dépassant ceux de toutes les années précédentes, et même il a continué à augmenter après 1933. Ceci tenait peut-être pour une certaine part à l'industrialisation et à l'urbani-

sation. Comme depuis 1933 il n'y a pas eu de recensement, on peut pas encore savoir si dans l'industrie, la proportion des suicidés à la population a diminué ou non. Il est à remarquer encore que parmi les domestiques et dans la catégorie de la défense nationale, où il y a toujours le plus de suicides pour causes d'ordre psychique (chagrin d'amour, etc.), la proportion des suicides n'a pas monté pendant la crise.

D'après les statistiques hongroises concernant le mode de perpétration des suicides, les suicides par pendaison ou par arme à feu étaient pendant la crise les plus fréquents; depuis que la situation économique s'est mise à améliorer, on a vu baisser la proportion de ces deux sortes de suicides. Venaient ensuite, sous ce rapport, pendant la crise, les suicides par empoisonnement ou par précipitation d'un lieu élevé, dont la proportion a monté depuis 1933. — Il ressort nettement, des statistiques relatives aux causes probables des suicides, que la proportion des suicides dus à des soucis matériels, après avoir fort monté en 1932, baissait depuis sensiblement jusqu'en 1936, dernière année figurant dans les statistiques dont nous parlons ici. La proportion des suicides pour misère et chômage avait représenté en 1930 en Hongrie 8.5% du total des suicides et, ayant monté en 1932 à 12.7%, chiffre supérieur à ceux de toutes les autres années, elle accusait une régression, tombant à 9.8% en 1936. — En ce qui concerne les suicides par dégoût de la vie (qui peut aussi avoir pour cause des soucis matériels), en 1932 la proportion (9.4%) en a été également supérieure à celles des années voisines. Dans la même année, il en a été de même des suicides de gens ayant commis un délit contre la propriété (1.2%). — Si l'on met ensemble, dans le tableau des causes probables, les suicides pour revers de fortune, ceux commis pour d'autres causes matérielles et ceux de mobile inconnu, la proportion en a monté à 41.7% en 1932, dépassant celle constatée précédemment (37), et de 1933 à 1936, elle est tombée à 36%. Parmi les hommes, particulièrement atteints par la crise, les suicides attribuables à des causes matérielles ont représenté en 1932 une proportion très forte: près de la moitié (47.6%) du nombre total des hommes suicidés.

*

Az öngyilkosok számának és arányának a múlt század eleje óta egyre tartó következetes gyarapodásában néhány éve némi enyhülés mutatkozik. Az 1930—32. évi nagy gazdasági válság után, 1933-tól kezdve a gazdasági bajok és a munka-

nélküliség mérséklődésével, a csődök számának csökkenésével meglepően párhuzamosan csökken az öngyilkosok száma és aránya is. Amíg 1932-ig, különösen 1930—1932-ben, a gazdasági világválság idején a gazdasági élet bajainak fokozódásával kapcsolatban a munkanélküliség is egyre nagyobb arányban jelentkezett s ezzel párhuzamosan az öngyilkosok régóta tartó gyarapodása is új lendületet vett, azok évről-évre gyakrabban fordultak elő, — mert hiszen az élet önként való eldobásánál mindig igen jelentékeny a megélhetés gondjaival megküzdeni nem tudó elemek aránya, — addig 1933 óta a gazdasági és megélhetési viszonyok javulásával az öngyilkosságok is gyérebben fordulnak elő. Bizonyos, hogy úgy a halálosan végződő, mint az utóbb csak kísérletnek minősülő öngyilkosságoknak a gazdasági okokon, tönkremenésen, csődön és egyéb fizetési nehézségeken, adósságokon, sikkasztáson, egyéb vagyon- vagy jövedelembeli meg-rázkódtatásokon kívül számos más okuk is van, mint pl. szerelmi bánat, gyógyíthatatlan betegség, altruisztikus okok stb.; ezen okok száma, illetve gyakorisága azonban a nagy gazdasági válság idején nem változott, míg a gazdasági okoké azal párhuzamosan hullámzott. Vannak aztán részben gazdasági okkal is bíró, avagy olykor anyagi okokkal is magyarázható öngyilkossági esetek. Ilyenek pl. az életúntság esetei, amelyeknél a pszichikai okokon kívül materiálisoknak is lehet szerepük. Ilyenek az ismeretlen okú öngyilkosságok, amelyek körében az anyagi okúak száma csak előttünk ismeretlen. Ezen átmeneti jellegű, részben anyagi, részben erkölcsi okok 1930—32-ben kevésbé gyarapodtak; változatlan, sőt csökkenő volt ekkor a materiális, gazdasági okot fel nem mutató öngyilkossági esetek száma és aránya. Ilyképen megállapítható, hogy az 1930—32. évi gazdasági válság tüneteivel, fokmérőivel, így pl. a munkanélküliség arányaival is miért oly meglepően párhuzamos az előfordult öngyilkosságok száma és azoknak a fejlődő népességhez viszonyított gyakorisága is. Egyben világossá válik előttünk a néhány év óta tartó gazdasági fellendülés hatása az öngyilkossági arány enyhülésére is, mert hiszen az öngyilkosságok egy része is gazdasági, anyagi okokra vezethető vissza.

Bármennyire érdekesnek is látszik az öngyilkossági arány legújabb enyhülése és érdekes megvizsgálni ennek okait, te-

rület, idő s a demografia szempontjai (kor, nem, családi állapot, vallás, foglalkozás stb.) szerint részletezett néprétegekben való kialakulását, mégis nem álltathatjuk magunkat azzal, hogy ez a legújabb enyhülés az öngyilkosságok számsorában már mintegy két évszázada tartó döbbenetes hatású emelkedés végpontját jelenti. Már *Morselli*,¹⁾ *Sedlaczek*,²⁾ *Mayr*,³⁾ nálunk *Földes*⁴⁾ foglalkoztak a XIX. század végéig mutató emelkedéssel, azzal, hogy az öngyilkosok akkori aránya, a XIX. század első negyedéhez hasonlítva, mintegy háromszoros emelkedést mutat és hogy a múlt század 60-as éveitől kezdve annak végéig is látszik az arány megkétszereződése. *Földes* azt mondja még a XX. század elején, hogy „alig remélhetni, hogy ez a felmenő vonal már elérte tetőpontját... Azon irány, melyben a társadalom jelenleg halad, okvetlenül maga után vonja az öngyilkosságok szaporodását, melyen az itt-ott előforduló csökkenés, egészben véve, jellegében nem változtat“. Jóslása a XX. század eddig elmulott néhány évtizedében beigazolódott. Újabb lendületet vett azután az öngyilkosok számának gyarapodása a nagy világ-égés után következő esztendőkből, az akkori nagy gazdasági válság, szervezetlenség és munkanélküliség közepette, különösen pedig Közép-Európában, a legyőzött központi hatalmaknál s így hazánkban is. E legújabb jelenségekről s az öngyilkosok demografiájáról azóta is ismételten volt szó Szemlénkben⁵⁾ is; ismeretese a Magyar Statisztikai Társaság idevágó kiadványai⁶⁾ és *Melly*⁷⁾ erre vonatkozó könyve. Azóta azonban már ismét közel tíz esztendő telt el. Azóta történt, hogy az öngyilkosok arányának történeti idősorai az országok legnagyobb részében az 1930—32. évi, olyik államban még 1933-ra is kiter-

¹⁾ L. *Morselli*: Der Selbstmord. Leipzig, 1881.

²⁾ L. *Sedlaczek*: Statistische Monatschrift, Bécs, 1879.

³⁾ L. *Mayr*: Selbstmordstatistik (Handwörterbuch d. Staatswissenschaft), VI. kötet.

⁴⁾ L. *Földes B.*: Statisztikai előadások II. (Budapest, 1905.) 2. l.

⁵⁾ L. *Magy.* Stat. Szemle 1924. évi 7—8. sz. 267. l., 1926. évi IV. évf. 346. s k. l., 1928. évi VI. évf. 715. és k. l., 847. s k. l.

⁶⁾ L. *Magyar. Stat. Társaság* kiadványai 2. és 3. sz. (Debrecen 1927). *Bernát* és *Laky* munkái.

⁷⁾ *Melly J.*: Az öngyilkosok Budapesten és az európai nagyvárosokban. Budapest 1930.

jedő nagy gazdasági válság — világválság — éveiben, eddig sohasem látott maximumot értek el, így hazánkban is. E válság után, az új gazdasági javulás időszakában azután az öngyilkosok arányának némi enyhülése mutatkozik, éppen a gazdasági viszonyok javulásával szoros korrelációban; statisztikusnak felette érdekes foglalkozni ezzel s kimutatni azt, hogy a demográfia különböző szempontjai szerint készült részletezésekben a legutolsó évtizedbeli öngyilkosok statisztikája minő törvényszerűségeket mutat fel.

Azt, hogy az öngyilkosok száma, ezer halálesetre, illetve millió lélekre eső aránya a népmozgalom által kimutatott halálos kimenetelű esetek szerint hazánkban 1881-től 1936-ig miképen alakult, az 1. táblázat tárja elénk. Az anyakönyvezetőktől származó „halálozási lapok” haláloki rovata alapján immár 1896 óta készül ezen, csak a halálos esetekre vonatkozó adatokon kívül — amelyet az 1881—87 és 1892—95 évekből származó belügyminiszteriumbeli haláloki adatgyűjtés eredményeivel egészíthetünk ki — van a statisztikának immár 8 esztendeje másik, az öngyilkossági kísérleteket is, tehát nemcsak a halálosan végződő eseteket számbavevő adatgyűjtése is. Ez az 1928. évi 253.000 számú belügyminiszteri rendelet értelmében történik, amely az életúntak megmentéséről és védelméről szól. E rendelet 4. §-a szerint „a rendőrhatóságok a tudomásukra jutott öngyilkossági esetekről, a renDELETEhez mellékelte minta szerint, minden fontosabb körülményre kiterjedő és bizalmasan kezelendő rendszeres nyilvántartást kötelesek vezetni”. A rendőrhatóságok kötelesek az egyéni nyilvántartó űrlap egyik példányát a Statisztikai Hivatalnak esetenként beküldeni. E rendelet kötelezte a Statisztikai Hivatalt, hogy az adatokat feldolgozza és az összesítő kimutatásokat a belügyminiszternek és az akkori népjóléti és munkaügyi miniszternek félevenként felterjessze. Újabban azonban a Statisztikai Hivatal javaslatára az adatok a rendeleti minta helyett e hivatal által megtervezett szakszerű és alapos *egyéni lapokon* gyűjtetnek. Ez az egyéni lap a személyi és demográfiai adatokon kívül kérdőpontokat tartalmaz az öngyilkos egyén honosságára, foglalkozására, egészségi és vagyoni állapotára, a cselekmény valószínű okára, eszközére és időpontjára, valamint helyére, továbbá a cselekmény kimenetelére és a tett intézkedésekre vonatkozólag. Végül egy kérdőpont a visszaeső öngyilkosok tünetére

kíván világot vetni. Azóta, hogy 1928 május 4-én az új öngyilkossági statisztikai adatgyűjtést megindító belügyminiszteri rendelet életbe lépett, tehát közel egy évtizede, a Statisztikai Hivatal ezeket az öngyilkossági kísérleteket is számbaveszi, vagyis nemcsak a halálos kimenetelű öngyilkosságok statisztikáját készíti el. Az említett jelentések azonban a rendőrhatóságoktól eleinte csak szórványosan és meglehetősen hiányosan futottak be, úgyhogy a Statisztikai Hivatal az új anyagot első ízben csak az 1928 július 1-től ezen évi december 31-ig terjedő félévre dolgozta fel, amelynek tanulságait Szemlénkben Kovács Norbert ismertette.¹⁾ Az első teljes évi eredmények 1929-ről készültek el és az 1936. év végéig a Statisztikai Havi Közleményekben tétettek közé.²⁾ Ehhez az anyaghoz azonban eddig szöveges jelentés nem készült. Éppen ezért alább a halálosan végződő öngyilkossági eseteket számbavevő népmozgalmi statisztika adatait a kísérletekre vonatkozó adatgyűjtés eredményeivel is kiegészítjük. Előzőleg korrigálást végzünk az ismeretlen természetű erőszakos halálesetek számával is. Ezek az esetek a IV. revízió átesett nemzetközi haláloki nomenklátúra 195. tételszáma („Erőszakos halálet, melynek természete, hogy öngyilkosság, gyilkosság, vagy baleset-e, ismeretlen”) közé soroztatnak. A korrigálást itt azért végezzük el, mert az idesorozott egyének között magas lehet az életüket önkezüikkel kioltók aránya. Korrelációs számításokat fogunk azután végezni az öngyilkosok történeti idősorainak legutolsó szakaszával — az 1930—32. évi gazdasági világválság és az azt környező évek statisztikájával — arra vonatkozólag, hogy az anyagi helyzetnek a válságos években való rosszabbodását jellemző arányokkal, pl. a munkanélküliség adataival az öngyilkosoké mennyiben mutatkozik párvonalasnak, illetve párhuzamosnak. E korrigeációs és korrelációs számítások előtt azonban először tekintsük meg a nyers adatokat, kimutatva

¹⁾ L. Kovács Norbert: „Az új öngyilkossági statisztikai adatgyűjtés első eredményei”. Magy. Statisztikai Szemle 1929. évi VII. kötet, II. rész 953. s. k. l.

²⁾ L. Statisztikai Havi Közlemények 1929. évi XXXII. évf. 320. s. k. l., 1930. évi XXXIII. évf. 127. s. k. l., 1931. évi XXXIV. évf. 97. s. k. l., 1932. évi XXXV. 102. s. k. l., 1933. évi XXXVI. évf. 100. s. k. l., 1934. évi XXXVII. évf. 100. s. k. l., 1935. évi XXXVIII. évf. 100. s. k. l., 1936. évi XXXIX. évf. 100. s. k. l. és végül 1937. évi XL. évf. 16. s. k. l.

1. Az öngyilkosságok száma és aránya hazánkban 1881-től 1936-ig.

Nombre et proportion des suicides en Hongrie, de 1881 à 1936.

Év átlag Années et périodes	Tervület Territoire	Az öngyilkosok — <i>Suicides</i>		
		szám szerint leur nombre	leur proportion pour ezer halálesetre 1000 décès	
		eső aránya		
		ezer halálesetre 1000 décès		millió lélekre 1 million d'hab.
1881—87	Történelmi Terr. d'avant-guerre	1.348	4.0	95
1892—95		2.052	4.5	131
1896—900		2.906	6.4	178
1901—05		3.310	7.3	192
1906—10		3 555	8.0	199
1911—15		3.735	8.4	201
1919—20	M a i t r i a n o n i Territoire actuel, fixé par le traité de Trianon	1.948	11.5	238
1921		2.088	12.3	260
1922		2.200	12.7	271
1923		2.399	15.1	293
1924		2.313	13.8	280
1925		2.443	17.2	294
1921—25		2.289	14.1	280
1926		2.558	18.3	304
1927		2.430	16.1	286
1928		2.605	17.8	304
1929		2.504	16.4	292
1930		2.680	20.8	310
1926—30		2.556	17.6	299
1931		3.000	20.7	344
1932		3.083 max.!	19.6	351 max.!
1933		2.808	21.6	319
1934		2.883	22.3	325
1935	2.777	20.3	311	
1931—35	2.910	20.8	324	
1936	2.764	21.5	308	

¹⁾ Az egyes évek évközepi kiszámított népességéhez viszonyítva. — *Par rapport à la population (calculée) du milieu de l'année.*

azt, hogy a régen számbavett arányszám, a halálosan végződő öngyilkossági eseteknek az egyes évek kiszámított évközepi népességéhez viszonyított aránya miképpen alakul és hogy a hosszú évtizedek óta állandó gyarapodásban (progresszióban levő számsorban minő visszaesést (regressziót) hozott az 1930—1932. évi nagy gazdasági válság után bekövetkezett javulás. Ezt tárja elénk az 1. táblázat.

Az 1. tábla szerint 1929-től 1932-ig, évről-évre emelkedik az öngyilkosok száma és aránya, míg 1933-tól kezdve azután ismét alacsonyabb arányokkal találkozunk. A gazdasági világválság tetőfokán, 1931-ben és 1932-ben azelőtt soha nem látott magas színvonalú az öngyilkosok gyakoriságának aránya: a maximum 1932-ben következik be. Az öngyilkosok arányának ez a kialakulása a gazdasági válság tüneteivel, fokmérőivel, így pl. a munkanélküli-

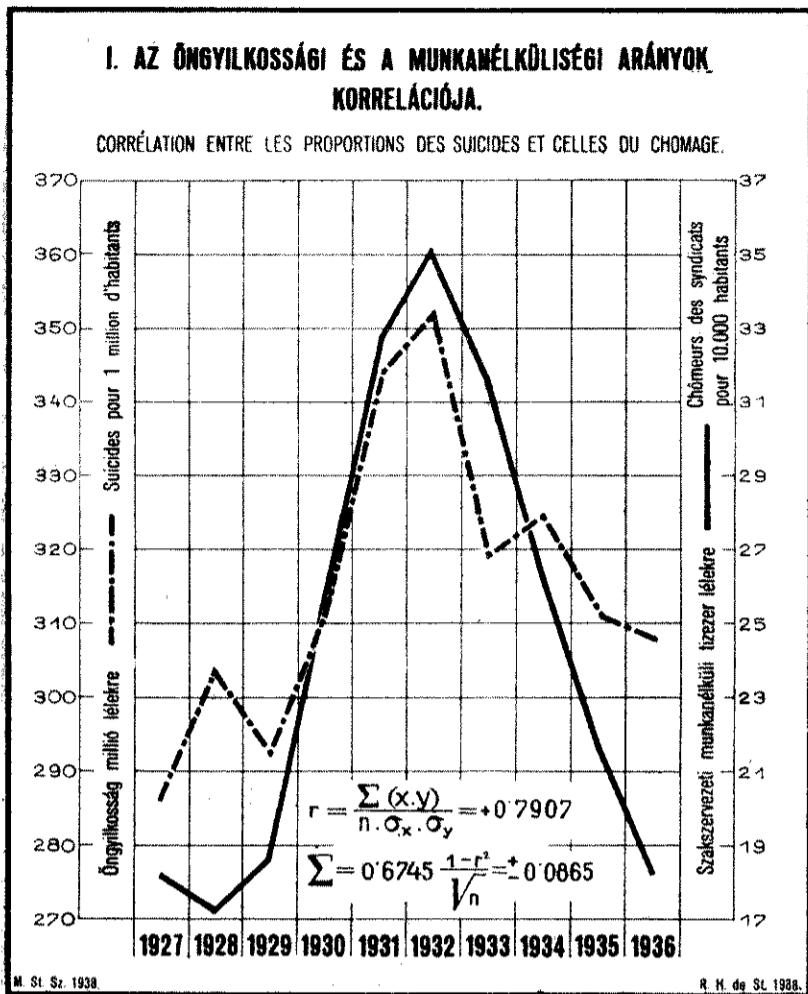
ség arányával is — mint alább azt részletesen elemezni fogjuk — meglepően párhuzamos. Azok is 1932-ig gyarapodnak s 1933-tól kezdve enyhülnek.

Mielőtt az öngyilkosság arányának legújabb kialakulását a válság tüneteivel korrelációba hoznánk, előbb az arány némely korrekcióját mutatjuk be. Az ismeretlen okú erőszakos halálesetek folytán meghaltak között elég gyakran fordulhatnak elő olyanok is, akik életüket önkezükkel oltották ki! Ezeket 1930 óta a IV. revízió áttesett nemzetközi haláloki nomenklatúra 195. tételszáma veszi tekintetbe; az ezekkel való korrekció után a következő képhez jutunk:

É v	Erőszakos haláleset, melynek természete, (hogy baleset, gyilkosság v. öngyilkosság-e) ismeretlen		Öngyilkosság az öngyilkosságra gyanús ismeretlen természetű erőszakos halálesetekkel együtt	
	szám szerint	millió lélekre	szám szerint	millió lélekre
1931	253	21.0	3.253	373.2
1932	266 (max.)	30.3 (max.)	3.349 (max.)	382.1 (max.)
1933	147	16.7	2.955	335.4
1934	55	6.2	2.938	331.3
1935	102	11.4	2.879	322.7
1936	61	6.8	2.825	315.0

Látható, hogy e korrekció után is 1932-ben mutatkozik az öngyilkosok száma és aránya a legmagasabbnak, s hogy 1933-tól évről-évre enyhülnek az így kiegészített, korrigált adatok is. Érdekes, hogy e javítás után az öngyilkosság 1932. évi, millió lélekre 382 öngyilkost felmutató maximális aránya innen kezdve, a legújabb (1936. évi) adatig (millió lélekre 315 öngyilkos) évről-évre folytonosan fogy, minden visszaesés nélkül, rámutatva a gazdasági élet újabb és újabb erősödésére.

Az a korrekció, mely a halálosan végződő öngyilkossági eseteken kívül a kísérleteket is számba veszi, azt mutatja, hogy az 1930—32. évi nagy gazdasági válság idején magasabb volt a komolyabb öngyilkossági esetek aránya. Azóta aztán ismét kisebbé vált az öngyilkosságok közül halálosan végződő esetek százaléka. Az öngyilkossági esetek száma a kísérletekkel együtt, valamint a halálos végűek száma és utóbbiak aránya 1929-től 1936-ig ugyanis a következő képet mutatja:

esetek régóta jegyzett, elismert arányával rajzolni fel a vonatkozó I. grafikont s azzal végezni el a korrelációs számításokat is. I. grafikonon kívül az országos számsorok párhuzamos alakulása is tanulságos:

Év	Az öngyilkosok			A munkanélküliség	
	száma	millió lélekre eső aránya	indexe, ha az 1927. évi arány = 100	millió lélekre eső aránya	jelszáma, ha az 1927. évi arány = 100
1927	2.430	286	100	183	100
1928	2.605	304	106	172	94
1929	2.504	292	102	188	103
1930	2.680	310	108	258	141
1931	3.000	344	120	328	179
1932	3.083(max.)	352(max.)	123(max.)	351(max.)	192(max.)
1933	2.808	319	112	315	172
1934	2.883	325	114	263	143
1935	2.777	311	109	216	118
1936	2.764	308	108	183	100

Abban az évben, tehát 1932-ben, amikor az öngyilkosok aránya maximális, a munkanélküliség aránya is annakelőtte sohasem látott mértékű volt. Az is megállapítható, hogy 1930—32-ben, a nagy gazdasági válság időszakának legsúlyosabb három esztendejében úgy a munkanélküliek aránya, mint az öngyilkosoké a környező évek megfelelő adatainál magasabb. Látható azután az is, hogy úgy 1930 előtt, mint 1932 után egyre alacsonyabbak mindkét számsor megfelelő adatai.

Az öngyilkosság valószínű okára vonatkozó statisztika, amely hazánkban 1929 óta folyik s nemcsak a halálosan végződő, hanem az utóbb csak kísérletnek minősülő öngyilkossági eseteket is számbaveszi, szintén azt igazolja, hogy az anyagi okok, az ú. n. materiális kauzák, a nagy gazdasági válság éveiben a valószínű okok körében nagyobb arányt képviseltek, mint azóta és egyébként. A valószínű okok statisztikája szerint ugyanis az anyagi okokra az összes esetek következő százaléka esett:

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
A nyomorra és keresetnélküliségre . . .	8.5	10.1	12.9(max.)	12.7	9.0	11.0	9.8
Életuntságra, aminek anyagi oka is lehet	8.3	7.8	9.4	8.5	8.1	8.6	7.8
Vagyron elleni bűncselekményre . . .	1.1	1.0	1.2	1.0	0.9	0.9	1.0
Az egyéb anyagi bajjal magyarázott és az ismeretlen okú esetekkel együtt a valószínű anyagi okok aránya összesen	37.5	39.9	41.7	39.6	35.7	39.3	36.4

Látható, hogy a nyomorra, keresetnélküliségre és egyéb anyagi okokra visszave-

É v	Öngyilkossági esetek		100 öngyilkosságra esett halálos végű
	összesen	közül halálos végű	
1929	3.991	1.873	46.9
1930	4.902	2.647	54.0
1931	5.976	3.062	51.2
1932	5.796	3.090	53.3
1933	5.813	2.817	48.5
1934	5.938	2.941	49.5
1935	5.820	2.830	48.6
1936	5.953	2.821	47.4

Látható, hogy 1930—32-ben a halálosan végződő öngyilkossági esetek aránya 53—54%-ra emelkedett. A súlyos anyagi helyzet közepette több a komoly eset, mint a tudatosan, csak hatásvadászatra irányult színjátszás. 1936-ig azután ismét csökken a halálos esetek aránya s egészen 47%-ig esik vissza. Ez a jelenség is rámutat a nagy gazdasági válság hatására és nyilvánvalóvá teszi a válság tüneteivel való szoros korrelációt.

Az 1930—32. évi válság éveiben és az azt környező években (megelőzőleg 1927-től, követőleg pedig 1936-ig) a gazdasági bajok tünetei közül a munkanélküliség millió lélekre eső arányát ragadjuk ki s bemutatjuk a népmozgalomban számbavett, kétségtelenül súlyos öngyilkossági eseteknek hasonlóképpen millió lélekre eső arányával való párhuzamos kialakulását. Az öngyilkossági arány említett korrekciói ugyanis 1927-ig nem vihetők vissza és egyébként is célszerűbbnek látjuk a halálos

zethető esetek aránya 1932-ig gyarapodik, onnan kezdve fogy. Hasonlóképen 1932-ig gyarapodó az anyagi okkal gyakran bíró életuntság és az ismeretlen okok százaléka, azóta azonban fogyó arányúak. Az anyagi okok hatása különösen a férfiak körében nyomasztó s körükben 1932-ben ezek aránya 47.6%-ig szökik fel, vagyis az eseteknek közel felére. Így az öngyilkosságok okára közvetlenül vonatkozó statisztika is azt igazolja, hogy az 1930—32. évi gazdasági válságnak az öngyilkossági arány emelkedésében szerepe volt s az öngyilkossági arány-

nak azóta mutatkozó némi enyhülése éppen az anyagi helyzet javulásának következménye.

A munkanélküliség és az öngyilkosság arányainak számsora között, az 1930—32. évi gazdasági válság idején lévő párhuzamos kialakulásnak, matematikai statisztikailag igazolhatóan magasfokú a korrelációja. A két számsornak, az 1926 és 1936 között lévő tízesztendő idõtartam alatt mutatkozó értékei ugyanis pusztán formailag, súlyuk nélkül számítva a következő korrelációs koefficiensre (r) vezetnek:

$$r = \frac{\sum (x \cdot y)}{\sqrt{\frac{x^2}{n}} \cdot \sqrt{\frac{y^2}{n}}} \pm 0.6745 \frac{1-r^2}{\sqrt{n}} = \frac{1054.1}{11 \times \sqrt{\frac{442.5}{11}} \times \sqrt{\frac{4019}{11}}} \pm$$

$$\pm 0.6745 \frac{1-0.6257}{\sqrt{11}} = \frac{1054.1}{11 \times 6.34 \times 19.11} \pm \frac{0.343}{3.31} = + 0.7907 \pm 0.0865$$

1332.7

Minthogy pedig +0.5 és +1.0 között változó értékű r esetén magasfokú korrelációról beszélünk, amit bizonyos értelemben, az angol-amerikai matematikai statisztika szellemében, magasfokú összefüggésnek szokás venni, nyilvánvaló a munkanélküliség arányának az öngyilkosságok alakulására való hatása. A kiszámított valószínű hiba (ε), amit, mint szokás, \pm jellel fűzünk a korrelációs koefficienshez, nyilvánvalóan nem olyan fokú, hogy a korrelációs koefficienshez akár hozzáadva, akár abból levonva, annak értékét a jelzett határokon kívülnek minősítené. Kétségtelen, hogy a mai túlzásig vitt materializmus és még mindig erősen tartó individualizmus, amely anyagi javakra építi boldogságát, ilyen laza alapon könnyen összedől. Múlt gazdasági válság, mely megnehezíti az élet küzdelmeiben való kitartást, meggyengíti a jellemet s napjainkban számszerűen kimutathatóan szaporítja az öngyilkosokat! Pedig hát az öngyilkosság „N'expire rien, ill aggrave“, mint Renan mondta. A csőd vagy sikkasztás miatt öngyilkossá lett apa emlékének híre és átka életfogytiglan ott függ a gyermek és az unoka felett.

Az öngyilkosok legújabb országos arányainak nemzetközi összehasonlítása, — amelyet a 2. táblázat tár elénk, — egyrészt ismét szemlélteti az egyes államok népmozgalmi statisztikáiban előforduló halálos öngyilkossági esetek arányának számvonala

között lévő állandó különbségeket, másrészt érdekesen elénk tárja azt is, hogy a kül-államok nagy részében is látható az öngyilkosok legújabb gyérülése, a nagy gazdasági válság elmúlásával az életüket önkezükkel kioltók arányszámának enyhülése. (L. a 2. táblázatot.)

Ami az egyes országok öngyilkossági arányának színvonala között állandóan meglévő különbségeket illeti, most is látható az az általános szabályszerűség, hogy az öngyilkosok a népesség számához képest Középeurópában fordulnak a leggyakrabban elő. Elsősorban a volt Monarchia utód-államaiban, különösen Ausztriában, hazánkban és Cseh-Szlovákiában, azután Németországban és Svájcban. Igen magas még az észt és a francia arány is. Déleuropában és keleten, a szláv államokban, nemkülönben az északnyugateurópai igen magas átlagos népműveltséggel bíró kis államokban, valamint az angol szigetországokban az öngyilkossági arány alacsony. A legkedvezőbb arányokat most is az Ir szabadállam és Spanyolország mutatják. Tudjuk, hogy a földrajzi csoportosítást némiképp megengedő ezen zónákat nem lehet csak az egyes országok műveltsége vagy vallása között levő különbségekkel magyarázni. A kultúra terjedésével általában emelkedik az öngyilkosok aránya, de a legmagasabb átlagos népműveltségi fokon álló északnyugateurópai kis országokban a legritkább az öngyilkos. Másrészt alacsony a még mindig igen sok analfabétát felmutató

Spanyolország aránya is. A protestánsok öngyilkossági aránya általában magasabb, mint a katolikusoké, de hát miért magasabb akkor a katolikus franciák öngyilkossági aránya a protestáns, művelt németalföldiekénél? Kétségtelen, hogy az egyes országok öngyilkossági arányának színvonala között lévő különbségek magyarázatakor egyéb körülményt is tekintetbe kell venni, az éghaj-

latnak a kedélyéletre való hatásán kívül az egyes népek erkölcsi és életfelfogásával, gazdasági helyzetével, irodalmában megnyilvánuló világnézetével is számolni kell. Még a tengerek közelsége, ill. tengerekkel kiterjedt körülhatároltság is számottevő tényező, mert szintén könnyű kiút az országban kedvezőtlen környezetben élő, elégedetlen, életunt, kalandos természetek eltávozásá-

2. Az öngyilkosok arányának nemzetközi összehasonlítása.

Comparaison internationale des proportions des suicides.

Ország — Pays	Esett százezer lélekre öngyilkos a halálosan végződött esetek statisztikája alapján <i>Suicides pour 100.000 habitants, d'après les statistiques des suicides, non compr. les tentatives,</i>																	
	a világháború előtt, az egyes országok történelmi területén <i>sur le territoire d'a- vant la Gr. Guerre</i>		a fegyverletétel óta az országok mai területén <i>depuis l'armistice, sur le territoire actuel</i>															
	1901—05	1906—10	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Angolország és Walles — <i>Angleterre et Pays de Galles</i>	¹⁾ 9	²⁾ 10	9	9	10	10	10	10	11	11	12	12	13	13	13	14	14	.
Ausztria — <i>Autriche</i> . .	17	18	25	23	22	23	28	31	32	34	33	37	36	39	41	44	.	.
Belgium — <i>Belgique</i> . .	12	13	.	13	12	13	14	14	14	15	16	16	16	17	18	18	18	.
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco- Slovaquie</i>	26	24	25	28	26	28	28	30	30	30	31	30
Dánia (a Färöer szigetek- kel) — <i>Danemark (y com- pris les îles Féroé)</i> . .	.	³⁾ 22	11	14	13	14	14	14	13	16	16	18	16	17	17	19	18	18
Észtország — <i>Estonie</i>	29	28	.
Észak-Írország — <i>Irlande du Nord</i>	3	5	4	4	6	6	5
Finnország — <i>Finlande</i> . .	⁴⁾ 6	8	8	10	11	10	11	10	15	15	17	17	19	22	22	21	20	19
Franciaország — <i>France</i> . .	¹⁾ 23	22	18	21	22	22	.	.	19	19	20	19	19	19	19	21	.	.
Görögország — <i>Grèce</i>	5	5	5	6	.
Ir szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	6	8	7	8	4	3	.
Lengyelország — <i>Pologne</i>	14	13
Lettország — <i>Lettonie</i>	2	4	4	4
Litvánia a Memelvidékkel — <i>Lithuanie (y compris la région de Memel)</i>	10	9	9
Magyarország — <i>Hongrie</i> . .	19	20	24	24	26	27	30	28	29	30	29	31	29	31	34	35	32	32
Németalföld — <i>Pays-Bas</i> . .	¹⁾ 6	.	7	7	6	6	6	6	6	7	7	7	7	8	8	8	8	8
Németország a Saarvidék nélkül — <i>Allemagne (sans la Sarre)</i>	22	21	19	21	21	22	21	23	24	26	25	25	26	28	29	29	29	.
Norvégia — <i>Norvège</i>	6	5	5	5	6	6	6	6	7	6	.
Olaszország — <i>Italie</i>	6	8	8	8	8	9	10	9	10	10	10	10	9	10	10	10	9	9
Portugália — <i>Portugal</i>	5	5	11	11	12	.
Románia — <i>Roumanie</i>	8	10	10	10	.
Skócia — <i>Ecosse</i>	²⁾ 5	5	5	6	6	7	7	8	9	10	10	10	10	10	10	.	.
Spanyolország — <i>Espagne</i> . .	2	3	5	5	5	5	6	6	4	4	4	4	4	4	4	3	4	.
Svájc — <i>Suisse</i>	23	22	21	23	23	24	23	24	22	26	25	30	27	26
Svédország — <i>Suède</i>	14	16	14	15	15	14	14	.	.	15	15	14	16	17	18	18	.	.
Szerbia ill. Jugoszlávia — <i>Serbie, respectivement Yougoslavie</i>	5	6	⁶⁾ .

¹⁾ 1896—1900-ban *Mayr* szerint. — *Pour 1896—1900, d'après Mayr.* — ²⁾ 1911-ben. — *En 1911.* — ³⁾ Csak a dán városok, 1911-ben. — *Seulement les villes danoises, en 1911.* — ⁴⁾ Egész Oroszország vonatkozó arány a XX. század elején *Mayr* szerint csak: 3. — *D'après Mayr, au début du XXe siècle la proportion corresp. de la Russie entière était de 3 seulement.* — ⁵⁾ 1935-ben 32, 1936-ban pedig 31 a mai magyarországi öngyilkossági arány. — *Ces derniers temps, ladite proportion des suicides a été en Hongrie en 1935 de 32, en 1936 de 31.* — ⁶⁾ A mai Jugoszláviából nincsen ilyen irányú statisztika. — *Pour la Yougoslavie, il n'y a pas de chiffres de statistique.* — ⁷⁾ 1935-ben: 27. — *En 1935, 27.*

3. Az öngyilkosok száma és aránya törvényhatóságoként 1936-ban a kísérletek és a halálos esetek megkülönböztetésével.

Nombre et proportion des suicides en 1936, suivant les comitats et les villes autonomes, compte tenu des tentatives de suicide.

Ország rész törvényhatóság <i>Régions, comitats, villes autonomes</i>	Esett öngyilkosság az oldalt megnevezett törvényhatóságra <i>Suicides</i>				
	összesen a kísérletekkel együtt <i>y compris les tentatives</i>	halálos kimenetelű <i>seulement les cas mortels</i>	összesen a kísérletekkel együtt <i>y compris les tentatives</i>	halálos kimenetelű <i>seulement les cas mortels</i>	
					szám szerint <i>leur nombre</i>
Dunántúl — Transdanubie					
Baranya vm. *)	86	67	77·9	341·7	266·1
Pécs tjt. **)	76	26	34·2	1.090·8	373·2
Fejér vm.	70	60	85·7	302·5	259·2
Székesfehérvár tjt.	45	20	44·4	1.079·2	479·5
Győr, Moson és Pozsony vm.-ék	31	21	67·7	197·5	133·8
Győr tjt.	63	24	38·1	1.237·3	479·1
Komárom és Esztergom vm.-ék	65	41	63·1	355·8	224·4
Somogy m.	121	96	79·3	309·9	245·9
Sopron vm.	27	18	66·7	189·4	126·3
Sopron tjt.	39	19	48·7	1.086·3	529·1
Tolna vm.	111	95	85·6	417·1	357·0
Vas vm.	76	48	63·2	278·6	175·9
Veszprém vm.	79	59	74·7	318·5	237·9
Zala vm.	137	92	67·2	371·1	249·2
Összesen — <i>Total</i>	1.026	686	66·9	378·6	253·1
Alföld — Grande Plaine					
Bács-Bodrog vm.	32	24	75·0	281·2	210·9
Baja tjt.	31	9	29·0	1.016·2	299·5
Békés vm.	167	122	73·1	495·5	362·0
Bihar vm.	95	86	90·5	523·7	474·1
Csanád, Arad és Torontál vm.-ék	81	61	75·3	463·5	349·0
Csongrád vm.	98	55	56·1	661·7	371·5
Hódmezővásárhely tjt.	50	28	56·0	842·4	471·7
Szeged tjt.	127	35	27·5	911·9	251·3
Hajdú vm.	104	89	85·6	572·9	490·2
Debrecen tjt.	159	66	41·5	1.274·2	529·1
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	207	155	74·9	490·1	367·0
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	1.019	437	42·9	696·5	298·7
Budapest szfv.	2.081	559	26·9	1.986·5	533·7
Kecskemét tjt.	90	40	44·4	1.097·0	487·5
Szabolcs és Ung vm.	139	88	63·3	329·2	208·4
Szatmár, Ugocsa és Bereg vm.-ék	42	32	76·2	264·4	201·5
Összesen — <i>Total</i>	4.522	1.886	41·7	889·0	370·8
Észak — Nord					
Abaúj-Torna vm.	18	18	100·0	191·8	191·8
Borsod, Gömör és Kishont vm.-ék	74	55	74·3	240·8	178·9
Miskolc tjt.	104	35	33·7	1.572·9	529·3
Heves vm.	102	64	62·7	315·4	197·9
Nógrád és Hont vm.-ék	56	47	83·9	243·8	204·6
Zemplén vm.	51	30	58·8	340·7	200·4
Összesen — <i>Total</i>	405	249	61·5	346·1	212·8
Mindössze — Total général					
	5.953	2.821	47·4	663·9	314·6
Ebből: { vm. — <i>dans les comitats</i>	3.088	1.960	63·5	427·7	271·5
{ tjt. — <i>dans les villes autonomes</i>	2.865	861	30·1	1.639·2	492·7

*) Vm. = *Comitat.*

**) Tjt. = *ville autonome.*

hoz, ilyenkor pedig nem kell az öngyilkossághoz nyúlni, mint szintén patet exitus-hoz. Másrészt a tengerbeugras útján való öngyilkosság is lehetséges ilyen országokban, s ez a statisztikai biztos számbavételt elkerüli; eltűnésként könyveltethetik el, a kidobott, partra vetett hulla pedig esetleg „talált”-nak is számíthat.

Érdekes új tanulsága a legújabb nemzetközi összehasonlításnak azonban az, hogy *a külállamok nagyrésztében is látható az öngyilkosok legújabb gyérülése* azóta, hogy a gazdasági válság világszerte elmúlt s újabb — évről-évre erősödő — javulásnak adta át helyét. Látható a 2. táblázaton, hogy 1933 óta nemcsak a magyar, hanem az olasz, az ir, a francia, a litván és a svájci öngyilkossági arány is kedvezőbben alakul, a cseh-szlovák arányszám pedig 1934 óta csökkenő; míg az 1930—32. évi gazdasági válságig a legtöbb állam vonatkozó arányszámai gyarapodóak s a külállamokban is éppen úgy, mint hazánkban, a válság éveiben kulminálnak. Az anyagi helyzet változásának hatása tehát a nemzetközi összehasonlítás táblázatában is kimutatható.

Az öngyilkossági aránynak az ország egyes részei szerint való újabb alakulását a legutolsó, az 1936. évi eredményeknek törvényhatóságok szerint való részletezése útján mutatjuk be. Ezt tárja elénk az öngyilkossági kísérletek és a halálos végű esetek számának és arányának külön feltüntetésével a 3. táblázat.

Rég ismeretes, hogy az öngyilkossági arány a városokban magasabb, mint a vidéken. Ezt mutatják a törvényhatóságok szerint részletezett 1936. évi adatok is. Az első helyen székesfővárosunk áll, ahol millió lélekre a kísérletekkel együtt 1936-ban 534 öngyilkos esett, míg a vidéken csak 286. Érdekes megfigyelni, hogy a gazdasági válság megszűnése óta, tehát az 1932. évi (Budapest 1933. évi) maximum után miképpen enyhül úgy Budapest, mint a vidék öngyilkossági aránya, amely pedig azelőtt egész 1932-ig évről-évre fokozódott. Az 1932. évi maximumot megelőzőleg s azt követőleg is négy-négy esztendő sorakoztatva fel látható az arányok addig tartó fejlődése, onnan pedig visszaesése s évről-évre megfigyelhető a színvonaluk között lévő az a különbség, hogy a székesfővárosi lakosság éppen kétszer olyan gyakran határozza el magát az öngyilkosságra, mint a vidéki. Esett ugyanis öngyilkosság (a kísérletekkel együtt) millió lakosra:

Év	Budapest	a vidéken
1929	540	260
1930	443	292
1931	531	322
1932	588	322
1933	609	282
1934	583	299
1935	588	282
1936	534	286

Nemcsak székesfővárosunk, hanem a többi tj. város is magasabb öngyilkossági arányt mutat a környező vármegyénél. A város, még inkább a nagyváros az öngyilkosság melegágya, szabados világnézetével, demoralizációjával. Szerepe van itt annak is, hogy főleg városi lakosok az azokhoz a foglalkozásokhoz tartozók, amelyek körében az öngyilkossági arány ismeretes módon túl magas. Ilyenek: a véderő, a házi cselédek, az értelmiség, a közszolgálat s szabad foglalkozások. A mezőgazda vidéki nép öngyilkossági aránya alacsony, életfelfogása erkölcsösebb, bár egyszerűbb, de komolyabb. Éppen ezért bár a vidéki nép ritkán követ el öngyilkosságot s ritkábban kísérli is azt meg, mint a városi, mégis e csökkent számú vidéki öngyilkosságok között nagyobb arányt (kétharmad részt) képviselnek a halálos esetek, mint városokban (egyharmad részt). A városokban a halálos végű öngyilkosságoknál sokkal gyakrabban fordulnak elő komolytalan kísérletek, hatásvadászatra irányuló öngyilkossági színjátás, mint vidé-

4. Az öngyilkosok megoszlása nem szerint hazánkban 1901-től 1936-ig.

Répartition par sexe des suicidés en Hongrie de 1901 à 1936.

Év, átlag <i>Années et périodes</i>	Terület <i>Territoire</i>	A nők százalékos aránya <i>Pourcentage des femmes</i>	
		az öngyilkosok parmi les individus suicidés	az össz. halottak parmi toutes les personnes mortes
		k	ö z ö t t
1901—05	Történeli Territoire d'avant- guerre	24·7	48·9
1906—10		24·8	48·8
1911—15		24·5	48·8
1919—20	M a i (t r i a n o n) Territoire actuel, dit de Trianon	34·0	48·9
1921—25		28·6	48·4
1926		31·3	49·0
1927		32·9	49·1
1928		32·6	48·7
1929		30·0	48·5
1930		29·1	48·5
1926—30		31·0	48·8
1931		28·1	48·4
1932		29·4	48·3
1933		32·5	48·3
1934		32·9	48·6
1935		37·5	48·9
1931—35		31·9	48·5
1936	33·5	48·6	

ken. Ezt a városi nép lelkülete, a vidékinél kifinomultabb, szenzációkat hajhászó ideg-élete, erkölcsének kedvezőtlen sajátságai eléggé magyarazzák, a természet ölen élő egyszerű földművelő nép őszinte, becsületes és vallásos alaptermészetével szemben.

Erdekes megfigyelni, hogy a legújabb konjunktúra éveiben miképpen viselkedik a nők aránya az öngyilkosok körében s általában miképpen váltakozik a gazdasági helyzettel az öngyilkos nők gyakorisága. Tudjuk, hogy a férfi gyakrabban oltja ki önmagával életét, mint a nő. A népesség nem szerint való megoszlása szabatosan legutóbb az 1930. évi népszámlálás alkalmával vétetett számba. E népszámlálást környező két esztendőben, 1930—31-ben évente átlag millió megfelelő nemű egyénre eső öngyilkosok száma a következő volt:

a férfiaknál	478
a nőknél	183
mindkét nembelinél	327

Ennek megfelelően az öngyilkosok nem szerint való megoszlása is azt mutatja, hogy körükben kisebb a nők aránya, mint az összes halottak között. Ez az arány azonban nem állandó és szembetűnő, hogy gazdasági

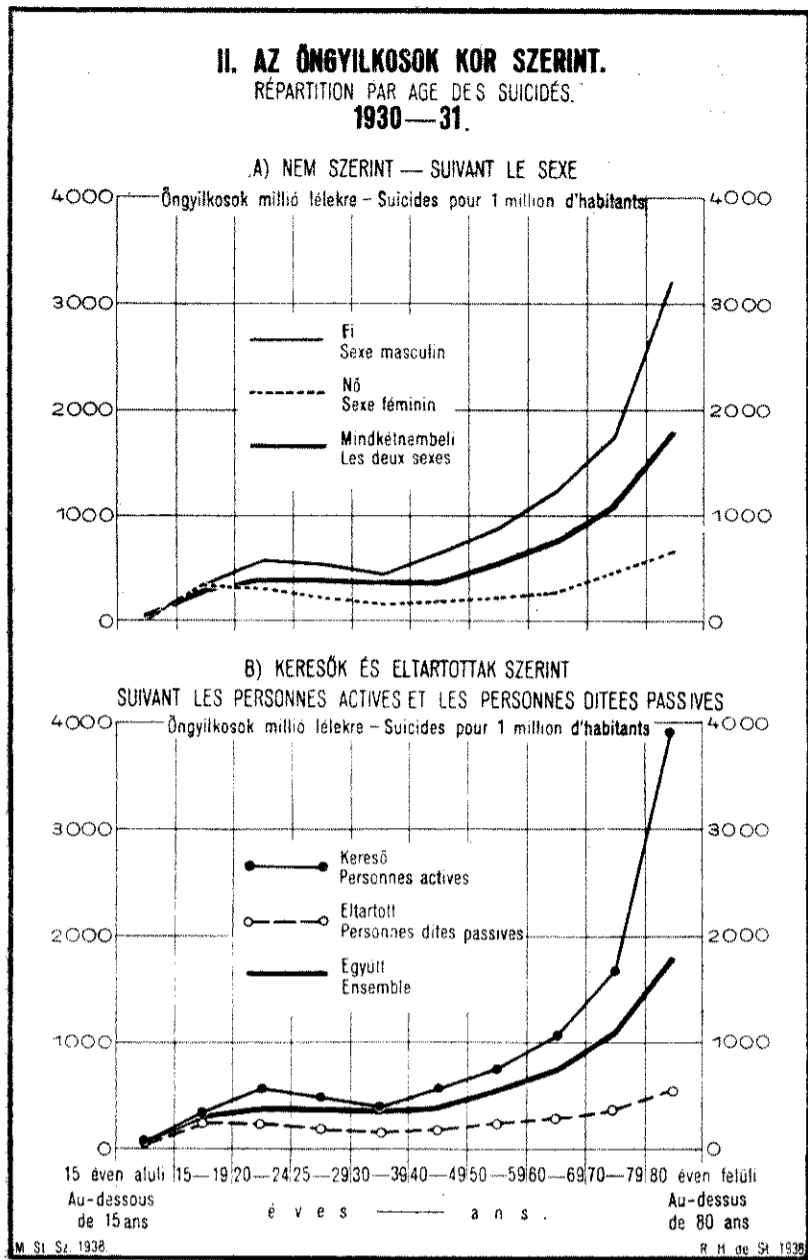
válságok idején minő jellegzetesen csökken a nők aránya az öngyilkosok között. Ezt mutatja az 1930—32. évi nagy gazdasági válság is. A válságos évek vonatkozó adatait a környező évek megfelelő statisztikájával és a XX. század elejétől az összes megelőző többéves átlagokkal együtt a 4. táblázat tárja elénk.

Eszerint hazánkban az 1930—32. évi gazdasági válság idején az öngyilkosok körében 28—29% a nő, míg azelőtt 34, azután meg egészen 38%-ig is felér arányuk. A válság idején anyagi okok által előidézett öngyilkosságok gyarapodásában tehát a férfi-öngyilkosok szerepelnek, őket sujtja ekkor a munka- vagy keresetnélküliség, a csőd s ők válnak dekonjunktúra idején nagyobb arányban öngyilkossá s nem a nők. A nők öngyilkosságának sokkal inkább a csalódás, szerelmi bánat, életuntság, vagy gyógyíthatatlan betegség az oka, mint a férfiaknál, az öngyilkosságok gyakorisága tehát a gazdasági konjunktúra hatására körükben nem változik.

Ismeretes, hogy az életkorral az öngyilkosság gyakorisága növekedik, de olyképpen, hogy a húszas életévekben, különösen

5. Az öngyilkosok kor szerint való alakulása az országos és a székesfővárosi statisztika tükrében. Répartition par âge des suicidés suivant la statist. générale et les chiffres relatifs à Budapest, capital de la Hongrie.

Korcsoport: Groupes d'âge	Esett öngyilkos az oldalt megnevezett korcsoportra — Suicidés										
	Magyarországon — en Hongrie										Buda- pesten à Budapest
	szám sze- rint — lenr nombre	millió lélekre — leur proportion pour 1 million d'habitants									
		dans la population									
az egész népes- ségben dans la popu- lation totale	a férfiaknál — dans la popula- tion masc.	a nőknél — dans la popula- tion femín.	keresőknel — en ne considé- rant que les personnes dites actives			eltartottaknál — en ne con- sidérant que les personnes dites passives					
			a férfi masc.	a nő fém.	mindkét nembeli masc. et fém.	a férfi masc.	a nő fém.	mindkét nembeli masc. et fém.			
15 éven aluli — moins de 15 ans	18·0	7·5	11·2	3·8	67·4	27·5	52·3	8·3	3·1	5·7	3·2
15—19 éves — ans	275·5	330·3	322·9	337·5	332·4	257·0	342·2	271·6	314·0	303·3	473·5
20—24 " "	322·0	383·8	581·9	307·2	611·9	422·9	553·5	102·4	225·6	214·6	614·1
25—29 " "	275·5	367·7	508·5	228·3	517·1	403·5	491·8	165·5	161·4	161·6	460·3
30—39 " "	352·0	358·7	412·3	151·1	417·5	257·7	383·9	57·3	118·2	117·2	295·6
40—49 " "	361·0	365·8	574·6	183·9	578·2	294·8	514·9	275·3	147·4	149·1	458·3
50—59 " "	397·0	525·4	854·4	221·5	861·0	257·5	726·0	440·1	208·7	213·1	603·6
60—69 " "	397·0	752·1	1.243·3	278·9	1.299·4	284·9	1.048·7	190·7	276·4	270·8	698·9
70—79 " "	288·5	1.092·1	1.758·7	479·5	2.177·2	502·7	1.696·5	79·2	469·7	389·0	591·1
80 éven felüli — plus de 80 ans	39·0	1.799·9	3.236·4	679·6	5.643·6	698·4	3.904·3	233·1	710·8	562·9	198·4
Ismeretlen korú Suicidés d'âge inconnu	4·5
Mindössze — Total	2.840·0	326·9	477·4	182·7	677·2	331·0	584·9	32·6	135·8	106·8	450·0

azok elején is gyakrabban fordul elő, mint a környező életévekben. Az egyes korcsoportbeli élők számához viszonyítva legtöbb öngyilkost mindig a legöregebb korcsoport mutat fel. Aránylag leggyakrabban az agastyán oltja ki életét önkezével. A huszas életévek pedig, az ú. n. Sturm und Drang periódus képviselik az első szerelmekkel az első csalódások korát, az elhelyezkedésért folytatott küzdelmekét, amikor is a fiatalos meg gondolatlanúság a lelki katasztrófából gyakran öngyilkosságra vezet. Ezeket a törvényszerűségeket tárják elénk a halálos esetek 1930—31. évi népmozgalmi statisztikájából az 5. táblázat adatai. Ez alkalommal az 1930. évi népszámlálást közrefogó két esztendő öngyilkosainak kor szerint részletezett átlagos számát viszonyítottuk a népszámlálás megfelelő adataihoz. Így az egész népességre vonatkozó korgörbén kívül az egyes nemekre vonatkozót, külön a keresőkre és külön az eltartottakra jellemzőt, valamint a nemekre a kereső és eltartott minőség szerint való részletezésben megállapíthatót is kiszámítottuk, illetőleg — a II. grafikonon — fel is rajzoltuk. Végül az 5. táblázat az utolsó oszlopban tartalmazza a Budapesten történt öngyilkossá-

goknak kor szerint való részletezését is, a székesfővárosi lakosság megfelelő korcsoportbeli élőihez viszonyított arányszámokban. (L. az 5. táblázatot és a II. grafikont.)

Az egyes korcsoportok millió lélekre eső arányszámai közül a maximumot a legidősebb korúaké, az agastyánoké képviselik. Az 5. táblázaton, bármelyik területen, bármelyik nemnél és úgy a keresőknél, mint az eltartottaknál mindig a 80 éven felüliek öngyilkossági aránya a legmagasabb. E legmagasabb korú agastyán férfiak közül is azok öngyilkossága a leggyakoribb, akik még ily késő öreg korban is keresők, lévén a 80 éven felüli kereső férfiaknál a szóbanforgó arány millió megfelelő korú és nemű kereső élöre 5.643·6, míg u. e. korban a férfiaknál általában csak 1.799·9. Ezeknek az arányszámoknak természetesen módszerbeli okokból is a kiszámításuknál alapul szolgáló kis abszolút számok miatt nem szabad teljes értéket tulajdonítani. A huszas évek elején mutatkozó oldalmódusz is a kereső férfiaknál magasabb: 611·9, míg az eltartottaknál csak: 102·4.

A 15. éven aluli serdületlen korban szórványosan előforduló öngyilkossági esetek, amelynek okai tudvalevőleg legtöbbször a szülői vagy tanítói dorgálástól való félelem, vagy a rossz iskolai bizonyítvány miatt való elkeseredés, az 1930—31. évben legmagasabb országos arányt a már ily fiatal korban is kereső fiúk közül értek el: millió megfelelő korú és nemű élöre 67·4-et. E korcsoportban tehát a fiatalkorú eltartott leányok öngyilkossági aránya csak 3·1.

A halálos öngyilkossági esetek korgörbét a kísérleteket is magába foglaló esetekre is kiterjedő teljes számokkal vetve egybe azt látjuk, hogy a fiatalabb korbeli öngyilkosságok között több a kísérlet; egyre öregebb és öregebb korcsoportokban több a komolyabb, sőt halálosan végződő cselekmény. Korcsoportok szerint való részletezésben vetve egybe a népmozgalmi és a statisztika szerinti kísérleteket is magába foglaló öngyilkossági esetek abszolút számát, a halálosan végződő esetekre 1930—1931 átlagában a következő százalékot nyerjük:

Korcsoport	Halálosan végződött esetek aránya (%) az összes esetek között
20 éven aluli	37·9 %
20—24 éves	32·7 "
25—29 "	34·6 "
30—39 "	39·0 "
40—49 "	62·2 "
50—59 "	77·0 "
60—69 "	90·1 "
70 éves és idősebb	78·6 "
Mindössze	55·0 %

7. Az öngyilkosok az öngyilkosság módja szerint hazánkban 1931-től 1936-ig.
Les suicides en Hongrie d'après le mode de perpétration du suicide, de 1931 à 1936.

A IV. revízió átesett nemzetközi halálóki nomenklatúra tétel-számai: Numéros de la nomenclature internationale des causes de décès, révisée pour la 4e fois :	Esett öngyilkos hazánkban az oldalt megnevezett módra <i>Suicides en Hongrie, d'après le mode de perpétration du suicide</i>																	
	szám szerint <i>leur nombre</i>						az összes öngyilkosságok százalékában <i>par rapport au nombre total des suicides, %</i>						millió lélekre <i>pour 1 million d'habitants</i>					
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1931	1932	1933	1934	1935	1936
163. Öngyilkosság szilárd vagy folyékony mérge avagy mároanyag bevétele útján — <i>Suicide par poison solide ou liquide ou par substance corrosive</i>	352	377	419	457	424	450	11.7	12.2	14.9	15.8	15.3	16.3	40.0	43.0	47.6	51.5	47.5	50.2
164. Öngyilkosság mérges gázzal — <i>Suicide par gaz</i>	112	82	100	85	116	60	3.7	2.7	3.6	3.0	4.2	2.2	12.8	9.4	11.4	9.6	13.0	6.7
165. Öngyilkosság akasztás vagy zsinogelés útján — <i>Suicides par pendaison ou par strangulation</i>	1.623	1.747	1.475	1.543	1.447	1.447	54.1	56.7	52.5	53.5	52.1	52.3	186.2	199.3	167.4	174.0	162.2	161.3
166. Öngyilkosság vízbeugrással — <i>Suicide par submersion</i>	232	207	174	203	191	199	7.7	6.7	6.2	7.0	6.9	7.2	26.6	23.6	19.8	22.9	21.4	22.2
167. Öngyilkosság lőfegyverrel — <i>Suicide par arme à feu</i>	401	407	361	323	344	297	13.4	13.2	12.9	11.2	12.4	10.8	46.1	46.5	41.0	36.4	38.6	33.1
168. Öngyilkosság vágó vagy szűrő eszközzel — <i>Suicide par instrument tranchant ou piquant</i>	77	57	60	59	65	72	2.6	1.8	2.1	2.1	2.3	2.6	8.8	6.5	6.8	6.7	7.3	8.0
169. Öngyilkosság magas helyről való leugrás útján — <i>Suicide par précipitation d'un lieu élevé</i>	56	69	93	95	73	92	1.9	2.2	3.3	3.3	2.6	3.3	6.4	7.9	10.6	10.7	8.2	10.3
170. Öngyilkosság elgázoltatás útján — <i>Suicide par écrasement</i>	120	129	112	104	100	125	4.0	4.2	4.0	3.6	3.6	4.5	13.8	14.7	12.7	11.7	11.2	13.9
171. Egyéb módon végrehajtott öngyilkosság — <i>Autres suicides</i>	27	8	14	14	17	22	0.9	0.3	0.5	0.5	0.6	0.8	3.1	0.9	1.6	1.6	1.9	2.5
Öngyilkosság összesen <i>Total des suicides</i>	3.000	3.083	2.808	2.883	2.777	2.764	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	344.2	351.8	318.7	325.1	311.3	308.2

ben vetjük egybe a halálos végű népmozgalmi öngyilkossági esetek számait az új szociális adatgyűjtésnek, a kísérleteket is számbavevő statisztikának eredményeivel, azt látjuk, hogy a legkevésbé komoly, vagyis a kísérletekkel egybevetve s az összes esetek százalékában kifejezve a legkisebb arányban halálos öngyilkossági esetek a háztartási alkalmazottak körében fordulnak elő (21.6%). Meggondolatlan és gyakran komolytalan a cselédtragédia; teljesen összhangban az öngyilkossági kísérletek veszélyességére vonatkozó életkor szerint való részletezés azon tanulságával, hogy az idősebbek öngyilkossági egyre nagyobb arányban halálosak, míg a fiatalabb korcsoportbelieké kevésbé veszélyesek. A háztartási alkalmazottak pedig túlnyomó többségben fiatalok. Az öngyilkossági esetek közül a halálosak aránya tekintetében a cselédek után az ipar (34.0) és a közszolgálat és szabad foglalkozások következnek (40.1%). A legmagasabb arányban halálosak a bányászok öngyilkossági szándékkal vagy annak látogatásával elkövetett cselekedetei (87.2%). A foglalkozási főcsoportok sorrendje az 1930—1931. évi adatok alapján e tekintetben a következő:

Foglalkozási főcsoport ¹⁾	Az öngyilkossági esetek közül halálos hazánkban %-ban
Bányászat és kohászat	87.2
Östermelés	83.7
Közlekedés	61.4
Véderő	57.9
Kereskedelem és hitel	57.4
K. m. n. napszámos	47.8
U. n. egyéb és ismeretlen csoport	47.7
Közszolgálat és szabad foglalkozás	40.1
Ipar	34.0
Háztartási alkalmazottak	21.6

Az öngyilkosok újabb statisztikáját, az 1931-től 1936-ig terjedő népmozgalmi eredményeket a IV. revízió átesett nemzetközi halálóki nomenklatúra alapján az öngyilkosság módja szerint részletezve, a 7. táblázaton mutatjuk be. Ezt ábrázolja a IV. grafikon.

Eszerint, a Szemlékben már ismertett¹⁾ 1923—25. évi különleges feldolgozás eredményeivel teljes összhangban, az új módszerű új eredmények szerint is akasztás vagy zsinogelés az öngyilkosság leggyakoribb módja. 1932-ben, az ekkori öngyilkossági maximumban, a gazdasági válság tetőfokán, az azévi öngyilkosok 56.7

¹⁾ L. Magy. Statisztikai Szemle 1928. évi II. kötet. 8. sz. 865. I. 31. táblázat.

8. Az öngyilkossági esetek (kísérletek) valószínű oka hazánkban 1929-től 1936-ig.

Causes probables des suicides commis de 1929 à 1936 en Hongrie (y compris les tentatives de suicide).

Okcsoport : Catégories de causes :	Valószínű ok — Causes probables	Esett öngyilkosság ill. kísérlet az oldalt megnevezett okra — Suicides (y compris les tentatives) ayant pour mobile les causes indiquées							
		1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
a) szám szerint — en nombres									
I. Anyagi okok (Materialis causák) Difficultés matérielles.	a) Nyomor, keresetnélküliség — Misère, chômage	390	415	606	746	737	533	637	583
	b) Egyéb anyagi baj — Autres difficultés matérielles	428	529	789	796	920	951	787	815
	I. Összesen — Total	818	944	1.395	1.542	1.657	1.484	1.424	1.398
II. Testi okok (Somatikus causák) Maux physiques	a) Gyógyíthatatlan betegség — Maladie incurable	762	879	1.066	945	946	1.068	557	678
	b) Egyéb és vélt betegség — Autres maladies et maladie imaginaire	533	522
	c) Elmezavar — Démence	299	416	421	407	428	423	106	121
	d) Részegség — Ivresse	104	134
	II. Összesen — Total	1.061	1.295	1.487	1.352	1.374	1.491	1.300	1.455
III. Lelki okok (Psychikus causák) Causes morales	a) Szerelmi bánat — Chagrin d'amour	464	602	773	713	784	880	861	783
	b) Életuntság — Dégoût de la vie	394	405	466	544	493	480	502	467
	c) Családi viszály — Discorde familiale	389	588	789	721	777	871	831	923
	d) Egyéb családi baj (gyász eset) — Autres malheurs de famille (deuil, etc.)	336	285	211	260	261	236	244	277
	e) Tanulóknál rossz előmenetel vagy egyéb sikertelenség — Elèves mal notés ou ayant eu d'autres insuccès	14	17	19	10	13	16	16	19
	f) Félelem vagy elkeseredés büntetés (házi fenyíték, előjárói dorgálás) miatt — Craignant une punition ou désespéré d'avoir été puni (punition à la maison, blâme par supérieurs)	169	197	224	240	217	258	226	182
	III. Összesen — Total	1.766	2.094	2.482	2.488	2.545	2.741	2.680	2.651
IV. Bűncselekmény (Delictum) — Délits	a) Személy ellen — Contre les personnes	8	5	25	21	15	8	9	15
	b) Vagyon ellen — Contre la propriété	19	53	61	72	56	59	53	60
	c) Egyéb — Autres	53	34	23	19	22	14	9	72
	IV. Összesen — Total	80	92	109	112	93	81	71	147
V. Egyéb — Autres causes		60	43	40	40	48	47	34	52
VI. Ismeretlen — Causes inconnues		206	434	463	262	96	94	311	250
	Mindössze — Total général	3.991	4.902	5.976	5.796	5.813	5.938	5.820	5.953
b) az előfordult összes esetek százalékban — par rapport au total des suicides, %									
I. Anyagi okok (Materialis causák) Difficultés matérielles.	a) Nyomor, keresetnélküliség — Misère, chômage	9.8	8.5	10.1	12.9	12.7	9.0	11.0	9.8
	b) Egyéb anyagi baj — Autres difficultés matérielles	10.7	10.8	13.2	13.7	15.8	16.0	13.5	13.7
	I. Összesen — Total	20.5	19.3	23.3	26.6	28.5	25.0	24.5	23.5
II. Testi okok (Somatikus causák) Maux physiques	a) Gyógyíthatatlan betegség — Maladie incurable	19.1	17.9	17.8	16.3	16.3	18.0	9.5	10.3
	b) Egyéb és vélt betegség — Autres maladies et maladie imaginaire	9.2	8.8
	c) Elmezavar — Démence	7.5	8.5	7.1	7.0	7.4	7.1	1.8	2.1
	d) Részegség — Ivresse	1.7	2.3
	II. Összesen — Total	26.6	26.4	24.9	23.3	23.7	25.1	22.2	23.5

Okcsoport <i>Catégories de causes</i>	Valószínű ok — <i>Causes probables</i>	Esett öngyilkosság ill. kísérlet az oldal megnevezett okra — <i>Suicides (y compris les tentatives) ayant pour mobile les causes indiquées</i>							
		1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
III. Lelki okok <i>Causes morales</i> (Psychikus causák)	a) Szerelmi bánat — <i>Chagrin d'amour</i>	11·6	12·3	12·9	12·3	13·5	14·8	14·8	13·2
	b) Életuntság — <i>Dégoût de la vie</i> . . .	11·9	8·3	7·8	9·4	8·5	8·1	8·6	7·9
	c) Családi viszály — <i>Discorde familiale</i>	9·8	12·0	13·2	12·4	13·4	14·7	14·3	15·5
	d) Egyéb családi baj (gyász eset) — <i>Autres malheurs de famille (deuil, etc.)</i>	8·4	5·8	3·5	4·5	4·5	4·0	4·2	4·7
	e) Tanulóknál rossz előmenetel vagy egyéb sikertelenség — <i>Elèves mal notés ou ayant eu d'autres insuccès</i>	0·3	0·3	0·3	0·2	0·2	0·2	0·3	0·4
	f) Félelem vagy elkeseredés büntetés (házi fenyték, előljárói dorgálás) miatt — <i>Craignant une punition ou désespéré d'avoir été puni (punition à la maison, blâme par supérieurs)</i>	4·2	4·0	3·8	4·2	3·7	4·4	3·9	3·6
	III. Összesen — <i>Total</i> . . .	44·2	42·7	41·5	43·0	43·8	46·2	46·1	45·3
IV. Bűncselekmény (Delictum) — <i>Délits</i>	a) Személy ellen — <i>Contre les personnes</i>	0·2	0·1	0·4	0·4	0·2	0·1	0·2	0·3
	b) Vagyon ellen — <i>Contre la propriété</i>	0·5	1·1	1·0	1·2	1·0	1·0	0·9	1·0
	c) Egyéb — <i>Autres</i>	1·3	0·7	0·4	0·3	0·4	0·2	0·2	1·3
	IV. Összesen — <i>Total</i> . . .	2·0	1·9	1·8	1·9	1·6	1·3	1·3	2·6
V. Egyéb — <i>Autres causes</i>		1·5	0·9	0·7	0·7	0·8	0·8	0·6	0·9
VI. Ismeretlen — <i>Causes inconnues</i>		5·2	8·8	7·8	4·5	1·6	1·6	5·3	4·2
	Mindössze — <i>Total général</i> . . .	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

%-a akasztás útján vált meg életétől, ami nemcsak minden más módnál több, de több annál is, amennyi erre a módra az öngyilkosok közül más évben esni szokott. 1933-tól ismét csak 52% esik e módra, 1930 előtt pedig még csak 48—52% volt az ide tartozó esetek aránya. Falun gyakoribb e mód, kb. 60—62%, mint városokban. Budapesten csak 17% esik ide. Férfiaknál gyakoribb (57%), mint nőknél (35%).

Az akasztás után a mérge és a lőfegyver is gyakori öngyilkossági módok. A válság éveiben — megfelelően annak, hogy az akkori öngyilkossági hullámra a férfiak gyakoribb öngyilkossága jellemző — a lőfegyverre eső hányad is emelkedett volt, a mérgegre, mint inkább női öngyilkossági módra a válság idején nem esik több öngyilkossági eset, mint máskor. Jellemző még, hogy a válság éveit után, 1933-tól kezdve: kétféle öngyilkossági eljárás mutatkozik szinte évről-évre gyakrabban: a mérgezéses (a nomenklátúra 163. tételszáma) és a magas helyről való leugrás (169. tételszám). A háztartási alkalmazottak szokásos öngyilkossági eljárásai ezek; arányuk a válság után gyarapodó, az ekkor egyébként a végső országos öngyilkossági arányszámokban mutatkozó fentebb ismételt említett enyhüléssel ellentétben.

Azt, hogy az öngyilkossági esetek valószínű okára vonatkozólag a legújabb statisztika az anyagi okoknak az 1930—32. évi válság idején gyakoribb előfordulását igazolja, közleményünk legelején néhány adat kiemelésével együtt már említettük. A valószínű okok teljes statisztikáját 1929-től 1936-ig, az abszolút számokat éppen úgy mint az arányszámokat, a 8. táblázat tárja elénk.

Nyilvánvaló, hogy az öngyilkosság összetett lelki rúgóit alig lehet úgy szétbontani, hogy az esetekben egyetlen ok mindig biztosan kimutatható legyen. Magukat az okokat is nehéz pszichikai és szomatikus, materiális vagy egyéb okokra (deliktum, ismeretlen ok stb.) bontani. Mégis, amennyire csak a csoportosítás engedi, úgy látszik, hogy az esetek közel fele (1936-ban 45%-a) lelki okra vezethető vissza. Ugyanekkor a másik fele (egyformán 23·5%) esik rendre a testi és az anyagi okokra.

A deliktumokra az eseteknek alig $\frac{1}{40}$ — $\frac{1}{50}$ része (1936-ban 2·6%, más esetben 1·3—1·8%) esik. Az esetek $\frac{1}{20}$ — $\frac{1}{25}$ részében (1936-ban 4·2%-ában) az ok oknyomozásra teljesen hozzáférhetetlen, vagyis ismeretlen volt. Vagy nem volt hozzátartozó, rokon, vagy nem maradt hátra búcsúlevél és a körülmények sem sejtették, hogy miért vált meg önkezével életétől egy ember, a természet koronája, akit az evolúció, a természet évmillió fejlődése hozott létre, a Mindenható örök bölcsességének irányítása útján.

Szél Tivadar dr.

Földbirtokaink kataszteri tiszta jövedelme.

Les revenus cadastraux nets des propriétés foncières en Hongrie.

(A mezőgazdasági összeírás eredményei VI — Résultats du recensement agricole, VI.)

Résumé. Pour le revenu cadastral net, indiquant la valeur et la qualité de la terre, on a des estimations faites d'après la loi VI de 1875. Elles ne nous renseignent plus exactement, car malgré la loi les propriétaires n'ont pas toujours déclaré les changements assez considérables survenus en soixante ans dans les branches de culture et dans la qualité du sol, de sorte que les autorités n'ont pu enregistrer qu'une partie des changements. Ainsi donc, les données relatives au revenu cadastral net ne donnent plus une idée exacte de la valeur de la terre; cependant, elles en montrent assez bien la qualité.

En examinant suivant le titre de propriété les chiffres concernant le revenu cadastral net de nos propriétés foncières, on remarque qu'à cet égard, pour les propriétés à mutation libre la moyenne du pays entier est de 3·6% inférieure à celle de la Grande Plaine, et qu'elle dépasse de 4·5% celle de la Transdanubie. Pour les propriétés à mutation limitée, on voit le contraire: la moyenne du pays entier est de 17·5% au-dessous de celle de la Transdanubie, et elle dépasse de 22·3% celle de la Grande Plaine. Cette différence tient à ce que les plus importantes propriétés à mutation limitée se trouvent dans la Transdanubie.

Pour la qualité des propriétés foncières, le meilleur indice est la moyenne du revenu cadastral net par arpent cadastral de terre cultivée. Sous ce rapport, la moyenne du pays entier, représentant 9·57 couronnes-or, est de 9·3% inférieure à celle de la Grande Plaine, et elle dépasse de 46·1% celle (7·09 couronnes-or) du Nord, pays couvert de collines où la qualité de la terre est faible.

Parmi les données concernant le revenu cadastral net, les plus instructives sont celles qui indiquent pour les comitats la moyenne de ce revenu par arpent cadastral. En considérant les terres cultivables, cette moyenne est dans la Transdanubie la plus haute dans le comitat de Sopron (12·94 couronnes-or), dépassant de 69·8% la moyenne la plus faible de cette région (7·62 couronnes-or, dans le comitat de Zala). Dans la Grande Plaine, la moyenne du comitat de Csanád (17·25 couronnes-or) est supérieure de 166·6% à celle du comitat de Szabolcs, la plus faible de cette région (6·47 couronnes-or). Dans le Nord, la moyenne la plus forte, celle du comitat de Heves (8·28 couronnes-or), dépasse de 48·7% la moyenne du co-

mitat d'Abaúj-Torna (5·57 couronnes-or), la plus faible du pays entier.

En calculant la moyenne du revenu cadastral net par arpent cadastral non pour les surfaces cultivables, mais pour les terres labourées, on voit que dans la Transdanubie, le comitat de Tolna a la meilleure moyenne (13·86 couronnes-or) et qu'à cet égard aussi, c'est le comitat de Zala qui y occupe la dernière place (8·62 couronnes-or). Quant à la Grande-Plaine, les données ne montrent pas de changement pour le rang occupé, sous ledit rapport, par les comitats. C'est le comitat de Csanád qui y a la moyenne la plus forte (18·15 couronnes-or), dépassant de 155·2% celle, très faible (7·11 couronnes-or) du comitat de Szabolcs qui, à ce point de vue aussi, y occupe le dernier rang. Dans le Nord, on ne voit pas non plus de changement pour le rang occupé par les comitats: c'est toujours le comitat de Heves qui y a la meilleure moyenne (10·06 couronnes-or), supérieure de 26·1% à celle du comitat d'Abaúj-Torna, qui y est la plus faible (7·98 couronnes-or).

*

A föld értékének és használhatóságának hivatalos megállapítását kellene a kataszteri tiszta jövedelemnek jelenteni. Az a nagy alapossággal végzett becslés azonban, melyet az 1875. évi VI. t. c. alapján készítettek, erre a célra nem teljesen megfelelő. A törvényben kifejezett elgondolás igen helyes volt. A kataszteri becslőbiztosok a kataszteri tiszta jövedelem aranykoronákban, illetőleg aranyfillérekben kifejezett megállapításánál minden művelési ágra vonatkozólag minőség szerint jövedelmi fokozatokat állapítottak meg. Ilyen jövedelmi fokozat művelési ágankint legfeljebb nyolc lehetett. Ebbe a nyolc fokozatba azután az azonos minőségű földeket könnyen besorozhatták. A terméketlen terület földadó alá nem esvén, ebben az osztályozásban természetesen nem szerepel.

A tíz év munkáját igénybevevő és hatalmas összegre (216 millió forint) menő költségeket jelentő összeírási munkálatnak, amely a földadókivetésnek ma is alapja, a földminőség és a földérték meghatározása szempontjából azonban csak tájékoztató

jelentősége van. A művelési ágakban időközben történt változások bejelentését ugyan elrendeli az idézett törvény, de a bejelentések rendszeres ellenőrzéséről nem történt gondoskodás. A gyakorlatban ennek azután az lett a következménye, hogy évek hosszú sora óta a földbirtokosok rendszerint csak azokat a művelési ágváltozásokat jelentik be, amelyekből adócsökkentést

várhatnak, ellenben ahol a föld minőségének javulása következtében nagyobb adó kivetésére van kilátás, a változást többnyire egyáltalában nem jelentették.

A kataszteri tiszta jövedelem alapfelvétele esetleges tévedéseinek, valamint az időközben történt művelési ágváltozásoknak kiigazítását és átvezetését az 1909. évi V. t. c. ugyan elrendeli, de ez a megfelelő

1. A földbirtokok összes kataszteri tiszta jövedelme a földbirtokok tulajdonjogcímei szerint országrészenként 1935-ben.

Total des revenus cadastraux nets des propriétés foncières, suivant le titre de propriété et les régions, en 1935.

A tulajdonjogcím megnevezése <i>Titre de propriété</i>	Kataszteri tiszta jövedelem — <i>Revenu cadastral net</i>							
	Magyarország <i>Hongrie</i>	Dunántúlon <i>Transdanubie</i>	Alföldön <i>Grande Plaine</i>	Északon <i>Nord</i>	Magyarországon <i>Hongrie</i>	Dunántúlon- <i>Transdanubie</i>	Alföldön <i>Grande Plaine</i>	Északon <i>Nord</i>
	aranykoronában — <i>en couronnes-or</i>				százalékban — <i>%</i>			
I. Szabadforgalmú — <i>à mutation libre</i>	120,068.305	46,034.302	60,489.986	13,544.017	83.0	79.4	86.1	82.7
II. Korlátolt forgalmú — <i>à mutation limitée</i>	24,528.421	11,924.593	9,760.540	2,843.288	17.0	20.6	13.9	17.3
Ebből — <i>Dont</i> :								
1. Kincstári — <i>de l'Etat</i>	1,511.651	352.809	993.168	165.674	1.0	0.6	1.4	1.0
2. Községi, városi és törvényhatósági — <i>communales, municipales et départementales</i>	3,576.321	827.276	2,497.956	251.089	2.5	1.4	3.6	1.5
3. Közbirtokossági és volt úrbéres-copropriétés et propriétés de successeurs d'anciens serfs	2,841.937	1,192.955	1,110.522	538.460	2.0	2.1	1.6	3.3
4. Köz- és magánalapítványi — <i>de fondations publ. et privées</i>	1,940.504	747.338	998.246	194.920	1.4	1.3	1.4	1.2
5. Hitbizományi — <i>de fidéicommiss</i>	5,748.986	4,383.067	1,079.003	286.916	4.0	7.6	1.5	1.8
6. Vitézi telkek — <i>dites terres de "Braves"</i>	324.719	181.484	125.126	18.109	0.2	0.3	0.2	0.1
7. Egyházi össz. — <i>d'Eglises, au total</i>	7,144.666	3,677.645	2,320.951	1,146.070	4.9	6.3	3.3	7.0
Ebből — <i>Dont</i> :								
a) Róm. kat. egyházi és iskolai — <i>cathol. r.</i>	5,811.764	3,300.976	1,567.749	943.039	4.0	5.7	2.2	5.8
b) Gör. kat. — <i>uniates</i>	95.261	—	62.764	32.497	0.1	—	0.1	0.2
c) Református — <i>calvinistes</i>	936.239	252.072	547.843	136.324	0.6	0.4	0.8	0.8
d) Ág. hitv. ev. — <i>luth.</i>	234.401	105.033	97.419	31.949	0.2	0.2	0.1	0.2
e) Gör. keleti — <i>gréco-orient.</i>	52.087	14.111	37.611	365	0.0	0.0	0.1	0.0
f) Unitárius — <i>unitaires</i>	3.692	2.508	1.184	—	0.0	0.0	0.0	—
g) Izrael ta hitk. és iskolai — <i>consistoriales et scol. israélites</i>	11.222	2.945	6 381	1.896	0.0	0.0	0.0	0.0
8. Állami, községi, társulati és magániskolai — <i>d'écoles appartenant à l'Etat, à des communes, associations ou à des particuliers</i>	94.949	40.304	48.502	6.143	0.1	0.1	0.1	0.0
9. Hiteintézetek — <i>d'établissements de crédit</i>	631.460	238.774	305.604	87.082	0.4	0.4	0.4	0.5
10. Egyéb részvénytársasági, egyesületi, társulati stb. — <i>d'autres sociétés par actions ou d'autres associations et sociétés</i>	713.228	282.941	281.462	148.825	0.5	0.5	0.4	0.9
Földbirtokok összesen — Toutes les propriétés f.	144,596.726	57,958.895	70,250.526	16,387.305	100.0	100.0	100.0	100.0

költségfedezet hiányában igen lassan haladó munkálat a tényleges helyzet kataszteri felvételét az ország összes területére vonatkozóan belátható időn belül nem eredményezheti.

Az a kataszteri tiszta jövedelem tehát, amelyet községenkénti részletezéssel nálunk legelőször a Központi Statisztikai Hivatal „Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben” című kiadványa mutat be, a földérték egészen pontos képét nem mutathatja, de a földminőségre vonatkozólag igen jól felhasználható tájékoztató adatokkal szolgál.

Földbirtokaink összes kataszteri tiszta jövedelméről, ennek a tiszta jövedelemnek tulajdonjogcíme szerinti megoszlásáról az egyes országrészek megkülönböztetésével 1. sz. összeállításunk tájékoztat. Feltűnő jelenség, hogy a szabadforgalmú földbirtokok kataszteri tiszta jövedelmének országos aránya 3·6%-kal kisebb, mint e birtokok hasonló aránya az Alföldön. A dunántúli szabadforgalmú földbirtokok kat. tiszta jövedelmének arányánál fordított a helyzet; itt az országos arány 4·5%-kal magasabb, mint ennek az országrésznek az aránya. A korlátolt forgalmú földbirtokoknál fordított a helyzet. Az országos arány ennek az országrésznek arányánál 17·5%-kal kisebb, az Alföld arányánál pedig 22·3%-kal nagyobb. Ez az eltolódás természetes is, mert a legértékesebb korlátolt forgalmú földbirtokok (hitbizományi, alapítványi, egyházi stb.) javarésze a dunántúli törvényhatóságokban található.

Ami a korlátolt forgalmú földbirtokok egyes jogcímeinek kataszteri tiszta jövedelmét illeti, megemlítjük, hogy az egyházi birtokoknál is a Dunántúl aránya a kiemelkedő, az országos arány ugyanis 22·2%-kal kisebb, mint a Dunántúl részesedési aránya. A Dunántúl arányrészesedése természetesen legnagyobb a hitbizományi földbirtokoknál, az országos arány ugyanis ebben az országrészben a hitbizományi földbirtokok kataszteri tiszta jövedelménél teljes 47·4%-kal kisebb. Ez maga élénk bizonyítéka annak a közismert ténynek, hogy a hitbizományi földbirtokok a dunántúli részekben milyen kimagasló szerepet játszanak. Még világosabbá teszi a helyzetet, ha felemlítjük, hogy a hitbizományi földbirtokok kataszteri tiszta jövedelmének országos aránya 166·7%-kal nagyobb, mint ennek a földbirtoktípusnak alföldi aránya. Látható ebből, hogy a hit-

bizományi földbirtokok szerepe az Alföldön mennyire nem áll az előtérben.

A földbirtokok minőségét legjobban mutatja az egy kat. hold művelhető terület átlagos kataszteri tiszta jövedelmére vonatkozó számadat. (2. sz. összeállítás.) Ez az átlag természetesen úgy a földbirtokok különféle jogcímeinél, valamint a földbirtokok területi elhelyezkedésénél igen nagy különbségeket mutat. Így mindjárt a kataszteri tiszta jövedelem 9·57 aranykoronát kitevő országos átlaga az Alföld hasonló átlagánál 6·8%-kal kisebb, ezzel szemben a gyengeminőségű földekkel rendelkező Északi dombosvidék 7·09 aranykoronás átlagánál 35·0%-kal nagyobb. Legnagyobb az eltérés a korlátolt forgalmú földbirtokoknál, itt ugyanis a 6·55 aranykoronás országos átlag 50·6%-kal nagyobb, mint az Északi dombosvidéken fekvő és főleg erdőből álló korlátolt forgalmú földbirtokok átlagos kataszteri tiszta jövedelme. Az összes korlátolt forgalmú földbirtokok átlagos kat. tiszta jövedelme különben 39·1%-kal kisebb, mint az állami, községi, társulati és magániskolai földbirtokok országos átlaga, viszont a kis kataszteri tiszta jövedelmű közbirtokossági és volt úrbéres földbirtokok gyenge (3·37 aranykorona) átlagánál 94·4%-kal nagyobb.

A kataszteri tiszta jövedelemre vonatkozó adatok közül kétségtelenül azok a legérdekesebbek, amelyek az egyes törvényhatóságok egy kat. holdra átszámított átlagos kataszteri tiszta jövedelmét mutatják. (3. sz. összeállítás.) Ezekből az adatokból derül ki, hogy milyen szélsőséges eltérések vannak akár a megművelhető területre, akár a szántóföldre vonatkozó átlagok között. Az 1935. évben végrehajtott általános mezőgazdasági felvétel adata és az ugyanazon évi kataszteri adat között a szántóföldterületre vonatkozólag elég nagy eltérés van, az összeírás ugyanis a kataszteri adatnál 22.143 kat. holddal (0·2%) több szántóföldet mutat ki. Ez az eltérés összefügg a művelési ágakban bekövetkezett változások bejelentésének már említett elmulasztásával. Az összeállításban a kataszterben kimutatott szántóföldterület szerepel. Az adatok részletezésénél még különbséget kell tenni a vármegyei törvényhatóságokra és a városi törvényhatóságokra vonatkozó adatok között, a minősítésnél ugyanis egészen más szempontok az irányadók a városoknál, mint a vármegyéknél.

A művelhető területre vonatkozólag a Dunántúl vármegyei törvényhatóságai kö-

2. Egy kat. hold művelhető terület átlagos kataszteri tiszta jövedelme tulajdonjogcímek szerint országrészenként 1935-ben.

Moyenne du revenu cadastral net par arpent cadastral de terre cultivable, suivant le titre de propriété et les régions, en 1935.

A tulajdonjogaim megnevezése <i>Titre de propriété</i>	Átlagos kataszteri tisztajövedelem kat. holdankint <i>Moyenne du revenu cadastral net par arpent cadastral</i>			
	Magyarországon <i>Hongrie</i>	a Dunántúlon <i>Transdanubie</i>	az Alföldön <i>Grande Plaine</i>	Északon <i>Nord</i>
	aranykorona — <i>en couronnes-or</i>			
I. Szabadforgalmú — <i>à mutation libre</i>	10·55	10·81	11·08	8·17
II. Korlátolt forgalmú — <i>à mutation limitée</i>	6·55	6·98	7·07	4·35
Ebből: — <i>Dont</i> :				
1. Kinestári — <i>de l'Etat</i>	6·73	7·59	9·48	2·26
2. Községi, városi és törvényhatósági — <i>communales, municipales et départemen-</i> <i>tales</i>	6·80	6·90	6·86	6·03
3. Közbirtokossági és volt úrbéres — <i>copro-</i> <i>priétés et propriétés de successeurs d'anci-</i> <i>ens serfs</i>	3·37	3·40	3·85	2·64
4. Köz- és magánalapítványi — <i>de fondations</i> <i>publ. et privées</i>	8·05	7·90	8·11	8·35
5. Hitbizományi — <i>de fidéicomis</i>	7·43	7·79	7·53	4·27
6. Vitézi telkek — <i>dites terres de „Braves“</i>	9·95	11·60	8·60	7·40
7. Egyházi összesen — <i>d'Eglises au total</i>	7·72	8·13	8·47	5·74
Ebből: — <i>Dont</i> :				
a) Róm. kat. egyh. és isk. — <i>cathol. r.</i>	7·35	7·90	7·87	5·45
b) Gör. kat. „ „ „ — <i>uniates</i>	6·90	—	7·45	6·04
c) Református „ „ „ — <i>calvinistes</i>	9·65	11·10	9·68	7·69
d) Ág. hitv. ev. „ „ „ — <i>luth.</i>	11·69	10·34	14·63	9·84
e) Gör. keleti „ „ „ — <i>gréco-orient.</i>	14·76	13·83	15·15	14·04
f) Unitárius „ „ „ — <i>unitaires</i>	13·09	12·00	16·22	—
g) Izraelita hitk. és iskolai — <i>consistoriales</i> <i>et scol. israélites</i>	12·41	14·16	11·73	12·48
8. Állami, községi, társulati és magániskolai <i>d'écoles appartenant à l'État, à des com-</i> <i>munes, associations ou à des particuliers</i>	10·76	10·33	11·42	9·13
9. Hitelintézeti — <i>d'établissements de crédit</i>	7·43	8·14	8·94	4·06
10. Egyéb részvénytársasági, egyesületi, tár- sulati stb. — <i>d'autres sociétés par actions</i> <i>ou d'autres associations et sociétés</i>	8·66	8·63	9·50	7·48
Földbirtokok összesen — <i>Toutes les propriétés f.</i>	9·57	9·72	10·27	7·09

zül legmagasabb az átlagos kataszteri tiszta jövedelem Sopron vármegyében. A kat. holdankint 12·94 aranykoronát kitevő átlag 69·8%-kal nagyobb, mint a leggyengébbátlagú (7·62 aranykorona) Zala vármegye átlaga. Sopron vármegye kitűnő kat. holdankinti átlagos kataszteri tiszta jövedelme 33·1%-kal nagyobb, mint a Dunántúl átlaga és 35·2%-kal nagyobb, mint az országos átlag. Az Alföldön a vármegyei törvényhatóságok között Csanád vármegye 17·25 aranykoronát kitevő átlagos kataszteri tiszta jövedelme kimagaslóan a legnagyobb. Igen gyenge viszont Szabolcs vármegye 6·47 aranykoronás átlaga, Csanád vármegye említett átlaga ennél teljes 166·6%-kal nagyobb. Csanád vármegye kat. holdankinti átlagos kataszteri tiszta jövedelme az Alföld átlagánál

68%-kal, az országos átlagnál 80·3%-kal nagyobb. Ilyen magas átlagokról, mint amilyenekkel a Dunántúlon és az Alföldön találkozunk, nem lehet az Északi dombosvidék törvényhatóságainál beszélni. Itt a legjobb átlag Heves vármegye 8·28 aranykoronát kitevő átlaga. Igen gyenge átlag (5·57 aranykorona) — az ország leggyengébb átlaga — Abaúj-Torna vármegye kat. holdankinti átlagos tiszta jövedelme, Heves vármegye átlaga ennél 48·7%-kal nagyobb, pedig Heves vármegye átlaga az országos átlagnál 13·5%-kal kisebb.

A városi törvényhatóságoknak általában lényegesen nagyobb a kat. holdankinti átlagos kataszteri tiszta jövedelmük, mint a vármegyei törvényhatóságoknak. Így a Dunántúlon is Győr tjv. 19·07 aranykoronát kitevő kataszteri tiszta jövedelme is lé-

3. Egy kat. hold mivelhető terület és szántóföldterület átlagos kataszteri tiszta jövedelme törvényhatóságok szerint 1935-ben.

Moyenne de revenu cadastral net par arpent cadastral de terre cultivable ou labourée, suivant les comitats et les villes autonomes, en 1935.

Országgrész, törvényhatóság <i>Régions, comitats, villes autonomes</i>	Összes terület <i>Territoire total</i>		A fölbirtokok kat. tiszta jövedelme <i>Revenus cad. nets des propriétés foncières</i>	Kat. holdankinti átlagos tiszta jövedelem <i>Revenu net moyen par arp. cad.</i>	Szántóföld — <i>Terres labourées</i>		
	földadó alá nem eső területtel y compr. les terres exemptes d'impôt foncier	földadó alá nem eső terület nélkül sans les terres exemptes d'impôt foncier			területe <i>leur superficie</i>	kat. tiszta jövedelme <i>Revenus cad. des propriétés fonc.</i>	kat. holdankinti átlagos tiszta jövedelem <i>Revenu net moyen par arp. cad.</i>
	kat. hold — <i>arp. cad.</i>		aranykorona <i>en couronnes-or</i>	kat. hold <i>arp. cad.</i>	aranykorona <i>en couronnes-or</i>		
I. Dunántúl — Transdanubie							
Baranya vm. *)	682.904	647.009	6,250.688	9.66	410.203	4,525.761	11.03
Pécs tjt. **)	11.881	10.519	156.679	13.60	2.469	40.066	16.23
Fejér vm.	692.771	655.404	7,912.317	12.07	464.588	6,413.008	13.80
Székesfehérvár tjt.	20.823	19.337	312.939	16.18	13.690	216.378	15.81
Győr, Moson és Pozsony vm.	403.116	377.695	3,984.464	10.54	266.131	3,290.800	12.37
Győr tjt.	8.884	7.195	131.211	19.07	4.138	88.783	21.46
Komárom és Esztergom vm.	342.283	320.247	2,565.331	8.01	189.996	1,915.703	10.08
Somogy vm.	1,159.312	1,064.048	8,535.315	8.02	629.768	6,086.717	9.67
Sopron vm.	314.663	297.269	3,846.732	12.94	199.033	3,009.214	13.12
Sopron tjt.	22.417	20.997	315.758	15.05	6.356	154.152	24.25
Tolna vm.	621.546	588.954	7,380.833	12.53	413.443	5,730.079	13.86
Vas vm.	570.788	547.442	4,987.601	9.11	334.185	3,599.451	10.77
Veszprém vm.	686.933	642.125	5,736.686	8.93	372.739	4,272.429	10.46
Zala vm.	837.644	767.016	5,842.341	7.62	340.183	2,933.503	8.62
Összesen — Total	6,375.965	5,965.257	57,958.895	9.72	3,646.922	42,276.044	11.59
II. Alföld — Grande Plaine							
Bács-Bodrog vm.	288.444	275.380	3,460.184	12.57	202.856	2,816.903	13.89
Baja tjt.	34.451	29.985	300.458	10.02	16.647	186.281	11.19
Békés vm.	637.052	598.665	9,173.092	15.32	500.571	8,461.326	16.90
Bihar vm.	476.988	453.323	4,212.575	9.30	327.686	3,585.923	10.94
Csanád, Arad és Torontál vm.	346.429	327.805	5,656.107	17.25	294.160	5,338.546	18.15
Csongrád vm.	326.319	302.824	3,328.251	10.99	220.137	2,842.794	12.91
Hódmezővásárhely tjt.	131.908	124.749	1,934.311	15.51	105.778	1,823.291	17.24
Szeged tjt.	141.388	128.859	1,163.116	9.02	80.667	695.185	8.62
Hajdu vm.	414.041	395.596	3,972.089	10.04	255.099	3,379.228	13.25
Debrecen tjt.	166.120	153.899	1,995.113	12.96	82.080	1,536.548	18.72
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	907.968	855.334	9,871.767	11.54	683.449	8,579.888	12.55
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	2,043.189	1,907.653	16,338.229	8.57	1,137.447	11,389.969	10.01
Budapest szföv.	29.443	17.835	392.415	22.00	8.157	121.629	14.91
Kecskemét tjt.	162.064	153.945	1,107.760	7.20	85.049	663.677	7.80
Szabolcs és Ung vm.	807.517	767.263	4,961.686	6.47	603.849	4,293.182	7.11
Szatmár, Ugocsa és Bereg vm.	364.956	345.190	2,383.373	6.90	265.056	1,974.259	7.45
Összesen — Total	7,278.277	6,838.305	70,250.526	10.27	4,868.688	57,688.629	11.85
III. Észak — Nord							
Abaúj-Torna vm.	290.559	278.672	1,552.602	5.57	145.570	1,162.066	7.98
Borsod, Gömör és Kishont vm.	673.967	644.995	4,492.973	6.97	321.437	3,174.053	9.87
Miskolc tjt.	9.201	7.349	110.525	15.04	4.570	62.457	13.67
Heves vm.	649.424	618.883	5,126.178	8.28	347.369	3,493.025	10.06
Nógrád és Hont vm.	501.757	477.482	3,068.942	6.43	248.153	2,189.245	8.82
Zemplén vm.	302.694	283.561	2,036.085	7.18	158.122	1,463.322	9.25
Összesen — Total	2,427.602	2,310.942	16,387.305	7.09	1,225.221	11,544.168	9.42
Magyarország összesen Hongrie entière	16,081.844	15,114.504	144,596.726	9.57	9,740.831	111,508.841	11.44

*) Vm. = comitat. **) Tjt. = ville autonome.

nyegesen nagyobb, mint az ottani vármegyei törvényhatóságok közül első helyen álló Sopron vármegye 12·94 aranykoronát kitevő átlaga. A törvényhatósági jogú városok közül ebben az országrészben leggyengébb Pécs 13·60 aranykoronát kitevő átlaga, ennél Győr t.j. már említett átlaga 40·2%-kal nagyobb. Az Alföldön Budapest 22 aranykoronát kitevő kataszteri tiszta jövedelme erősen kimagaslik. Ez a kitűnő átlag az ország legjobb átlaga, Kecskemét igen gyenge, 7·20 aranykoronás átlagánál teljes 205·6%-kal nagyobb, de az Alföld átlagánál is 114·2%-kal és az országos átlagnál 129·9%-kal nagyobb. Az Északi dombosvidék egyetlen városi törvényhatóságának, Miskolcnak 15·04 aranykoronát kitevő átlagos kataszteri tiszta jövedelme az országrész átlagánál 112·1%-kal, az országos átlagnál 57·2%-kal nagyobb.

A most felsorolt adatok egy kat. hold művelhető terület átlagos kataszteri tiszta jövedelmére vonatkoznak. Nézzük még meg azt is, hogy hogyan állunk legfontosabb művelési águnkra, a szántóföldre vonatkozó átlagokkal. Ebből a szempontból nézve az adatokat, a vármegyei törvényhatóságok közül a Dunántúlon már nem Sopron vármegye, hanem Tolna vármegye áll az első helyen. Tolna vármegyében egy kat. hold szántó átlagos kataszteri tiszta jövedelme 13·86 aranykorona, 60·8%-kal több, mint Zala vármegye 8·62 aranykoronás gyenge átlaga. Tolna vármegye említett átlaga a Dunántúl átlagát 19·6%-kal, az országos

átlagot 21·1%-kal mulja felül. Az Alföldön Csanád vármegye a szántóföld átlagos kataszteri tiszta jövedelménél is megtartotta elsőségét, 18·15 aranykoronás átlaga 155·3%-kal nagyobb, mint az ebből a szempontból is az utolsó helyen álló Szabolcs vármegye 7·11 aranykoronás gyenge átlaga. Az Északi dombosvidék vármegyei törvényhatóságai közül a szántóföld egy kat. holdjára vonatkozó átlag szempontjából változatlan a helyzet. A legjobb átlag Heves vármegye 10·06 aranykoronás átlaga, 26·1%-kal nagyobb, mint Abaúj-Torna vármegye 7·98 aranykoronás átlaga. Heves vármegye említett átlaga az országrész átlagánál 6·8%-kal nagyobb ugyan, de az országos átlag mögött 12·1%-kal elmarad.

A kataszteri tiszta jövedelemnek úgy a megművelhető terület, mint a szántóföldterület egy kat. holdjára kiszámított átlagaira vonatkozó törvényhatósági adatok nagysága megerősíti a terméseredmények ismeretetésénél a leggyakrabban hangoztatott megállapításokat. A területi egységekre átszámított termésátlagok ugyanis a legtöbb gazdasági növényünkénél majdnem minden évben legmagasabbak Csanád, Sopron és Tolna vármegyében, ugyanakkor rendszerint legalacsonyabbak Zala, Szabolcs és Abaúj-Torna vármegyében, valamint Kecskemét t.j. városban, tehát a termés eredményességének lehetőségei majdnem mindig egyeznek az egy kat. holdra kiszámított kataszteri tiszta jövedelem átlagának nagyságával.

Sajóhelyi István.

• KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS •

Rádióvevő-berendezések Magyarországon 1936-ban.

Les postes récepteurs radiophoniques en Hongrie en 1936.

Résumé. En 1936, le nombre des abonnés à la Radio, s'accroissant de 12.447, a monté à 365.354, de sorte qu'il y avait sur 10.000 habitants 406·3 abonnés, contre 394·6 en 1935.

Les auditions ont compris 7.418 numéros. Il y avait trois stations d'émission (une à ondes courtes, une à ondes moyennes et une à ondes longues), et 4 postes de transmission.

Parmi les appareils récepteurs employés, le nombre de ceux à détecteur a de nouveau diminué: la proportion en a baissé, de 22·3% en 1935, à 20·1% (—6·4%).

Dans les tableaux ci-dessous, nous offrons des renseignements détaillés.

*

A szórakoztató rádió üzemvitelével megbízott szervek az 1936. év folyamán is az előző évvel teljesen megegyező felkészültséggel igyekeztek feladatuknak minél jobban megfelelni. A 120 kw. adóenergiával rendelkező Budapest I. leadóállomás mellett ugyanis Budapest II. elnevezéssel a régi

nyegesen nagyobb, mint az ottani vármegyei törvényhatóságok közül első helyen álló Sopron vármegye 12·94 aranykoronát kitevő átlaga. A törvényhatósági jogú városok közül ebben az országrészben leggyengébb Pécs 13·60 aranykoronát kitevő átlaga, ennél Győr t.j. már említett átlaga 40·2%-kal nagyobb. Az Alföldön Budapest 22 aranykoronát kitevő kataszteri tiszta jövedelme erősen kimagaslik. Ez a kitűnő átlag az ország legjobb átlaga, Kecskemét igen gyenge, 7·20 aranykoronás átlagánál teljes 205·6%-kal nagyobb, de az Alföld átlagánál is 114·2%-kal és az országos átlagnál 129·9%-kal nagyobb. Az Északi dombosvidék egyetlen városi törvényhatóságának, Miskolcnak 15·04 aranykoronát kitevő átlagos kataszteri tiszta jövedelme az országrész átlagánál 112·1%-kal, az országos átlagnál 57·2%-kal nagyobb.

A most felsorolt adatok egy kat. hold művelhető terület átlagos kataszteri tiszta jövedelmére vonatkoznak. Nézzük még meg azt is, hogy hogyan állunk legfontosabb művelési águnkra, a szántóföldre vonatkozó átlagokkal. Ebből a szempontból nézve az adatokat, a vármegyei törvényhatóságok közül a Dunántúlon már nem Sopron vármegye, hanem Tolna vármegye áll az első helyen. Tolna vármegyében egy kat. hold szántó átlagos kataszteri tiszta jövedelme 13·86 aranykorona, 60·8%-kal több, mint Zala vármegye 8·62 aranykoronás gyenge átlaga. Tolna vármegye említett átlaga a Dunántúl átlagát 19·6%-kal, az országos

átlagot 21·1%-kal mulja felül. Az Alföldön Csanád vármegye a szántóföld átlagos kataszteri tiszta jövedelménél is megtartotta elsőségét, 18·15 aranykoronás átlaga 155·3%-kal nagyobb, mint az ebből a szempontból is az utolsó helyen álló Szabolcs vármegye 7·11 aranykoronás gyenge átlaga. Az Északi dombosvidék vármegyei törvényhatóságai közül a szántóföld egy kat. holdjára vonatkozó átlag szempontjából változatlan a helyzet. A legjobb átlag Heves vármegye 10·06 aranykoronás átlaga, 26·1%-kal nagyobb, mint Abaúj-Torna vármegye 7·98 aranykoronás átlaga. Heves vármegye említett átlaga az országrész átlagánál 6·8%-kal nagyobb ugyan, de az országos átlag mögött 12·1%-kal elmarad.

A kataszteri tiszta jövedelemnek úgy a megművelhető terület, mint a szántóföldterület egy kat. holdjára kiszámított átlagaira vonatkozó törvényhatósági adatok nagysága megerősíti a terméseredmények ismeretetésénél a leggyakrabban hangoztatott megállapításokat. A területi egységekre átszámított termésátlagok ugyanis a legtöbb gazdasági növényünkénél majdnem minden évben legmagasabbak Csanád, Sopron és Tolna vármegyében, ugyanakkor rendszerint legalacsonyabbak Zala, Szabolcs és Abaúj-Torna vármegyében, valamint Kecskemét t.j. városban, tehát a termés eredményességének lehetőségei majdnem mindig egyeznek az egy kat. holdra kiszámított kataszteri tiszta jövedelem átlagának nagyságával.

Sajóhelyi István.

• KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS •

Rádióvevő-berendezések Magyarországon 1936-ban.

Les postes récepteurs radiophoniques en Hongrie en 1936.

Résumé. En 1936, le nombre des abonnés à la Radio, s'accroissant de 12.447, a monté à 365.354, de sorte qu'il y avait sur 10.000 habitants 406·3 abonnés, contre 394·6 en 1935.

Les auditions ont compris 7.418 numéros. Il y avait trois stations d'émission (une à ondes courtes, une à ondes moyennes et une à ondes longues), et 4 postes de transmission.

Parmi les appareils récepteurs employés, le nombre de ceux à détecteur a de nouveau diminué: la proportion en a baissé, de 22·3% en 1935, à 20·1% (—6·4%).

Dans les tableaux ci-dessous, nous offrons des renseignements détaillés.

*

A szórakoztató rádió üzemvitelével megbízott szervek az 1936. év folyamán is az előző évvel teljesen megegyező felkészültséggel igyekeztek feladatuknak minél jobban megfelelni. A 120 kw. adóenergiával rendelkező Budapest I. leadóállomás mellett ugyanis Budapest II. elnevezéssel a régi

1. A rádióvevőberendezések engedélyeseinek száma az év végén 1925-től 1936-ig.

Nombre des concessionnaires de postes récepteurs de T. S. F. en Hongrie à la fin de l'année, 1925-1936.

Időpont <i>Epoque</i>	Engedélyesek száma <i>Nombre des concessionnaires (abonnés):</i>		
	Budapest <i>à Budapest</i>	vidéken <i>en province</i>	összesen <i>Total</i>
1925	8.834	8.093	16.927
1926	30.877	28.652	59.529
1927	40.408	42.906	83.314
1928	64.920	103.633	168.553
1929	96.347	170.220	266.567
1930	108.161	199.748	307.909
1931	111.774	213.258	325.032
1932	113.360	208.616	321.976
1933	115.114	213.065	328.179
1934	118.010	222.107	340.117
1935	122.676	230.231	352.907
1936	127.540	237.814	365.354

20 kw.-os állomás naponta 3—4 órán át a nagy leadóval egyidőben, de attól eltérő műsort szolgáltatott. A különböző vidéki városokban elhelyezett négy közvetítő állomás pedig rendszerint Budapest I. műsorát sugározta ki. Ugyancsak működésben állott a rövidhullámú leadóállomás is, mely a távoli országok, illetőleg világrészek magyarjaival volt hivatva a rádió hullámain keresztül kapcsolatot létesíteni. Az elősorolt technikai berendezésekhez hasonlóan a rádióelőfizetők számában sem látunk lényeges változást, amennyiben az év végével az előző évinél mindössze 12.447-tel több, vagyis összesen 365.354 volt az érvényben levő rádióengedélyek száma. A növekedés mértéke tehát 343-mal maradt alatta az előző évben elért szaporodásnak. Abban az esetben, ha az emelkedést arányszámokban nézzük, a tárgyalt évben elért szaporodás az előző évi 3·8%-kal szemben 3·5%-nak felel meg.

A létszám havonkénti hullámzása az alábbi képet mutatja:

Hónap	Az érvényben volt engedélyek száma		
	Budapest	vidéken	együtt
Január	124.126	233.331	357.457
Február	124.945	234.970	359.915
Március	125.526	235.837	361.363
Április	125.554	235.654	361.208
Május	125.250	234.783	360.033
Június	124.725	232.740	357.465
Július	123.901	231.168	355.069
Augusztus	123.486	230.970	354.456
Szeptember	123.548	231.048	354.596
Október	124.590	232.464	357.054
November	126.230	235.113	361.343
December	127.540	237.814	365.354

Az új előfizetők jelentkezése mellett minden évben elég tekintélyes azoknak a száma is, akik a rádióvevő-berendezésük üzemeltetéséről lemondanak. Az évközben így megszűnt rádióengedélyek száma 60.742 volt, vagyis 1·5%-kal kevesebb, mint az előző évben. Az elmúlt évi helyzettel való egybevetésnél öröndetes tényként kell megállapítanunk, hogy 13.612-ről 10.934-re csökkent azoknak az eseteknek száma, amikor az engedélyesnek nemfizetés miatt kellett a rádió hallgatásáról lemondania. A műsorszerkesztő bizottság működésére nézve viszont kedvező kritikát olvashatunk ki abból, hogy az előfizetők sorából való kiválás okai között a műsorral való elégedetlenség évről-évre kevesebb esettel szerepel, s a tárgyalt évben újból 355-tel csökkenve, mindössze 1.972-re rúgott. A legnagyobb hányad — az előző évekhez hasonlóan — azokra az ideiglenes vagy végleges lemondásokra esik, melyek költözködés, vagy elhalálozás folytán következtek be, amennyiben ezen a címen az év folyamán 23.846 (1935-ben 22.337) lemondás került bejelentésre. Az adatgyűjtés rendszerében eszközölt változtatások révén az eddig egyéb okok közé sorozott esetek egy részének a kiemelésével érdekes választásokat kapunk arra nézve, hogy az eddig felsoroltakon kívül még milyen körülmények kényszerítették a rádióelőfizetőket engedélyüknek a visszaadására. Ezek között számbelileg első helyen áll 7.018 esettel a lámpapótlási nehézségek miatt történt lemondás, ami jórészt anyagi természetű oknak tekinthető. Elég sokszor és pedig számszerint 3.578 alkalommal fordult elő, hogy a készülékjavítással járó nehézségek kényszerítették az előfizetőt a lemondásra. A teljesség kedvéért megemlítenünk tartjuk még, hogy az engedélyek visszaadásának oka gyanánt 430 esetben teleptöltési nehézségek, 256 esetben egyéb műszaki természetű okok szerepeltek, végül 12.708 eset volt az egyéb gyűjtőnév alá sorolva.

Az előfizetők évvégi létszámát tekintve megállapíthatjuk, hogy Budapest 4·0%-os, az ország egyéb területeirészei pedig 3·3%-os nyereséget könyvelhetnek el. A fővárosi és a vidéki előfizetők számának egymásközötti viszonyában alig állott be változás, amennyiben az év végén érvényben volt engedélyek 65·1%-a (65·2%) állott vidéki lakosok tulajdonában. Az üzemben volt vevőberendezések területi megoszlásáról

2. A rádió-vevőberendezések engedélyesei törvényhatóságokint 1936-ban.

Concessionnaires des postes récepteurs de la Radio en 1936, suivant les comitats et les villes autonomes.

Év, törvényhatóság <i>Années, comitats, villes autonomes</i>	Az engedélyesek száma <i>Nombre des concessionnaires</i>		Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	Az engedélyesek száma <i>Nombre des concessionnaires</i>		Törvényhatóság <i>Comitat et villes autonomes</i>	Az engedélyesek száma <i>Nombre des concessionnaires</i>	
	összesen <i>au total</i>	10.000 lakosra ¹⁾ <i>pour 10.000 habitants¹⁾</i>		összesen <i>au total</i>	10.000 lakosra ¹⁾ <i>pour 10.000 habitants¹⁾</i>		összesen <i>au total</i>	10.000 lakosra ¹⁾ <i>pour 10.000 habitants¹⁾</i>
Vármegyék <i>Comitats</i>			Heves	7.671	237·0	Törvényhatósági jogú városok		
Abaúj-Torna	1.194	127·0	Jász-Nagykun-Szolnok	10.959	259·1	<i>Villes autonomes</i>		
Bács-Bodrog	1.779	155·7	Komárom és Esztergom ²⁾	7.116	388·9	Baja	1.739	565·1
Baranya	4.840	192·2	Nógrád és Hont ²⁾	5.792	251·5	Budapest	127.540	1.212·5
Békés	8.887	263·4	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	71.924	488·7	Debrecen	7.744	617·7
Bihar	2.289	125·9	Somogy	7.335	187·7	Győr	5.106	1.001·9
Borsod, Gömör és Kishont ²⁾	5.944	192·6	Sopron	1.670	117·3	Hódmezővásárhely	2.070	349·1
Csanád, Arad és Torontál ²⁾	3.570	204·2	Szabolcs és Ung ²⁾	6.407	150·9	Kecskemét	3.074	373·2
Csongrád	2.975	201·0	Szatmár, Ugocea és Bereg ²⁾	1.431	89·6	Miskolc	6.125	922·2
Fejér	5.572	240·7	Tolna	6.092	229·1	Pécs	6.883	977·8
Győr, Moson és Pozsony ²⁾	2.870	182·7	Vas	6.010	220·5	Sopron	3.068	855·0
Hajdu	2.414	132·8	Veszprém	6.776	272·9	Szeged	7.874	563·6
			Zala	6.142	166·2	Székesfehérvár	3.576	856·3
			Zemplén	2.896	193·2	Összesen — Total	174.799	996·1
			Összesen — Total	190.555	263·3	Mindössze — Tot. gén.	365.354	406·3

¹⁾ Viszonyítva az év végére kiszámított népességhez. — *D'après la population, calculée, de la fin d'année.* ²⁾ Közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék. — *Comitats provisoirement réunis.*

egyébként az alábbi összeállításban számolunk be:

	A kiadott engedélyek			
	szám szerint		10.000 lakosra számítva	
	1935	1936	1935	1936
Budapest	122.676	127.540	1.175·7	1.212·5
A többi tjv.	45.019	47.259	645·3	672·3
Vármegyék	185.212	190.555	257·2	263·3
Magyaró.	352.907	365.354	394·6	406·3

A vevőberendezések nemét illetőleg a tárgyalt év folyamán is folytatódott az az irányzat, mely a lámpás készülékek emelkedését s a detektoros berendezések csökkenését jelzi. A detektoros készülékek száma ugyanis 6·4%-kal fogyott, úgyhogy az összes készülékekhez viszonyított aránya az előző évi 22·3%-kal szemben már csak 20·1% volt. A berendezések részletesebb adatait egyébként az alábbi összeállításban mutatjuk be:

		Detektoros	Lámpás	Együtt
Budapest . . .	1935	26.683	95.993	122.676
	1936	26.878	100.662	127.540
Vidék	1935	51.892	178.339	230.231
	1936	46.634	191.180	237.814
Magyarorsz.	1935	78.575	274.332	352.907
	1936	73.512	291.842	365.354

A fentiek kiegészítéseképpen megemlítenünk tartjuk, hogy az elektromos hullámok felfogására szolgáló külső antennák száma 62·4%-ról 63·1%-ra emelkedett, míg a belső és a keretantennák aránya 37·6%-ról 36·9%-ra csökkent.

Az előfizetők foglalkozásszerinti megoszlását a következőkben ismertetjük:

	A hallgatók foglalkozása		
	szám szerint	százalékban	
		1936	1935
Östermelés	22.789	5·4	6·2
Bányászat és kohászat	5.046	1·0	1·4
Ipar	77.299	20·3	21·2
Kereskedelem és hitel	54.445	15·2	14·9
Közlekedés	26.597	7·3	7·3
Közszolgálat és szabadfoglalkozás	82.238	22·9	22·5
Véderő	12.536	3·3	3·4
Különféle napszámosok	10.191	3·0	2·8
Nyugdíjasok, tőkepénzesek, magánzók	48.499	12·7	13·3
Egyéb foglalkozásuk	16.735	6·1	4·6
Iskola	777	0·3	0·2
Kórház	162	0·1	0·0
Egyesület	1.177	0·3	0·3
Nyilvános helyiség	947	0·3	0·3
Egyéb	5.916	1·8	1·6

3. A rádió közvetített előadások az 1935. és az 1936. évben.

Auditions radiophoniques en 1935 et 1936.

A közvetítés tárgya — Auditions	A közvetített előadások <i>Auditions radiophoniques</i>			
	1 9 3 5		1 9 3 6	
	szám szerint <i>nombre</i>	%	szám szerint <i>nombre</i>	%
Cigányzene — <i>Musique de tzigane</i>	590	7·8	596	8·0
Dramai műfajok (színművek, énekesjátékok, kabarétréfák) — <i>Genres dramatiques (comédies, pièces à chansons, représent. de cabarets)</i>	204	2·7	190	2·6
Énekkar — <i>Choeurs</i>	143	1·9	118	1·6
Felolvasás — <i>Conférences</i>	2.570	34·0	2.481	33·5
Filharm. és szimf. hangverseny — <i>Concerts philharm. et symphon.</i>	101	1·3	83	1·1
Gramofon-hangverseny — <i>Concerts de gramoph.</i>	910	12·0	1.042	14·1
Gramofon-opera a Studióból — <i>Opéras par gramoph., du Studio</i>	1	0·0	2	0·0
Hangverseny szólistákkal — <i>Concerts avec solistes</i>	957	12·7	899	12·1
Hangverseny a Vigadóból — <i>Concerts de la Redoute</i>	6	0·1	8	0·1
Hangverseny a Zeneakadémiából — <i>Concerts de la Haute École de Musique</i>	33	0·4	35	0·5
Istentiszteletek — <i>Services religieux</i>	144	1·9	144	1·9
Jazz-band — <i>Jazz-band</i>	282	3·7	216	2·9
Kamarazene — <i>Musique de chambre</i>	55	0·7	53	0·7
Katonazenekari hangverseny — <i>Concerts de musiques militaires</i>	87	1·2	77	1·0
Külföldi átvitelek (vétél és adás) — <i>Emissions de stations étrangères</i>	123	1·6	147	2·0
Különféle helyszíni közvetítés — <i>Diverses transmissions locales</i>	209	2·8	231	3·1
Különféle tanfolyamok — <i>Divers cours</i>	116	1·5	164	2·2
Könnyű és szórakoztató zenekari hangversenyek — <i>Concerts de musique légère</i>	722	9·5	681	9·2
Magyar nótaest cigánykísérettel — <i>Chansons hongroises accompagnées de musique de tzigane</i>	71	0·9	48	0·7
M. kir. Operaház előadása — <i>Représent. de l'Opéra Royal Hongr.</i>	50	0·7	50	0·7
Operaközvetítés belföldről — <i>Représ. d'opéras, transm. de l'intér.</i>	9	0·1	3	0·0
Operaházi zenekar hangvers. — <i>Concerts de l'orchestre de l'Opéra</i>	157	2·1	114	1·5
Operaközvetítés külföldről — <i>Opéras, de stations étrangères</i>	3	0·0	6	0·1
Operetteloadás — <i>Représent. d'opérettes</i>	26	0·4	30	0·4
Összesen — Total	7.569	100·0	7.418	100·0

A leadásra került műsorok száma 151-gyel volt kevesebb az előző évinél, ami természetesen nem jelenti azt, mintha a rádió leadóállomás a tárgyalt év folyamán rövidebb időn át lett volna üzemben. Budapest I. és II. leadóállomások évi üzemi ideje ugyanis nemhogy csökkent volna, hanem a tárgyalt év folyamán 6.800 órától 6.831 órára emelkedett. A műsorszámok között szembeszökőbb emelkedést a különféle tanfolyamoknál, a gramofon-hangversenyeknél, helyszíni közvetítéseknél, végül a külföldi átviteleknél figyelhetünk meg. A legtöbb említettek számának kialakulásában a berlini olimpiásznak volt jelentős szerepe. Csökkentett mértékben szerepeltek a műsoron a felolvasások, a jazz-band, a könnyű és szórakoztató zenekari hangversenyek, valamint hangversenyek szólistákkal.

A tárgyalt év folyamán feltűnően megsokasodott azoknak az eseteknek a száma, amikor az előre bejelentett műsort meg kellett változtatni. Az előző évinél jóval

gyakoribb műsorváltozásokat azonban teljesen megokolja az a körülmény, hogy a legtöbb esetben valamilyen aktualitás beillesztése miatt történt. Ilyen alkalom ugyanis az 1936. év folyamán az előző évi 10-zel szemben 39 adódott; míg a szereplők megbetegedése 7 (1935-ben 4), rossz időjárás 1 (2), egyéb különféle okok miatt pedig 20 (13) esetben kellett más műsorszámról gondoskodni.

A műsorváltozások mellett az 1936. év folyamán a rádió vezetősége több esetben kényszerült az előre hirdett műsorszám teljes elhagyására is. Ilyen esetek az előző évi 19-cel szemben 29-szer fordultak elő s okok szerint csoportosítva, a következőképp osztottak meg: a szereplő betegsége 5 (1), időhiány 2 (2), viharszünet 10 (10), üzemi zavar 2 (3), végül egyéb okok 10 (3).

Befejezésül ideiktatjuk még, hogy 1936-ban rádiókészülékek előállítására 758, forgalombahozatalára pedig 991 engedély volt érvényben.

Várszeghy János dr.

● ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ●

Az 50.000 pengőnél nagyobb jövedelműek jövedelme és vagyona Magyarországon az 1931—1934. évi adóstatistikák alapján.

Les revenus et la fortune des habitants ayant un revenu de plus de 50.000 pengős en Hongrie, d'après les statistiques d'impôts de 1931—34.

Resumé. En 1931, 1.654 contribuables avaient en Hongrie un revenu imposable dépassant 50.000 pengős; en 1932, on en comptait 1.449. Dans l'année 1932, chez ces contribuables la fortune imposable brute représentait 1.651·5 millions de pengős et la fortune imposable nette, 1.227·2 millions (pour les contribuables d'un revenu inférieur à 50.000 pengős, 7.891·1 et 7.167·3 millions). Chez les premiers, dans la même année, les revenus bruts servant de base à l'impôt sur le revenu étaient de 140·8 millions de pengős et les revenus nets taxés pour cet impôt, 63·2 millions de pengős (contre 1.095·8 millions et 930·8 millions pour les derniers). Parmi les gros contribuables, il y avait en 1932: 200 propriétaires fonciers ou fermiers de terres, 830 propriétaires de maison, 45 fabricants, autres industriels et mineurs, 39 marchands, 62 propriétaires de capitaux, y compris ceux qui recevaient des tantièmes, 19 personnes des professions libérales, 236 employés, 18 personnes exerçant d'autres professions.

*

Az adóstatistikának igen hasznos összehasonlításokat ígérő csoportosítása az a megkülönböztetés, amelyet az 50.000 pengőn aluli és felüli összjövedelemmel bíró adózók között tesz, mert ezek vagyona és jövedelme egyaránt ki van mutatva. Persze az 50.000-es határon felül az összehasonlítás többet nyújthat, miután ezekről az adózókról feltehető, hogy úgy vagyonadót, mint jövedelemadót egyaránt fizetnek, ami az 50.000-es határon alul nem bizonyos, mert itt lehetnek olyan jövedelemadózóknak, akik vagyonadót nem fizetnek. Sajnos, ezek az összehasonlítási lehetőségek már azon is megakadnak, hogy az 50.000 pengőn felüli összjövedelemmel bíró adózók számát sem sikerül az adóstatistikákból minden kétséget kizáró módon megállapítani. Az 1935. évi adóstatistikából a nagy adózókra vonatkozó részletes adatok már teljesen ki is maradtak. Mindezek ellenére megkíséreljük legalább azokat a szembeállításokat elvégezni, amelyeket az adatok valamennyire megengednek, mert ez az összehasonlítás is alkalmas arra, hogy sok mindenre felhívja a figyelmet bennünket, ami a tényleges vagyon- és jövedelemmegoszlásra jellemző és a becslésszerű számoknál könnyen figyelmen kívül maradhat. Ez vonatkozik min-

denekelőtt arra a tényre, hogy az egyes adózók különböző vagyontárgyakkal rendelkeznek és különböző jövedelmeket húznak, vagyis másképpen kifejezve egy és ugyanannak az adózónak a vagyona többféle vagyontárgyból áll s a jövedelmét többféle jövedelemforrásból húzza. Azt is érdemes megállapítani, hogy a vagyonmegoszlás és a jövedelemmegoszlás nem halad párhuzamosan egymással, különösen pedig nagyobb értékű vagyonok kisebb jövedelmeket hajthatnak, mint kisebb értékű vagyonok.

Ami először is a nagy adózók számát illeti, az 1931. évi adóstatistika számukat 1.654-nek tünteti fel; de ugyanakkor látható az adóstatistikából, hogy 447 olyan adózó közül, akiknek összjövedelme a 100.000 pengőt meghaladja, csupán 137 olyan akad, aki tényleg 100.000 pengőnél nagyobb adóalap után fizette a jövedelemadót. Mivel pedig az 1932. évre kimutatott 1.449 nagy adózó közül szintén csak 74 maradt, aki 100.000 pengőn felüli adóalap után fizetett jövedelemadót 382 olyan adózóval szemben, akiknek 100.000 pengőn felüli összjövedelme volt, az 1931. és 1932. évi statisztika adózóinak számát nem lehet a következő statisztikák sokkal kisebb számaihoz hasonlítani, mert nyilvánvaló, hogy a számok megállapításának módjában történt változás. Az 1933. évi nagy adózók száma ugyanis a foglalkozás szerinti részletezés összegeként 382, a hivatalos összeállítás szerint pedig csak 319, végül az 1934. évi statisztikában a nagy adózók száma csak 291.

Az 50.000 pengő összjövedelmet meghaladó jövedelmű adózók az 1931—1934. évben az alábbi vagyonadóalap és jövedelemadóalap után adóztak:

Év	Bruttó	Nettó	Bruttó	Nettó
	vagyonadóalap		jövedelemadóalap	
m i l l i ó p e n g ő b e n				
1931	2.008·1	1.566·3	168·6	91·2
1932	1.651·5	1.227·2	140·8	63·2
1933	1.398·3	1.012·0	112·7	48·6
1934	1.149·7	875·8	92·4	42·7

A bruttó jövedelemadóalap tehát a bruttó vagyonadóalaphoz nem érte el a 10 százalékat, a nettó jövedelemadóalap pedig alig tett ki többet a nettó vagyonadóalap 5 százalékánál. Már az 50.000 pengőn aluli adózóknál a jövedelemadóalap a vagyonadóalap 12—15 százalékát eléri, de itt is a bruttó összegeknél nagyobb a jövedelemadóalap százalékos hányada, mint a nettó összegeknél. Persze ez utóbbiaknál a jövedelemadóalap és vagyonadóalap személye már kevésbé felel meg egymásnak. Az 50.000 pengő összjövedelmet meg nem haladó jövedelmű adózók vagyonadóalapjának és jövedelemadóalapjának összehasonlítása különben az alábbi képet adja:

Év	Bruttó		Nettó	
	vagyonadóalap	jövedelemadóalap	vagyonadóalap	jövedelemadóalap
m i l l i ó p e n g ő b e n				
1931	8.575·1	7.885·3	1.201·0	1.068·2
1932	7.891·1	7.167·3	1.095·8	930·8
1933	6.896·2	6.237·1	933·9	768·4
1934	6.396·0	5.691·5	867·2	690·7

Az adóalapok az elsőfokú kivetések eredményeit tüntetik fel, de hogy 50.000 pengőn felül és alul külön hány adózó után vannak megállapítva, a statisztikákból minden kétséget kizáróan kivenni nem lehet.

Az elmondottak ellenére sem látszik teljesen érdektelennek, ha az egyes évekre a statisztikában megadott nagy adózók számát foglalkozási ágak szerint elkülönítve felsoroljuk, és pedig:

Adózók	1931	1932	1933	1934
Földbirtokosok	274	195	75	71
Földbérlet	11	5	2	2
Házbirtokosok	860	830	61	38
Iparosok	51	33	3	9
Gyárosok	10	12	17	12
Bányászok				
Kereskedők	56	39	54	26
Tőketulajdonosok	43	38	1	1
Tantiémese	34	24		
Orvosok	16	19	1	8
Ügyvédek				
Egyéb értelmiségiek			7	9
Szolgálati viszonyban állók	289	236	151	114
Egyéb foglalkozásúak	10	18	6	1
Összesen	1.654	1.449	382	291

A nagy adózók vagyonadóalapjának és jövedelemadóalapjának összehasonlítása foglalkozásonként elkülönítve is tanulságos képet ad:

Adózók	1 9 3 1		1 9 3 2		1 9 3 3		1 9 3 4	
	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon
m i l l i ó p e n g ő b e n								
Földbirtokosok	35·84	746·68	29·96	647·09	28·76	631·55	30·55	645·12
Földbérlet	0·99	19·47	0·47	3·12	0·09	2·05	0·17	1·14
Házbirtokosok	79·35	854·91	72·14	751·14	51·20	536·22	22·71	233·65
Iparosok	7·30	99·60	2·76	33·52	3·11	41·78	2·38	21·06
Gyárosok	1·65	26·21	0·81	5·30	0·24	0·55	2·53	32·64
Bányászok								
Kereskedők	4·19	29·95	2·89	23·06	2·34	17·22	5·81	49·86
Tőketulajdonosok	6·02	81·46	4·73	70·79	4·08	81·11	0·31	7·18
Tantiémese	5·03	26·15	2·56	10·00	1·27	3·90	0·05	0·33
Orvosok	1·11	7·07	1·51	22·83	0·52	1·76	0·76	7·81
Ügyvédek								
Egyéb értelmiségiek							2·23	24·10
Szolgálati viszonyban állók	26·13	82·98	21·48	74·36	19·11	67·46	22·76	110·87
Egyéb foglalkozásúak	1·03	33·62	1·50	10·28	1·94	14·66		
Összesen	168·64	2.008·10	140·81	1.651·49	112·66	1.398·26	92·37	1.149·73

Ezek az adatok az elsőfokú kivetés szerint a bruttó adóalapokat tüntetik fel. Mivel pedig a bruttó eredmény és a nettó alapok között lényeges eltérések vannak az egyes foglalkozási ágak között, a nettó alapok egymáshoz való arányaira is figyelemmel kell lennünk, ha hamis képet kapni

nem akarunk. Az előbbi adatokhoz csak azt akarjuk megjegyezni, hogy a szabadfoglalkozásúak 1932. évi vagyonadóalapjánál feltűnő és magyarázatra szoruló kiugrás mutatkozik, ami azonban csak hibából is eredhet. Egyébként a nagy adózók nettó adóalapjai a következők voltak:

A d ó z ó k	1 9 3 1		1 9 3 2		1 9 3 3		1 9 3 4	
	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon
	m i l l i ó p e n g ő b e n							
Földbirtokosok	12·15	513·52	6·68	404·84	8·24	394·79	9·62	444·05
Földbérlők	0·11	14·75	0·34	2·93	0·02	2·05	0·15	0·81
Házbirtokosok	40·58	722·35	30·88	609·21	19·87	433·77	9·29	199·17
Iparosok	3·82	83·20	2·22	30·43	1·43	29·73	1·42	18·52
Gyárosok	0·89	18·48	0·70	4·89	0·07	0·55	1·55	28·91
Bányászok							0·06	1·11
Kereskedők	3·18	25·38	2·25	19·63	1·77	16·20	3·47	41·60
Tőketulajdonosok	4·06	69·87	2·56	56·24	1·87	60·94	0·16	6·62
Tantiémeselek	3·74	23·14	1·67	9·10	0·81	3·26	0·03	0·33
Orvosok	0·89	6·75	0·70	17·59	0·36	1·55	0·29	7·27
Ügyvédek							1·22	11·28
Egyéb értelmiségiek							1·07	20·22
Szolgálati viszonyban állók	20·93	66·09	14·02	63·04	12·61	59·38	14·35	95·87
Egyéb foglalkozásúak	0·81	22·82	1·21	9·29	1·53	9·78	.	.
Összesen	91·16	1.566·35	63·23	1.227·19	48·58	1.012·00	42·68	875·76

Feltűnő, hogy a jövedelemadóalapról és vagyonadóalapról oly foglalkozási ágak is képviselve vannak, amelyek a nagy adózók számánál nem szerepelnek, ami mutatja az adatok korlátozott értékét. Épp ezért tartózkodunk attól is, hogy ez adatokból bárminő következtetéseket vonjunk le. De ez az adatok szimptomatikus értékét még nem befolyásolja. Az adóstatistika felvilágosítást nyújt arra nézve is, hogy a bruttó jövedelemből és vagyonból hány százalék kerül levonásra a kis adózóknál és mennyi a nagyoknál. Eszerint a jövedelemadónál az 50.000 pengőn felüli és aluli összjövedelem után adózók adóalapja az adómentes jövedelmek és terhek levonása után a bruttó jövedelem következő százalékát tette:

É v	Az 50.000 pengő jövedelemen	
	felüli	aluli
	adózók adóalapja a bruttó jövedelem %-ában	
1931	54·1	88·9
1932	44·9	84·9
1933	43·1	82·3
1934	46·2	79·6

A vagyonadónál az 50.000 pengőn felüli és aluli összjövedelemmel bíró adózók vagyonadóalapja a bruttó vagyonnak a következő százalékát tette:

É v	Az 50.000 pengő jövedelemen	
	felüli	aluli
	adózók adóalapja a bruttó vagyon %-ában	
1931	78·0	91·6
1932	74·3	90·8
1933	72·4	90·4
1934	76·2	89·0

Az adóalap úgy a jövedelemadónál, mint a vagyonadónál is különbözőképpen oszlik meg a különböző adótárgyak között a nagy adózóknál, mint a többiekénél. Ez a különbség tehát a jövedelmek és vagyonok tárgyi megoszlásába ad újabb bepillantásra alkalmat. A jövedelemadóalap a nagy adózóknál százalékosan a következőképpen oszlott meg tárgyilag az 1931—1934. évek között:

	1931	1932	1933	1934
	é v b e n			
földbirtok	19·9	17·7	22·1	22·9
házbirtok	45·2	47·8	45·0	39·5
önálló kereset	10·2	9·0	8·1	10·8
tantiém	4·2	3·7	2·9	2·5
szolgálati viszony	14·0	14·1	14·7	16·2
tőkevagyon	5·5	6·2	5·4	6·2
egyéb jövedelemforrás	1·0	1·5	1·8	1·9
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0

Ugyanez a megoszlás a kis adózóknál így alakult:

	1931	1932	1933	1934
	é v b e n			
földbirtok	24·9	22·3	20·0	17·7
házbirtok	18·0	20·1	22·2	23·1
önálló kereset	27·5	27·3	27·7	28·9
tantiém	0·6	0·6	0·5	0·5
szolgálati viszony	27·2	27·4	27·2	27·4
tőkevagyon	1·0	1·4	1·3	1·3
egyéb jövedelemforrás	0·8	0·9	1·1	1·1
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0

Az 50.000 pengőn felüli összjövedelemmel bíró adózók jövedelmének és vagyonának, jövedelemforrások, illetve vagyontárgyak szerinti megoszlása %-ban.

Répartition, suivant les sources de revenus et les objets imposés, des revenus et de la fortune des contribuables ayant un revenu de plus de 50.000 pengős (%).

Év Années	Földbirtok általában Propriétés fonc., en général	Mezőgazdasági ingatlan Propriétés agricoles	Mezőgazdasági üzemi tőke Capitaux d'exploitations agricoles	Házbirtok — Maisons	Általános kereseti adó alá eső foglalkozás Professions assujettées à l'impôt général dit sur le "gain"	Iparüzemi tőke Capitaux industriels	Bányászati tőke Capitaux d'exploitations minières	Kereskedelmi üzleti tőke Capitaux d'exploitations commerciales	Tőkevagyon Fortune en capitaux	Tantiém Tantièmes	Szolgálati viszony Traitements d'employés	Egyéb jövedelem Autres revenus	Egyéb vagyon Autres fortunes	Összesen Total
1. Földbirtokosok. — Propriétaires fonciers.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	79.7	—	—	10.4	4.9	—	—	—	2.8	1.0	0.6	0.6	—	100.0
1932	75.4	—	—	11.3	5.3	—	—	—	4.6	1.2	0.9	1.3	—	100.0
1933	78.0	—	—	10.5	4.5	—	—	—	3.9	1.1	1.3	0.7	—	100.0
1934	66.0	—	—	17.8	6.2	—	—	—	7.4	0.9	0.4	1.3	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	76.7	9.2	8.2	—	1.4	0.1	0.3	3.6	—	—	—	0.5	100.0
1932	—	72.7	8.2	8.7	—	2.2	1.9	0.3	5.3	—	—	—	0.7	100.0
1933	—	75.0	6.8	8.8	—	3.0	0.2	0.2	5.4	—	—	—	0.6	100.0
1934	—	69.0	6.2	12.1	—	1.6	1.9	0.1	8.5	—	—	—	0.6	100.0
2. Földbérlők. — Fermiers de terres.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	4.3	—	—	17.9	60.7	—	—	—	9.4	5.5	2.2	—	—	100.0
1932	4.9	—	—	18.3	61.6	—	—	—	6.4	4.3	3.2	1.3	—	100.0
1933	33.0	—	—	5.3	40.4	—	—	—	20.2	1.1	—	—	—	100.0
1934	—	—	—	1.0	98.9	—	—	—	—	0.1	—	—	—	100.0
b) Vagyon — Fortune.														
1931	—	40.4	23.4	14.4	—	5.8	1.5	6.3	6.8	—	—	—	1.4	100.0
1932	—	25.1	13.1	26.1	—	9.6	—	9.0	16.4	—	—	—	0.7	100.0
1933	—	69.6	11.2	5.2	—	6.3	—	—	6.9	—	—	—	0.8	100.0
1934	—	0.1	85.1	2.4	—	2.6	—	—	9.5	—	—	—	0.3	100.0
3. Házbirtokosok. — Propriétaires de maison.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	2.4	—	—	84.6	5.9	—	—	—	2.0	1.1	3.6	0.4	—	100.0
1932	2.0	—	—	83.1	6.3	—	—	—	2.7	1.0	4.2	0.7	—	100.0
1933	2.5	—	—	85.1	5.8	—	—	—	2.2	0.7	3.1	0.6	—	100.0
1934	1.7	—	—	85.0	3.0	—	—	—	3.4	1.0	3.1	2.8	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	7.2	0.8	84.6	—	1.2	—	1.9	3.9	—	—	—	0.4	100.0
1932	—	10.6	1.8	77.6	—	1.2	—	2.6	5.8	—	—	—	0.4	100.0
1933	—	9.8	1.4	80.5	—	1.5	—	1.1	5.3	—	—	—	0.4	100.0
1934	—	3.5	0.4	86.7	—	0.4	—	0.9	7.3	—	—	—	0.8	100.0
4. Iparosok. — Industriels.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	20.8	—	—	11.0	61.9	—	—	—	3.7	1.0	1.5	0.1	—	100.0
1932	0.9	—	—	13.4	79.8	—	—	—	1.5	3.8	0.6	—	—	100.0
1933	11.0	—	—	15.5	67.5	—	—	—	2.4	2.4	0.2	1.0	—	100.0
1934	0.4	—	—	47.5	49.7	—	—	—	1.5	0.1	0.3	0.5	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	51.9	2.7	10.1	—	25.6	0.1	3.2	6.2	—	—	—	0.2	100.0
1932	—	4.2	0.6	15.0	—	65.0	2.5	9.7	2.9	—	—	—	0.1	100.0
1933	—	15.3	0.8	17.9	—	22.0	25.0	13.2	5.3	—	—	—	0.5	100.0
1934	—	1.0	6.4	53.8	—	33.2	—	2.8	2.5	—	—	—	0.3	100.0

Év Années	Földbirtok általában Propriétés fonc., en général	Mezőgazdasági ingatlan Propriétés agricoles	Mezőgazdasági üzemi tőke Capitaux d'exploita- tions agricoles	Házbirtok — Maisons	Általános kereseti adó alá eső foglalkozás Professions assujetties à l'impôt général dit sur le "gain"	Iparüzemi tőke Capitaux industriels	Bányászati tőke Capitaux d'exploita- tions minières	Kereskedelmi üzleti tőke Capitaux d'exploita- tions commerciales	Tőkevagyon Fortune en capitaux	Tantiém Tantièmes	Szolgálati viszony Traitements d'employés	Egyéb jövedelem Autres revenus	Egyéb vagyon Autres fortunes	Össze- sen Total
5. Különbféle önálló keresetűek. — Différents indépendants.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	15.2	—	—	6.3	65.7	—	—	—	1.0	7.2	2.3	2.3	—	100.0
1932	4.5	—	—	10.7	76.0	—	—	—	5.6	.	3.2	.	—	100.0
1933	.	—	—	6.7	93.3	—	—	—	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	21.3	0.8	15.7	—	12.9	43.9	0.7	3.1	—	—	—	1.6	100.0
1932	—	12.4	5.7	27.2	—	11.6	.	23.6	19.1	—	—	—	0.4	100.0
1933	—	.	.	36.5	—	36.4	.	20.4	0.3	—	—	—	6.4	100.0
6. Gyárosok. — Fabricants.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1934	0.1	—	—	27.1	64.9	—	—	—	3.4	2.9	1.6	.	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1934	—	3.2	0.7	21.9	—	67.8	.	0.6	5.5	—	—	—	0.3	100.0
7. Bányászok. — Mineurs.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1934	0.6	—	—	22.0	77.4	—	—	—	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1934	—	0.6	.	21.9	—	.	77.3	.	.	—	—	—	0.2	100.0
8. Kereskedők. — Marchands.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	1.2	—	—	17.6	75.4	—	—	—	2.3	1.0	0.7	1.8	—	100.0
1932	1.9	—	—	22.5	71.6	—	—	—	3.1	0.9	.	.	—	100.0
1933	0.7	—	—	23.5	73.5	—	—	—	1.9	0.2	0.2	.	—	100.0
1934	2.3	—	—	45.1	44.6	—	—	—	2.3	1.0	2.0	2.7	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	4.1	0.8	31.2	—	7.6	.	49.3	6.5	—	—	—	0.5	100.0
1932	—	2.5	0.6	32.8	—	18.7	.	34.2	10.7	—	—	—	0.5	100.0
1933	—	2.7	0.2	35.0	—	7.2	0.7	43.3	10.5	—	—	—	0.4	100.0
1934	—	9.3	0.9	55.3	—	1.8	.	26.6	5.5	—	—	—	0.6	100.0
9. Tőkésék. — Capitalistes.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	8.5	—	—	9.8	3.9	—	—	—	60.7	5.8	10.2	1.1	—	100.0
1932	5.3	—	—	10.7	3.0	—	—	—	62.4	4.2	12.9	1.5	—	100.0
1933	8.3	—	—	14.6	4.6	—	—	—	56.0	4.1	11.3	1.1	—	100.0
1934	14.8	—	—	12.7	0.9	—	—	—	63.3	5.0	.	3.3	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	22.1	2.3	12.3	—	1.0	.	.	61.7	—	—	—	0.6	100.0
1932	—	19.5	3.8	9.9	—	1.6	.	0.1	64.2	—	—	—	0.9	100.0
1933	—	24.5	3.0	10.4	—	0.4	0.3	1.1	59.7	—	—	—	0.6	100.0
1934	—	15.5	2.9	9.4	—	0.1	.	.	72.0	—	—	—	0.1	100.0
10. Tantiémeselek. — Contribuables recevant des tantièmes.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	5.5	—	—	9.5	3.5	—	—	—	12.8	47.5	19.3	1.9	—	100.0
1932	0.1	—	—	5.3	2.3	—	—	—	9.4	56.7	25.1	1.1	—	100.0
1933	2.3	—	—	6.4	1.3	—	—	—	7.6	56.4	22.8	3.2	—	100.0
1934	.	—	—	.	.	—	—	—	33.0	56.1	10.9	.	—	100.0

Év Années	Földbirtok általában Propriétés fonc., en général	Mezőgazdasági ingatlan Propriétés agricoles	Mezőgazdasági üzemi tőke Capitaux d'exploita- tions agricoles	Házbirtok — Maisons	Általános kereseti adó alá eső foglalkozás Professions assujetties à l'impôt général dit sur le "gain"	Iparüzemi tőke Capitaux industriels	Bányászati tőke Capitaux d'exploita- tions minières	Kereskedelmi üzleti tőke Capitaux d'exploita- tions commerciales	Tőkevagyon Fortune en capitaux	Tantiém Tantièmes	Szolgálati viszony Traitements d'employés	Egyéb jövedelem Autres revenus	Egyéb vagyon Autres fortunes	Össze- sen Total
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	28.2	4.4	25.9	—	5.2	.	.	35.3	—	—	—	1.0	100.0
1932	—	4.4	0.7	37.7	—	.	.	10.0	45.1	—	—	—	2.1	100.0
1933	—	19.6	1.8	39.9	—	.	.	.	36.7	—	—	—	2.0	100.0
1934	—	.	.	.	—	.	.	.	99.8	—	—	—	0.2	100.0
11. Szabadfoglalkozásúak. — Professions libérales.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	1.1	—	—	16.9	71.0	—	—	—	6.8	1.3	2.8	0.1	—	100.0
1932	4.9	—	—	18.3	61.6	—	—	—	6.4	4.3	3.2	1.3	—	100.0
1933	2.1	—	—	13.0	69.3	—	—	—	4.8	2.5	6.1	2.2	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	9.9	6.7	34.8	—	15.4	.	7.9	24.6	—	—	—	0.7	100.0
1932	—	45.9	15.0	13.3	—	3.7	2.0	10.9	8.4	—	—	—	0.8	100.0
1933	—	11.1	1.2	51.0	—	.	.	6.8	26.5	—	—	—	3.4	100.0
12. Orvosok. — Médecins.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1934	6.5	—	—	73.6	12.9	—	—	—	1.2	0.1	5.6	0.1	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1934	—	2.4	8.3	85.4	—	0.2	.	.	3.3	—	—	—	0.4	100.0
13. Ügyvédek. — Avocats.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1934	1.4	—	—	40.3	35.7	—	—	—	8.3	2.1	6.7	5.5	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1934	—	7.9	1.0	63.8	—	0.8	.	0.1	25.9	—	—	—	0.5	100.0
14. Egyéb értelmiségiek. — Autres membres de la classe dite instruite.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1934	0.1	—	—	58.4	26.1	—	—	—	7.5	0.6	2.6	4.7	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1934	—	1.1	0.1	60.3	—	7.7	.	6.1	19.7	—	—	—	5.0	100.0
15. Szolgálati viszonyban állók. — Employés.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	1.2	—	—	8.5	0.7	—	—	—	6.9	11.0	71.1	0.6	—	100.0
1932	1.0	—	—	8.8	0.9	—	—	—	8.3	10.3	70.6	0.1	—	100.0
1933	1.8	—	—	10.8	0.7	—	—	—	6.3	8.2	71.7	0.5	—	100.0
1934	1.2	—	—	20.1	1.7	—	—	—	8.3	7.1	60.3	1.3	—	100.0
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	20.0	1.6	39.1	—	0.4	.	0.1	37.3	—	—	—	1.5	100.0
1932	—	8.6	0.9	38.4	—	0.2	.	0.4	50.1	—	—	—	1.4	100.0
1933	—	14.2	1.4	42.2	—	0.7	0.1	.	40.0	—	—	—	1.4	100.0
1934	—	7.8	3.2	48.4	—	0.3	0.1	0.2	38.6	—	—	—	1.4	100.0
16. Egyéb foglalkozásúak. — Contribuables exerçant d'autres professions.														
a) Jövedelem. — Revenu.														
1931	6.6	—	—	9.2	6.6	—	—	—	5.3	0.3	6.6	65.4	—	100.0
1932	3.1	—	—	10.5	3.9	—	—	—	10.7	3.0	6.4	62.4	—	100.0
1933	4.7	—	—	9.9	8.9	—	—	—	5.4	1.4	7.2	62.5	—	100.0
1934	.	—	—	.	.	—	—	—	—	100.0

Év Années	Földbirtok általában Propriétés fonc., en général	Mezőgazdasági ingatlan Propriétés agricoles	Mezőgazdasági üzemi tőke Capitaux d'exploita- tions agricoles	Házbirtok — Maisons	Általános kereseti adó alá eső foglalkozás Professions assujetties à l'impôt général dit sur le "gain"	Iparüzemi tőke Capitaux industriels	Bányaüzemi tőke Capitaux d'exploita- tions minières	Kereskedelmi üzleti tőke Capitaux d'exploita- tions commerciales	Tőkevagyon Fortune en capitaux	Tantiém Tantièmes	Szolgálati viszony Traitements d'employés	Egyéb jövedelem Autres revenus	Egyéb vagyon Autres fortunes	Össze- sen Total
b) Vagyon. — Fortune.														
1931	—	51.5	7.3	15.9	—	4.3	0.5	19.6	—	—	—	—	0.9	100.0
1932	—	20.7	3.6	19.3	—	8.5	3.1	43.6	—	—	—	—	1.2	100.0
1933	—	24.1	1.9	21.4	—	2.5	1.1	47.1	—	—	—	—	1.9	100.0
1934	—	.	.	.	—	.	.	.	—	—	—	—	.	100.0

A vagyonadónál a nagy adózók vagyona-
nának tárgyi megoszlása viszont a követ-
kező képet adja:

	1931	1932	1933	1934
é v b e n				
mezőgazdasági { ingatlan . . .	37.9	35.5	40.6	41.0
{ üzemtőke . . .	4.5	4.6	3.9	4.2
házbirtok	43.3	42.3	38.9	35.8
bányák	0.6	0.8	0.9	1.1
ipar	2.9	3.2	2.8	3.8
kereskedők	1.9	2.3	1.5	1.6
tőkevagyon	8.4	10.7	10.8	11.7
egyéb vagyon	0.5	0.6	0.6	0.8
Összesen	100.0	100.0	100.0	100.0

A kis adózók vagyonának tárgyi meg-
oszlásaképpen pedig az alábbi nyerjük:

	1931	1932	1933	1934
é v b e n				
mezőgazdasági { ingatlan . . .	43.0	39.4	36.3	34.7
{ üzemtőke . . .	5.8	5.1	4.3	3.8
házbirtok	37.9	41.7	45.5	46.5
bányák	0.1	0.1	0.1	0.1
ipar	4.3	4.4	4.3	4.6
kereskedők	5.5	5.3	5.2	5.5
tőkevagyon	3.0	3.6	3.9	4.4
egyéb vagyon	0.4	0.4	0.4	0.4
Összesen	100.0	100.0	100.0	100.0

A nagy adózók jövedelmének és vagyona-
nának tárgyi megoszlása abszolút értékben
a következő volt:

A d ó t á r g y	1 9 3 1		1 9 3 2		1 9 3 3		1 9 3 4	
	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon	Jövedelem	Vagyon
m i l l i ó p e n g ő b e n								
Földbirtokok általában	33.51	—	24.83	—	24.93	—	21.12	—
Mezőgazdasági ingatlan	—	760.47	—	586.87	—	568.17	—	470.82
Mezőgazdasági üzemi tőke	—	90.45	—	75.21	—	55.02	—	48.17
Házbirtok	76.28	868.43	67.38	697.72	50.66	543.53	36.47	411.60
Általános kereseti adó alá eső foglalkozás	17.26	—	12.67	—	9.14	—	10.01	—
Iparüzemi tőke	—	58.47	—	53.56	—	39.18	—	43.87
Bányaüzemi tőke	—	12.02	—	13.73	—	12.02	—	12.94
Kereskedelmi üzleti tőke	—	38.84	—	37.70	—	21.47	—	18.75
Tőkevagyon	9.29	168.54	8.75	176.89	6.09	150.95	5.75	134.35
Tantiém	7.15	—	5.19	—	3.27	—	2.34	—
Szolgálati viszony	23.53	—	19.92	—	16.61	—	14.96	—
Egyéb jövedelem	1.62	—	2.07	—	1.96	—	1.72	—
Egyéb vagyon	—	10.88	—	9.81	—	7.92	—	9.23
Összesen	168.64	2.008.10	140.81	1.651.49	112.66	1.398.26	92.37	1.149.73

Végül jellemző adata a nagy adózókról
szóló adóstatistikának, hogy kimutatja az
adózók jövedelmének és vagyonának kü-
lönöző forrásokból eredő voltát. Ez abból
a szempontból különösen érdekes, hogy az
adózók főfoglalkozásuk mellett jövedelmük-
nek nem kis hányadát húzzák más jöve-
delemforrásokból és vagyonuk nemcsak a
főfoglalkozásuknak megfelelő vagyontár-
gyakból áll, hanem számottevő részben
olyan vagyontárgyakból is, amelyek a fő-
foglalkozásukkal szerves kapcsolatban nin-
csenek. Ezt foglalja össze a nagy táblázat.
Csak kár, hogy ezeket a statisztikai
adatokat a foglalkozási csoportok ingadozó

és évről-évre változtatott beosztása használ-
hatóságukban igen hátrányosan befolyá-
solja.

A tábla adatai az 1935. évekkel ki nem
egészíthetők, mivel az adóstatistika ezeket
már nem közli. Az egyes jövedelmeknek
jövedelemforrások és az egyes vagyonok-
nak vagyontárgyak szerint való megoszlása
az adóstatistikák évről-évre változó be-
osztási elvei mellett is világosan megmu-
tathatja, hogy a nemzeti vagyon és jövede-
lem személyi megoszlása egészen más ké-
pet ad, mint amilyenre a tárgyi megoszlás-
ból következtetni lehetne.

Neubauer Gyula dr.

Statisztikai adatok Japánról.

Données statistiques sur le Japon.

A távolkeleti események, amelyeknek a következményei ma még beláthatatlanok, újra ráterelték a figyelmet Japánra és a japán statisztika adataira. A Magyar Statisztikai Szemle, már az elmúlt évek folyamán is figyelemmel kísérte a szigetország fejlődését;¹⁾ ez alkalommal újra időszerűnek látszik, hogy rámutassunk elsősorban a japán népesedés alakulására és a népesedés kérdésének megítélésére legalkalmasabbnak látszó néhány gazdasági adatra.

Japán tulajdonképpen már több száz éve igen sűrűn lakott ország, amely azonban a maga elzártságában hosszú ideig jóformán változatlan lélekszámmal maradt, amíg politikai megújulásának kezdetével 1868-tól fokozatosan nyomába nem szegődött az Európában már előbb megindult erősütemű népszaporodásnak. A japán feljegyzések többek által kétesnek tartott adatai²⁾ szerint Kr. u. 736-ban már 8,631.770 fő volt az anyaország lakosságának száma. Ez a magas szám 1560-ig 4,994.806-ra esett vissza. Ezután a mostanihoz hasonló fellendülést tételeznek fel a kutatók, mert 1721-ben, amikor a sogun a lakosság összeírását elrendelte, ez a bizonyára kezdetleges népszámlálás 26,065.425-ös lélekszámot mutatott ki, de ebből a katonák és a kisebb gyermekek 2—3 millióra becsült száma kimaradt.³⁾ Az így kapott 29 milliós lélekszám európai viszonylatban igen tekintélyesnek tűnik fel, hiszen ugyanakkor Magyarország és Erdély népessége 2,582.598 fő⁴⁾ volt. Még jóval később, 1800-ban Anglia és Wales lakossága együtt is csak 9 millió, Németországé pedig 23 millió volt.

Az 1721-től 1846-ig terjedő következő korszak vizsgálatának során olyan jelen-

ségek merülnek fel, amelyek szomorúan emlékeztetnek saját bajainkra. 1846-ban még mindig csak 26,907.625 lelket mutatott a népesség száma. Ezalatt az idő alatt tehát inkább fogyott, mintsem emelkedett Japán lakossága. Anélkül, hogy részletesen kitérnénk az okokra, érdemes megjegyezni, hogy a samuraiok, azaz a nemesesség körében nagyon elterjedt az egyke, mert csak az elsőszülött fiú követhette az atyját a katonai pályán. Szégyenletes dolognak is tartották nemes családokban a sok gyermeket. Ha szembeállítjuk ezt a tényt a mai japán család gyermekszere-tével, ami részben céltudatos propaganda eredménye, igazolva látjuk azt a megállapítást, hogy az egyke elsősorban erkölcsi kérdés és a megoldás útja talán itt keresendő. 1868 után az újjászülető Japán politikai önállóságának leghatalmasabb biztosítékát a fokozódó népesség erejében látta. Kormányférfiak és tudósok azt hangoztatták, hogy a japán polgár első kötelessége császárával és hazájával szemben a népes család. Ez az elv később szinte valóságos meggyőződéssé kristályosodott, amit nagyban elősegített az ősök tisztelete is. Az etikai megújulás a gazdasági fellendüléssel karöltve meghozta azután a japán népesség fejlődését. E fejlődést a következő kis összeállítás¹⁾ jól szemlélteti:

Év	A lakosság száma ezrekben	Évtized	évi átlagos természetes szaporodás (‰)
1872	34.806	—	—
1880	36.649	1870—1880	5.0
1890	39.902	1880—1890	7.6
1900	43.847	1890—1900	10.0
1910	49.184	1900—1910	12.0
1920	55.473	1910—1920	13.0
1930	64.450	1920—1930	15.0

Japán 15‰-es természetes szaporodásával nem érte el ugyan az első helyet a nagy nemzetek népszaporodásában, meg volt azonban az a reménye, hogy a halál-arány további csökkenésével még

¹⁾ L. Japán gazdasági adatai. Magyar Statisztikai Szemle 1932. II. 798. l. és Szőnyi Gyula dr. A japán ipar előretörése. Magyar Stat. Szemle 1934. II. 1032. l.

²⁾ *Andréadès*: La population du Japon. Bruxelles, 1931. és G. Kiss: Le problème de la population au Japon. Paris, 1936.

³⁾ Teijiro *Uyeda*: Bevölkerungsfrage und Wirtschaft im heutigen Japan. Weltwirtschaftliches Archiv. Band 46. Heft 1. 95. l.

⁴⁾ *Acsády* I.: Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában. Magyar Statisztikai Közlemények. Új folyam. XII. 35. l.

¹⁾ V. ö. *Andréadès* i. m. 25. l., G. Kiss i. m. 11 l. és *Résumé statistique de l'Empire du Japon*. 1937. 4. l.

Oroszországot is megelőzheti. Az 1918-tól 1928-ig terjedő tíz év alatt ugyanis az élveszületések száma 1,791.992-ről 2,135.852-re emelkedett, a halálozásoké pedig az 1918. évi (részben az influenza miatt magas) 1,493.162-ös számról 1,236.711-re esett vissza.¹⁾

Az 1930-as években azonban a születések száma a szülőképes nők számának növekedése ellenére sem emelkedett, hanem a kétmillió körül stabilizálódott. 1934-ben az ezer lélekre eső természetes szaporodási arányszám 11·9-re esett vissza.²⁾ Egyelőre úgy látszott, hogy az évi születések száma a két millió körül fog állandósulni, ami egyben a természetes szaporodási arányszám további fokozatos romlását vonta volna maga után. Teijiro Uyeda ezen az alapon számította ki az anyaország jövő népeességét korcsoportokra osztott táblázatában;³⁾ összeállításából itt a következő adatokat emeljük ki:

Év	Kiszámított (várható) lélekszám ezrekben	A 0—14 A 15—59		A 60 éven felüliek
		e v e s e k		
várható száma ezrekben				
1935	68.101	25.058	37.976	5.067
1940	71.841	25.798	40.395	5.648
1950	78.360	25.829	45.963	6.568
1960	83.588	25.829	50.397	7.362
1970	87.746	25.829	53.395	8.522

Az 1935-ben megtartott népszámlálás kedvezőbb adatokat mutatott, mint ez a pár évvel hamarabb készült számítás, mert a lélekszám végleges eredményét 69,254.148-ban állapította meg.⁴⁾ A népmozgalom 1935-ös adatai is kedvezően alakultak. A születések száma 2,190.704 (1934-ben 2,043.783), a természetes szaporodás abszolút száma 1,028.768 (1934-ben 809.099) az ezer lélekre eső arányszáma pedig 14·85 (1934-ben 11·86)⁵⁾ volt. Egyelőre azonban még nem állapítható meg, hogy ez az emelkedés nem csupán az irányvonal időszakos ingadozásának eredménye-e.

Ha összehasonlítjuk Teijiro Uyeda táblázatában a keresőképeselemeknek jelzett 15—59

évesek 1940-es és 1950-es adatait — ezeknek az adatoknak a helyességét valószínűvé teszi az, hogy nagyrészt már megtörtént születéseken alapulnak — azt látjuk, hogy a következő évtizedben évente mintegy 500.000-rel fog nőni a munkaképesek száma. Ha e számnak csak felét számítjuk a keresők közé, a munkapiacra akkor is évenként kb. 250.000-rel fog emelkedni a munkaskínálat.¹⁾

Ennek a negyedmillió embernek az elhelyezése Japán jövőjének egyik legégetőbb kérdése. Az 1935-ös hivatalos adat ugyanis az 1 km²-re eső népszámot 187·96-ban állapítja meg²⁾ igaz, hogy nem a jelenlevő, hanem a 2·7 millióval többre számított jogi népesség alapján. Vannak ennél sűrűbben lakott földterületek is; de számításba kell venni azt is, hogy a mezőgazdaságilag megművelt terület Japán egész területének csak mintegy 18%-a. Egészen nyers tájékozódás kedvéért megemlíthetjük, hogy 1935-ben a rizs- és szántóföldek megművelt területe együtt 6,008.708 hektárt tett ki,³⁾ alig többet, mint az ugyanazon évben Csonka-Magyarországon megművelt szántóföld területe (5,604.603 hektár) s e két adat egybevetése a termelés, fogyasztás és életszint különbségeinek figyelembe vétele mellett is Japán túlnépesedtségére, vagy legalább is nagyon sűrűn lakottságára mutat. Hozzájárul még ehhez az a tény is, hogy földrajzi tényezők miatt a rizs és szántóföldek további kiterjesztése csak igen kis mértékben remélhető. Minthogy pedig Japánban is az agrár népesség szaporodik a legnagyobb mértékben, a mezőgazdasági munkásfelesleg számára csak a kivándorlás, vagy a más foglalkozási ágakra való áttérés lehetősége marad fenn.

A kivándorlás Japánban mindig kisebb volt, mint ahogy a nagy szaporodás alapján valószínű, vagy várható lett volna. Ennek okát egyfelől a japánoknak a hazai földhöz való fanatikus ragaszkodásában és egyes államok bevándorlási tilalmaiban, másfelől a még olcsóbb és még igénytelenbb kínai tömegek konkurrenciájában kell keresni. Az 1926-tól 1935-ig terjedő időben mindössze 197.242-en vándoroltak

¹⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1928. 10. l. és 1930. 16. l.

²⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 14—15. l.

³⁾ Teijiro Uyeda i. m. Weltwirtschaftliches Archiv. Band 46. Heft 1. 102., 103. l.

⁴⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 4. l.

⁵⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 14., 15. l.

¹⁾ Teijiro Uyeda i. m. Weltwirtschaftliches Archiv. Band 46. Heft 1. 104. l.

²⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 5. l.

³⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 21. l.

ki Japánból¹⁾ javarészt földművesek, főleg Braziliába és a Filippi szigetekre. A kivándorlóknak a legnagyobb része azonban, ha egy kis pénzt össze tud gyűjteni, visszatér a szigetországba. A japán kivándorlás csekély voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1935-ben mindössze 689.818 volt a külföldön élő japánok száma. Ebből Brazília 173.420, Mandzsúria 144.451, a Hawaii szigetek 110.040, az Egyesült Államok 98.357, Kína 58.325, a Filippi szigetcsoport pedig 21.524 japánnak adott otthont.²⁾

Az a legújabb intenzív telepítési és kivándorlási politika, amely Mandzsúriában több millió földművest akart elhelyezni, az eddigi megállapítások szerint nem érte el a célját. Hasonlóképpen jelentéktelennek mondható az anyaországon kívül eső japán fennhatóság alatt álló területekre irányuló vándorlás is, amit a következő hasábon lévő 1935. évi adatok³⁾ is bizonyítanak.

Összeállításunk szerint a japán elem éppen a népesebb tartományokban elenyésző. Ezek az adatok a korábbiakkal együtt azután azt is bizonyítják, hogy a túlnépesedés

	Lélekszám 1935 végén	Ebből japán	
		szám	%
Korea	21,891.180	583.428	2·7
Formóza	5,315.642	271.402	5·0
Dél-Szakhalin	322.475	320.168	99·3
Kvantung tartomány és a Mandzsúriai Vasutak zónája	1,621.266	384.923	23·7
Oceáni mandátumos szigetek	102.537	51.861	50·6
Összesen	29,253.100	1,611.782	5·5

kérdését sem a birodalmon belüli telepítés, sem a külső országokba való vándorlás nem tudta még ezidáig megoldani, nem marad tehát más, mint a különben is legtermészetesebb megoldás, amely az anyaországon belül igyekszik új munkalehetőségeket keresni. Kérdéses azonban, hogy milyen foglalkozási ágakban találhatja meg az évente kétszázötvenezer főnyi munkástöbblet a maga szerény megélhetését? Az 1920-as és az 1930-as népszámlálások a nemzeti jövedelem 1930-as megoszlásával kiegészítve¹⁾ a következő képet mutatják a kereső népesség foglalkozásáról:

Foglalkozási ágak	Kereső népesség ezrekben				Nemzeti jövedelem 1930-ban	
	1920-ban		1930-ban		ezer yenben	% -ban
	szám szerint	% -ban	szám szerint	% -ban		
Földművelés	14.128	51·6	14.140	47·8	1,883.195	17·9
Halászat	558	2·1	547	1·8	189.548	1·9
Bányászat	424	1·2	251	0·9	249.534	2·6
Ipar	5.300	19·3	5.700	19·2	3,483.011	32·8
Kereskedelem	3.188	11·8	4.478	15·2	2,706.079	25·8
Közlekedés	1.037	3·8	1.108	3·8	841.316	8·2
Közszolgálat és szabadfoglalkozások	1.442	5·4	2.044	6·9	1,346.702	11·4
Egyéb	1.301	4·8	1.352	4·4	¹⁾ -63.600	¹⁾ -0·6
Összesen	27.378	100·0	29.620	100·0	10,635.785	100·0

¹⁾ Ez az adat nem az egyéb foglalkozásúakra eső jövedelem, hanem a külföldi vállalatokból származó negatív tétel.

A felsorolt kereseti ágak közül tehát a földművelés nyújt ma is a legtöbb embernek megélhetést, de százalékos aránya hanyatlik. 1872-ben Japán népességének még 78%-a volt földművelő; ez az arány 1920-ig 51·6%-ra, 1930-ig 47·8%-ra esett vissza. Ez alatt az idő alatt a földműveléssel fog-

lalkozók abszolút száma nem változott nagyobb mértékben, ami azt jelenti, hogy ez az osztály, amely a népszaporodásban a vezető szerepet viszi, nem vette fel saját szaporodását sem, hanem azt más foglalkozási ágaknak adta át. A közölt foglalkozási táblázat szerint 1920 és 1930 között nagyon megnövekedett a kereskedelemben, a szabad pályákon és a közszolgálatban el-

¹⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 21. l.

²⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 22. l.

³⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 6. l.

¹⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1935. 12. l., 1937. 10. l. A nemzeti jövedelemre vonatkozó adatok ugyanott a 146. l-on.

helyezkedettek száma, míg az iparnál aránylag kisebb az emelkedés. Az ipari kereső népesség számának alakulását azonban igen befolyásolta az a körülmény, hogy az 1930. évi népszámlálás időpontja összeesett a válság évével. A nemzeti jövedelem megoszlásában az ipar még a válsággal küzdő 1930-as évben is az első helyet foglalta el. Már csak ezért is indokolt, hogy a népesség eltartásában és a szaporodás felvételében is a legjelentősebb tényezővé válják.

Az ipari válság mélypontja Japánban az 1931-es esztendő volt; azután újabb és erős fellendülés következett be. Minthogy ennek részletes ismertetése meghaladná e cikk kereteit, némi tájékozódás céljából csupán a következő főbb adatokat említjük: ¹⁾

Év	A japán gyáripari termelés bruttó értéke	Nyersanyag szükséglet	A nyersanyagbehozatal	A fegyártmánybehozatal	Az ipari termelés index-száma
	m i l l i ó y e n b e n				1931/33=100
1929	7.717	4.726	1.224	355	—
1930	5.963	3.605	829	236	94.2
1931	5.178	3.055	684	181	91.1
1932	5.983	3.441	839	201	97.2
1933	7.871	4.709	1.181	329	112.5
1934	9.390	5.746	1.414	416	127.4
1935	10.846	6.822	1.508	469	141.1
1936	.	.	1.738	477	159.1

Az ipari termelés tehát már 1933-ban meghaladta a válság előtti színvonalat. Egészen természetes, hogy az ipari alkalmazottak és munkások száma is rohamosan emelkedett. Az 5 munkásnál többet foglalkoztató üzemeket véve alapul, a hivatalos adatok 1934-ig a fejlődésről a következő képet mutatják: ²⁾

Év	Alkalmazottak (tisztviselők) száma	M u n k á s o k s z á m a		
		férfiak	nők	összesen
1930	132.276	796.282	887.281	1,683.563
1931	128.887	775.236	886.266	1,661.502
1932	133.599	846.307	887.204	1,733.511
1933	145.148	967.659	933.432	1,901.091
1934	166.501	1,147.097	1,016.356	2,163.453

¹⁾ Saburo *Shiomi*: Aufbau der Industriewirtschaft und technischer Fortschritt in Japan. Weltwirtschaftliches Archiv. Band 46. Heft 1. 119. l. és 146. l.

²⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 98. és 99. l.

A munkások és alkalmazottak számának emelkedése tehát az utolsó évben a kritikus 250.000-et is meghaladta; a kérdéses azonban az, hogy Japán képes-e továbbra is fenntartani a fejlődésnek azt a menetét, amely a munkástöbblet felvételét biztosíthatja.

Az ipari népesség számának növekedésével függ össze a 100.000 lelken felüli városok lakosságának rendkívül nagyarányú emelkedése is. 1920-ban 6,753.598-an, 1930-ban 11,481.288-an, 1935-ben pedig 17,518.069-en éltek 100.000-en felüli városokban.¹⁾ Ezek az adatok különösen nagy-nak tüntetik fel az 1930. és 1935. évek közé eső növekedést, amely 6,036.781 lelet tenne ki. A valóságban azonban az emelkedés nem egészen ekkora, mert a két időpont közé esik Tokió közigazgatási úton történt megnagyobbítása; ez egyszerre 2,899.926 fővel emelte Japán fővárosának lakosságát.²⁾ Az emelkedés így is jelentős, hiszen az említett öt év alatt az egész anyaország tényleges szaporodása 4,804.143 fő volt; tehát a Tokió megnagyobbításából származó 2.9 millió nélkül is az egész természetes szaporodás 65.3%-a, azaz 3,136.855 fő esett a 100.000 lakosnál népesebb városok lélekszámemelkedésére.

Az ipar hatalmas fellendülése ellenére is Japán korántsem élte át újra a világháborús évek aranykorát, amikor egyedül uralkodott az ázsiai piacokon. Külkereskedelmi mérlege az 1935-ös esztendő kivételével állandóan passzív volt. Az aranytartalék 1926-tól 1935-ig 67.4%-ról 28.5%-ra esett vissza,³⁾ az államadósság pedig 1933 március végétől 1937 március végéig 7,911.010 ezer yenről 11,018.866 ezer yenre emelkedett.⁴⁾ Veszélyeztetve látszott a gyárak növekvő nyersanyagszükségletének megszerzése is. Japánnak ugyanis kevés a nyersanyag és a nyersanyaghiány egy újabb válság rémével fenyegette az ipart; amelynek bekövetkezésével pedig nemcsak a feltörekvő új munkakeresőket, de az eddig alkalmazottakat sem lehetne mind foglalkoztatni. Igaz ugyan, hogy a Mandzsúriával való kereskedelmi forgalomban a hódítás óta

¹⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 7. l.

²⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1932. 9. l. és 1933. 9. l.

³⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 51. l.

⁴⁾ Résumé statistique de l'Empire du Japon. 1937. 147. l.

Japán számára igen előnyös változások álltak be. Ez azonban még kevésnek bizonyult ahhoz, hogy az ország népesedési és gazdasági kérdését megoldja, hiszen a Mandzsúriába irányuló kivitel még 1936-ban is csak 17·1%-a, az onnan származó behozatal pedig csupán 8·6%-a volt Japán egész kivitelének, illetve behozatalának.¹⁾ A most lejátszódó események önkénytele-

nül is Kínára és az esetleges japán—kínai gazdasági kapcsolatokra irányítják a figyelmet. A közeljövő fogja megmutatni, sikerül-e Japánnak Kína gazdagságát saját gazdasági életének vérkeringésébe beilleszteni, ami egyelőre, legalább is Japán számára esetleg még a túlnépesedés kérdésében is megoldást jelentene.

Kúthy Zoltán.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

Thirring Gusztáv dr.: Budapest főváros demografiai és társadalmi tagozódásának fejlődése az utolsó 50 évben. Második kötet.

Dr Gustave Thirring: Le développement de la structure démographique et sociale de Budapest pendant les 50 dernières années. Tome II.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.). 70. kötet, 3. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 70e volume, numéro 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1937. 272 l. — pages.

A Szemle 1936. évi 8. számában (726. l.) ismertettük Thirring Gusztáv dr. munkájának első kötetét. Most az azóta megjelent második kötetéről emlékezünk meg. Míg az első kötet a népesség fejlődésével és külső tagozódásával foglalkozott, a demografiai részletezésből pedig a nemek arányát, a népesség korviszonyait és a lakosság nemzetiségi megoszlását tárgyalta, addig a második kötet a vallási viszonyok fejlődését és változásait, a műveltségi és iskolázási viszonyokat, a családi állapotot, a háztartások összetételét és elemeit, azután a lakosság foglalkozási viszonyait, végül a háztulajdonnak a demografiai viszonyokkal való kapcsolatát tárja elénk. Ezzel Thirring Gusztáv úgyszólván teljesen kimerítette azt a gazdag statisztikai anyagot, ami a Fővárosi Statisztikai Hivatal Közleményeiben imánár jóval több, mint 50 esztendő óta rendelkezésre áll. Merjük állítani, hogy nincs a világon város, amelynek ennyire kiépített s minden lehető részletre kitérjeszkedő statisztikája lenne, mint a magyar fővárosnak. Ebben magának Thirring Gusztávnak is, aki évtizedeken át volt a fővá-

rosi Statisztikai Hivatal igazgatója, nagy érdeme van és mostani nagy munkáját is megkönnyítette az, hogy sokszor hivatkozhatik azokra az alapvető munkáira, amelyeket éppen mint a székesfőváros statisztikai hivatalának több évtizeden át igazgatója szerkesztett és szerzett s amelyekkel, valamint későbbi munkáival is örök időkre beírta nevét a magyar statisztika történetébe.

A mostani kötetnek is ugyanazon előnyei vannak meg, mint amelyekről az első kötet ismertetésénél említést tettünk. Rendkívül nagy értékei ennek a kötetnek is, úgy mint az elsőnek, a messze visszatekintő táblázatok, amelyeket Thirring maga hangyaszorgalommal állított össze s amelyek a fejlődés menetét rendkívül meggyőzően világítják meg. Az egyetlen kár, hogy a legújabb adatok, amelyek a munkában szerepelnek, 1925-ből (a háztulajdon adatai 1927-ből) valók és így a mű megírása óta ismeretessé vált 1930. és 1935. évi adatok már nem szerepelhetnek benne. Igaz, hogy ez a munka tulajdonképpen a főváros 1873-tól számított 50 esztendejét s ennek az időszaknak fejlődését akarja bemutatni és ezért is nem mehetett túl a meghatározott időpontra. Viszont azonban érdeme az, hogy ott, ahol adata van és a fejlődés megvilágítására szükséges, visszafelé még 1869-en is túlmegegy és az 1850. évi osztrák népszámlálás eredményeit is feldolgozza.

Áttérve most már a kötet tartalmára, első sorban a vallásfelekezetek fejlődését tárgyalja és itt felhasználja az 1850. évi népszámlálás adatait, amelyek kerületek szerint is rendelkezésre állnak. De éppen ebből a részletezésből tűnik ki, hogy ezek az adatok nem teljesen megbízhatók, mert az akkori Terézvárosban a protestánsoknak teljesen indokolatlan nagy számával találkozunk, amit sem az előbbi, sem a későbbi adatok nem tesznek elfogadhatóvá, úgyhogy véleményünk szerint az 1850. évi adatok ennek folytán teljességgel alkalmatlanok az

¹⁾ Zenechi Itani: Die Bedeutung der japanisch-mandschurischen Wirtschaftbeziehungen für Japans Industrialisierungsprozess. Weltwirtschaftliches Archiv. Band 46. Heft 1. 260. l.

Japán számára igen előnyös változások álltak be. Ez azonban még kevésnek bizonyult ahhoz, hogy az ország népesedési és gazdasági kérdését megoldja, hiszen a Mandzsúriába irányuló kivitel még 1936-ban is csak 17·1%-a, az onnan származó behozatal pedig csupán 8·6%-a volt Japán egész kivitelének, illetve behozatalának.¹⁾ A most lejátszódó események önkénytele-

nül is Kínára és az esetleges japán—kínai gazdasági kapcsolatokra irányítják a figyelmet. A közeljövő fogja megmutatni, sikerül-e Japánnak Kína gazdagságát saját gazdasági életének vérkeringésébe beilleszteni, ami egyelőre, legalább is Japán számára esetleg még a túlnépesedés kérdésében is megoldást jelentene.

Kúthy Zoltán.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

Thirring Gusztáv dr.: Budapest főváros demografiai és társadalmi tagozódásának fejlődése az utolsó 50 évben. Második kötet.

Dr Gustave Thirring: Le développement de la structure démographique et sociale de Budapest pendant les 50 dernières années. Tome II.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.). 70. kötet, 3. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 70e volume, numéro 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1937. 272 l. — pages.

A Szemle 1936. évi 8. számában (726. l.) ismertettük Thirring Gusztáv dr. munkájának első kötetét. Most az azóta megjelent második kötetéről emlékezünk meg. Míg az első kötet a népesség fejlődésével és külső tagozódásával foglalkozott, a demografiai részletezésből pedig a nemek arányát, a népesség korviszonyait és a lakosság nemzetiségi megoszlását tárgyalta, addig a második kötet a vallási viszonyok fejlődését és változásait, a műveltségi és iskolázási viszonyokat, a családi állapotot, a háztartások összetételét és elemeit, azután a lakosság foglalkozási viszonyait, végül a háztulajdonnak a demografiai viszonyokkal való kapcsolatát tárja elénk. Ezzel Thirring Gusztáv úgyszólván teljesen kimerítette azt a gazdag statisztikai anyagot, ami a Fővárosi Statisztikai Hivatal Közleményeiben imánár jóval több, mint 50 esztendő óta rendelkezésre áll. Merjük állítani, hogy nincs a világon város, amelynek ennyire kiépített s minden lehető részletre kitérjeszkedő statisztikája lenne, mint a magyar fővárosnak. Ebben magának Thirring Gusztávnak is, aki évtizedeken át volt a fővá-

rosi Statisztikai Hivatal igazgatója, nagy érdeme van és mostani nagy munkáját is megkönnyítette az, hogy sokszor hivatkozhatik azokra az alapvető munkáira, amelyeket éppen mint a székesfőváros statisztikai hivatalának több évtizeden át igazgatója szerkesztett és szerzett s amelyekkel, valamint későbbi munkáival is örök időkre beírta nevét a magyar statisztika történetébe.

A mostani kötetnek is ugyanazon előnyei vannak meg, mint amelyekről az első kötet ismertetésénél említést tettünk. Rendkívül nagy értékei ennek a kötetnek is, úgy mint az elsőnek, a messze visszatekintő táblázatok, amelyeket Thirring maga hangyaszorgalommal állított össze s amelyek a fejlődés menetét rendkívül meggyőzően világítják meg. Az egyetlen kár, hogy a legújabb adatok, amelyek a munkában szerepelnek, 1925-ből (a háztulajdon adatai 1927-ből) valók és így a mű megírása óta ismeretessé vált 1930. és 1935. évi adatok már nem szerepelhetnek benne. Igaz, hogy ez a munka tulajdonképpen a főváros 1873-tól számított 50 esztendejét s ennek az időszaknak fejlődését akarja bemutatni és ezért is nem mehetett túl a meghatározott időpontra. Viszont azonban érdeme az, hogy ott, ahol adata van és a fejlődés megvilágítására szükséges, visszafelé még 1869-en is túlmegegy és az 1850. évi osztrák népszámlálás eredményeit is feldolgozza.

Áttérve most már a kötet tartalmára, első sorban a vallásfelekezetek fejlődését tárgyalja és itt felhasználja az 1850. évi népszámlálás adatait, amelyek kerületek szerint is rendelkezésre állnak. De éppen ebből a részletezésből tűnik ki, hogy ezek az adatok nem teljesen megbízhatók, mert az akkori Terézvárosban a protestánsoknak teljesen indokolatlan nagy számával találkozunk, amit sem az előbbi, sem a későbbi adatok nem tesznek elfogadhatóvá, úgyhogy véleményünk szerint az 1850. évi adatok ennek folytán teljességgel alkalmatlanok az

¹⁾ Zenechi Itani: Die Bedeutung der japanisch-mandschurischen Wirtschaftbeziehungen für Japans Industrialisierungsprozess. Weltwirtschaftliches Archiv. Band 46. Heft 1. 260. l.

összehasonlításra. Thirring ezt maga is meglátja s inkább csak kuriózum kedvéért közli az akkori adatokat. Az egyes felekezetek népszaporulatát azután annak egyes tényezői (természetes népmozgalom, bevándorlás, áttérések, felekezetből való kilépések stb.) szerint is tárgyalja és kiterjeszkedik a vegyes házasságok számára és némileg azok termékenységére is. Hosszasan tárgyalja azután a felekezetek korviszonyait, amelyek az egyes felekezetek különböző bevándorlására is világot vetnek. A felekezeti adatokból csak azt emeljük ki, hogy a római katolikusok aránya Budapesten 1869-ben 72·3% volt és ez az arányszám 1920-ig 59·1%-ra ment le, újabban azonban ismét emelkedik, 1925-ben már 59·9%-ot ért el. Összefüggésben van ez a második legnagyobb vallásfelekezetnek, az izraelitának fejlődésével. Ezeknek az aránya 1869-ben 16·6% volt, ami fokozatosan emelkedett és maximumát 1900-ban érte el 23·6%-kal, azóta 1920-ig lassan esökken vagy stagnál, 1920 óta azonban rohamosan megy lefelé, 1925-ben 21·6-ig süllyedt. A meghatározottabb fejlődési vonalat a református felekezet mutatja, amely az 1869. évi 4·8%-ról 1925-ig megszakítatlanul 11·4%-ra növelte létszámát. A negyedik legtekintélyesebb felekezet, az evangélikus, 1869-ben 5·3%-ot képviselt, tehát nagyobb, mint a reformátusok; arányszáma 1890-ig még növekedett is bevándorlás folytán 5·6%-ig, azóta azonban arányszáma esik s csak az utolsó időben mutat stagnálást; 1925-ben 4·8%-kal szerepel a lakosságban.

A népesség műveltségi viszonyai 1869 óta kerülnek tárgyalásra, amikor a főváros 6 éven felüli lakosságának majdnem egy harmadrésze, 32·8%-a volt írástudatlan; ma már, ill. 1920-ban ez az arányszám 5·3%-ra ment le. Itt összehasonlító adatokat találunk Magyarország más városaival, sőt a külföldi nagy városokkal is. Az elemi műveltséget, azután nemek és korcsoportok, majd anyanyelv és vallásfelekezetek szerint is részletezi, sőt ez utóbbiakat is kombinálja a koradatokkal. Összehasonlíttja azonkívül az azonos születési évekből származók írni és olvasni tudásának adatait különböző népszámlálások szerint, amiből az az érdekes eredmény tűnik ki, hogy az írni-olvasni tudást nemcsak az iskola, hanem az élet is terjeszti. Sokan felnőtt korukban tanulják meg az írást és olvasást. A két utolsó népszámlálás adatai kiterjeszkedik az iskolázási viszonyokra is, amelyeket nemenkint, továbbá felekezetek és nemzetiségek szerint is részletez.

A műveltségről szóló fejezetben emlékezik meg a nyelvtudásról is, ami azonban szerintünk inkább a nemzetiségekről szóló részbe illene bele, mert hiszen ez nálunk nem műveltségi kérdés, hanem a különböző nemzetiségek egymásközti vegyülésének természetesen következménye.

Nagyon részletes adatai vannak, természetesen egész 1869-ig visszamenően, a népesség családi állapot szerint való megoszlásáról, amellyel kapcsolatban újszerű számításokat végez arra vonatkozólag, hogy a családi állapot szerint való megoszlást két-két népszámlálás közti időben milyen módon és mértékben változtatta meg a természetes népmozgalom, vagyis a születések, a halálozások, a házasságkötések és elválások száma, s ezzel szemben az egyes népszámlálások a népesség családi állapot szerint való tagozódását milyen számokkal konstatálták. A különbözet szerinte mutatja a vándorlások hatását. Nagyon helyesen rámutat azonban arra, hogy ez a számítási mód nem tökéletes, mert a népszámlálás közti időben bevándoroltak már maguk is részt vesznek a népmozgalomban, e számítás alapján tehát a bevándoroltak családi állapot szerint való megoszlását csak egészen hozzávetőlegesen lehet megállapítani. Legfontosabb ennek a fejezetnek az a része, amely a családi állapotot nemek szerint a korviszonyokkal hozza összefüggésbe és ennek az alapján a házassági hajlamra is következtet s a *halandósági tábla* mintájára *korévenként állapítja meg Budapest népességének házassági tábláját*. Kár, hogy ez a táblázat csak az 1890. és 1900. körüli évekről szól. A későbbi évekről már csak 5 és 10 éves korcsoportonként készült. Ugyancsak egészen régiek és gyakorlatilag elavultak azok az adatok, amelyek a fennálló házasságokban élő házastársak korának egymással való kombinációját mutatják és amelyekből a házastársak korkülönbségét is meg lehet állapítani. Ezek az adatok még 1890-ből valók; ugyancsak 1890-ből közli a házassági termékenység adatait, holott erre vonatkozólag újabb adatok is vannak.

A „háztartás és lakás“ című fejezetben igen érdekes az a táblázat, amely a családi kötelékben és azon kívül élő népesség számát állapítja meg az egyes népszámlálások alapján. A családi kötelékben élők arányszáma 70 és 75% között mozog; az arányszám elég gyakran változik felfelé és lefelé aszerint, amint az ipari munkásság és házi-cselédek száma fogy vagy növekszik a fővárosban. Foglalkozik azonkívül a konyhanélküli és cselédnélküli lakásokkal, amelyeket egyes foglalkozási és társadalmi osztályokkal kombinálva is kimutat. Közli az albérlős lakások adatait is, amelyeket szintén társadalmi csoportok szerint vesz szemügyre. A lakások nagyságát a családfők nemzetisége és hitfelekezete szerint is részletezi. Erre vonatkozólag immár három népszámlálás, az 1906., 1920. és 1925. évi népszámlálás adatait tudja egymás mellé állítani; itt még megkülönböztetést tesz az őslakó és bevándorló főbérlők között is. Rendkívül bőséges anyag és táblák vannak még erre vonatkozólag a

kötetben, amelyek mind igen élénk világot vetnek Budapest egyes társadalmi rétegeinek lakásviszonyaira.

Az utolsóelőtti fejezet a kereső népesség foglalkozási viszonyait 1869-ig, az összes népességét 1890-ig visszamenőleg tárgyalja. Kétségtelen, hogy a szerzőnek itt volt legnehezebb dolga, mert a foglalkozási feldolgozás rendszere csak fokozatosan alakult ki, azonkívül a feldolgozást Budapestre vonatkozólag régebben a Fővárosi Statisztikai Hivatal, újabban a Központi Statisztikai Hivatal végzi és így a rendszerek némileg eltérőek lévén, az eredmények nem hasonlíthatók össze teljes biztonsággal. Pontosan összevethető adatok csak az 1900., 1910. és 1920. évek, az 1925. évek azért kevésbé értékesek, mert 10%-nál több ismeretlen foglalkozásút mutatnak ki. Az összeállítások és a belőlük levont következtetések így is rendkívül érdekesek és tanulságosak, különösen azok, amelyek a foglalkozási viszonyt és ezzel kapcsolatban a népességnek társadalmi osztályok, ú. m. polgárság, értelmiség és munkásság szerint való megoszlását mutatják. Az a meglepő eredmény mutatkozik, hogy a munkásság aránya a kereső népességben 1880-tól 1920-ig 79·7%-ról 57·0%-ra csökkent, ezzel szemben a polgárságé 14·2%-ról 22·4%-ra, az értelmiség aránya pedig 6·1%-ról 20·6%-ra nőtt. Természetesen ezekhez a nyers számokhoz szükségünk van azokra a magyarázatokra is, amelyeket a tudós szerző hozzájuk fűz. Legérdekesebb ennek a fejezetnek az a része, amely az egyes foglalkozásokhoz tartozókat anyanyelvek és fontosabb felekezetek szerint is részletezi. Itt tűnik ki legjobban, hogy az egyes felekezetek között, különösen ami az izraelitákat illeti, milyen óriási különbségek vannak a foglalkozás szerint való megoszlás tekintetében. Miután az adatok 1890-ből is megvannak, 30 évi változásokat lehet megfigyelni ezen a téren.

A háztulajdonosok statisztikájánál már 1927. évi adatokkal is tud operálni a szerző. Itt a fizikai személyek tulajdonában lévő házakat foglalkozás, anyanyelv és vallás szerint részletezi és kapcsolatba hozza a foglalkozásokat a vallással és anyanyelvvél. Az utóbbi adatok azonban csak 1927-re vonatkoznak s így az összevetés a régebbi adatokkal tisztán csak a foglalkozás szerint ejtendő meg.

Sajnos, nincsen terünk arra, hogy ebből a kiváló munkából további részleteket ismertethessünk; annyi bizonyos, hogy a statisztikai irodalom ezzel a most már teljessé lett művel rendkívül érdekes és tanulságos munkával gazdagodott, amely szerzőjének régen megalapozott, tudós hírnevéhez egy újabb babérlevéllel járul hozzá.

K. A. dr.

Melly József dr.: Nagy-Budapest közegészségügyi vonatkozásban.

Dr Joseph Melly: Le Grand Budapest au point de vue de la santé publique.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 79. kötet, 2. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques. (Rédigées par le Dr L. I. Illyefalvi.) 79e volume, numéro 2. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. Budapest, 1937. 160 l. — p.

A magyar központi agglomeráció: Budapest és környéke a nemzet szellemi és gazdasági vezetésében kimagasló hivatást tölt be s mégis minden kulturális vonatkozásban — így közegészségügyi tekintetben is — lényeges különbség van a székesfőváros és a közelebbi vagy távolabbi környék helyzete és szerepe tekintetében. *Melly* alapos és részletes kötete, mely Nagy-Budapest közegészségügyéről szól, beható statisztikával világít rá arra, hogy magát Budapestet, a nagyvárosi magot nálánál sokkal primitívebb egészségügyi közigazgatással rendelkező, a kuratív és preventív egészségügyi intézményeket nagyrészt nélkülöző, asszanálatlan övezet veszi körül. *Melly*, aki a statisztikus és a városi tisztifőorvos kiváló szaktudását egyesíti magában, érdekes könyvében szakszerű, részletes adatokkal tárja elénk a városi mag és a környék morbiditási, mortalitási, egészségügyi közigazgatási és egyéb közegészségügyi jellemzőit és különbségeit. A hastífusz, mely tudvalevőleg egyik legsúlyosabb endémiás jellegű kórformánk, a környéken rendszerint gyakoribb, 1932-ben kétszer olyan magas aránnyal fordult elő, mint a székesfővárosban. Hasonlóképpen a vörheny és a ronesoló toroklob is a környéken gyakoribb, mint Budapesten. Több más hevenyfertőző betegségi statisztikai adat is demonstrálja azt az állandó veszedelmet, amelyet a környék e szempontból a székesfővárosra jelent.

A környék egészségügyi igazgatása is sokkal primitívebb, mint Budapesté. Az egészségügyi szolgálatnak a környéken tulajdonképpen a járási tisztiorvosok a szakközegei, akiknek munkaterülete azonban Nagy-Budapest határain is messze túlterjeszkedik: orvosokkal és gyógyszerárakkal az egész agglomeráció jól el van látva; de annál nagyobb hiány mutatkozik a gyógyintézetek tekintetében. Csak 13 magánkórház van Budapest környékén kb. félmillió lélekre; törvényhatósági közkórház a 22 környéki községben nincsen. A kórházi férőhelyek ily hiányában persze a pestkörnyéki beteganyag a budapesti kórházakba szívódik fel s ezért a székesfőváros beteganyagának kb. $\frac{1}{8}$ része (1932-ben 12·3%) az agglomeráció 22 községére esik. Újpest kivételével a hevenyfertőző betegek hospitalizálására sincs lokális lehetőség, de még olyan szállító organizáció sincsen, amely ezt a

kötetben, amelyek mind igen élénk világot vetnek Budapest egyes társadalmi rétegeinek lakásviszonyaira.

Az utolsóelőtti fejezet a kereső népesség foglalkozási viszonyait 1869-ig, az összes népességét 1890-ig visszamenőleg tárgyalja. Kétségtelen, hogy a szerzőnek itt volt legnehezebb dolga, mert a foglalkozási feldolgozás rendszere csak fokozatosan alakult ki, azonkívül a feldolgozást Budapestre vonatkozólag régebben a Fővárosi Statisztikai Hivatal, újabban a Központi Statisztikai Hivatal végzi és így a rendszerek némileg eltérőek lévén, az eredmények nem hasonlíthatók össze teljes biztonsággal. Pontosan összevethető adatok csak az 1900., 1910. és 1920. évek, az 1925. évek azért kevésbé értékesek, mert 10%-nál több ismeretlen foglalkozásút mutatnak ki. Az összeállítások és a belőlük levont következtetések így is rendkívül érdekesek és tanulságosak, különösen azok, amelyek a foglalkozási viszonyt és ezzel kapcsolatban a népességnek társadalmi osztályok, ú. m. polgárság, értelmiség és munkásság szerint való megoszlását mutatják. Az a meglepő eredmény mutatkozik, hogy a munkásság aránya a kereső népességben 1880-tól 1920-ig 79·7%-ról 57·0%-ra csökkent, ezzel szemben a polgárságé 14·2%-ról 22·4%-ra, az értelmiség aránya pedig 6·1%-ról 20·6%-ra nőtt. Természetesen ezekhez a nyers számokhoz szükségünk van azokra a magyarázatokra is, amelyeket a tudós szerző hozzájuk fűz. Legérdekesebb ennek a fejezetnek az a része, amely az egyes foglalkozásokhoz tartozókat anyanyelvek és fontosabb felekezetek szerint is részletezi. Itt tűnik ki legjobban, hogy az egyes felekezetek között, különösen ami az izraelitákat illeti, milyen óriási különbségek vannak a foglalkozás szerint való megoszlás tekintetében. Miután az adatok 1890-ből is megvannak, 30 évi változásokat lehet megfigyelni ezen a téren.

A háztulajdonosok statisztikájánál már 1927. évi adatokkal is tud operálni a szerző. Itt a fizikai személyek tulajdonában lévő házakat foglalkozás, anyanyelv és vallás szerint részletezi és kapcsolatba hozza a foglalkozásokat a vallással és anyanyelvvél. Az utóbbi adatok azonban csak 1927-re vonatkoznak s így az összevetés a régebbi adatokkal tisztán csak a foglalkozás szerint ejtendő meg.

Sajnos, nincsen terünk arra, hogy ebből a kiváló munkából további részleteket ismertethessünk; annyi bizonyos, hogy a statisztikai irodalom ezzel a most már teljessé lett művel rendkívül érdekes és tanulságos munkával gazdagodott, amely szerzőjének régen megalapozott, tudós hírnevéhez egy újabb babérlevéllel járul hozzá.

K. A. dr.

Melly József dr.: Nagy-Budapest közegészségügyi vonatkozásban.

Dr Joseph Melly: Le Grand Budapest au point de vue de la santé publique.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 79. kötet, 2. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques. (Rédigées par le Dr L. I. Illyefalvi.) 79e volume, numéro 2. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. Budapest, 1937. 160 l. — p.

A magyar központi agglomeráció: Budapest és környéke a nemzet szellemi és gazdasági vezetésében kimagasló hivatást tölt be s mégis minden kulturális vonatkozásban — így közegészségügyi tekintetben is — lényeges különbség van a székesfőváros és a közelebbi vagy távolabbi környék helyzete és szerepe tekintetében. *Melly* alapos és részletes kötete, mely Nagy-Budapest közegészségügyéről szól, beható statisztikával világít rá arra, hogy magát Budapestet, a nagyvárosi magot nálánál sokkal primitívebb egészségügyi közigazgatással rendelkező, a kuratív és preventív egészségügyi intézményeket nagyrészt nélkülöző, asszanálatlan övezet veszi körül. *Melly*, aki a statisztikus és a városi tisztifőorvos kiváló szaktudását egyesíti magában, érdekes könyvében szakszerű, részletes adatokkal tárja elénk a városi mag és a környék morbiditási, mortalitási, egészségügyi közigazgatási és egyéb közegészségügyi jellemzőit és különbségeit. A hastífusz, mely tudvalevőleg egyik legsúlyosabb endémiás jellegű kórformánk, a környéken rendszerint gyakoribb, 1932-ben kétszer olyan magas aránnyal fordult elő, mint a székesfővárosban. Hasonlóképpen a vörheny és a ronesoló toroklob is a környéken gyakoribb, mint Budapesten. Több más hevenyfertőző betegségi statisztikai adat is demonstrálja azt az állandó veszedelmet, amelyet a környék e szempontból a székesfővárosra jelent.

A környék egészségügyi igazgatása is sokkal primitívebb, mint Budapesté. Az egészségügyi szolgálatnak a környéken tulajdonképpen a járási tisztiorvosok a szakközegei, akiknek munkaterülete azonban Nagy-Budapest határain is messze túlterjeszkedik: orvosokkal és gyógyszerárakkal az egész agglomeráció jól el van látva; de annál nagyobb hiány mutatkozik a gyógyintézetek tekintetében. Csak 13 magánkórház van Budapest környékén kb. félmillió lélekre; törvényhatósági közkórház a 22 környéki községben nincsen. A kórházi férőhelyek ily hiányában persze a pestkörnyéki beteganyag a budapesti kórházakba szívódik fel s ezért a székesfőváros beteganyagának kb. $\frac{1}{8}$ része (1932-ben 12·3%) az agglomeráció 22 községére esik. Újpest kivételével a hevenyfertőző betegek hospitalizálására sincs lokális lehetőség, de még olyan szállító organizáció sincsen, amely ezt a

fontos funkciót teljesítené. A statisztikai adatok rendszerint arról győznek meg, hogy a környéki hevenyfertőző betegeknek közel fele Budapesten hospitalizáltak.

A szociális és egészségügyi gondozás intézményei közül a környéken csakis az anya- és csecsemővédelem van kiépítve. Az iskolaorvosi intézménynek igen szerény nyomai vannak néhány községben. Tüdőbeteggondozó a környéken 7 van, nemibeteggondozó 2 és pedig mindkettő Újpesten. Mentőintézmény Budapest környékén 5 van. A vízellátás hiányosságaival kapcsolatos a fürdőlétesítés elmaradottsága, aminek pótlása a jövő feladata. Mindezekből a tényekből azt a következtetést kell vonnunk, hogy a közvetlen környezet egészségvédelmi felkészültségében veszélyes hiányok tátongnak, melyeknek eltömése nemcsak a lokális népességnek, hanem a székesfőváros lakosságának is egyaránt kiemelkedő érdeke; az e téren felmerülő kiadásokat lokálisan vagy centrálisan meg kell oldani.

Rendkívül érdekes betekintést nyújt a magyar központi agglomeráció egészségvédelmi törekvéseibe az az adatlöveg, amely az egyes városok és községek egészségügyi költségeit sorolja fel. A magyar központi agglomeráció költségvetésének az egészségvédelem szemszögéből való elemzése feltárja, hogy míg Budapest asszanálása jelentékeny haladást tett, addig a környék még nagyon elmaradt a minimális követelményektől is. „Szó sem lehet azonban arról — mondja Melly —, hogy a budapesti polgári egészségvédelem terheit a környékre éppen gazdasági okokból kihúzódtott kiségzisztenciák vállára rakjuk, mégis rentábilis szükségszerűségnek látszik, hogy az asszanálás a környéken is végre erőteljesebb ütemben meginduljon. A gyakorlati kivitelnek elsősorban a racionalizálás, az átszervezés jegyében kell lefolynia s csak abban az esetben szabad a költségek emeléséhez nyúlni, ha más megoldás lehetetlennek látszik“. De még ettől sem szabad visszariadni és az állampolgárok áldozatkészsége a magyar fajta biológiai közvagyonának emelkedésében, a centrális magyar agglomerációban is csakhamar jelentkezni fog.

Sz. T. dr.

Flaxmayer József dr.: Budapest közigazgatási szervezete és alkalmazottai 1686-tól 1872-ig.

Dr Joseph Flaxmayer: L'organisation administrative et les employés de Budapest de 1686 à 1872.

Budapest, 1936. 186 l.—p.

Wildner Ödön dr.: Pest és Buda közigazgatásának története az 1848—1849-iki szabadságharc alatt.

Dr Edmond Wildner: L'Administration de Pest et de Buda pendant la guerre d'indépendance de 1848-49.

Budapest, 1937. 230 l. — p.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 79. kötet, 4. szám. 86. kötet, 3. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 79e volume, numéro 4. 86e volume, numéro 3. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

E közigazgatástörténeti tanulmányok, melyek a Budapestet alkotó városoknak, illetőleg Budapestnek közigazgatási szervezetét tárgyalják történeti áttekintésben, a statisztika területét inkább csak súrolják s ezért csupán rövid ismertetésre szorítkozunk.

Flaxmayer tanulmánya a Budapestet alkotó három városnak, Pestnek, Budának és Óbudának önkormányzati jogköréről, szervezetéről és alkalmazottairól ad a történeti háttér vázolásával átfogó képet közel két évszázad áttekintésében. A statisztikai módszert főleg demográfiai vonatkozásokban használja. Számos összeállítást tartalmaz a munka a városi alkalmazottak illetményeiről a különböző korokban. *Flaxmayer* munkája alapvető történeti forrása fővárosunk közigazgatásának.

Wildner várostörténeti és igazgatástörténeti munkája első fejezetében Pest és Buda állapotrajzát adja a szabadságharc idejéből. A két város területi és népességi viszonyainak bemutatásán kívül a közállapotok egész mezejét felöleli és kimerítő képét nyújtja a két város társadalmi berendezkedésének. A második fejezet három korszakra bontva tárgyalja a két város szerepét a nemzet szabadságharcában, s ezt az országos történeti eseményekbe — mint keretbe — illeszti bele. A történelmi fejleményekkel párhuzamosan tárgyalja a két város közigazgatásának az események hatása alatt történő átalakulását. Statisztikai érdekűek a műnek a két város pénzügyi gazdálkodására, valamint a városi alkalmazottak illetményeire vonatkozó összeállításai.

P. A. dr.

Rozsondai Károly és Sümeghy József: Sopronbánfalva.

Charles Rozsondai et Joseph Sümeghy: Sopronbánfalva.

Sopron, 1937. 180 l.—p.

A Falukutató Intézet pályázatán első díjat nyert falutanulmány és községraiz jó útmutatást és példát nyújt arra, hogy miként kell széleskörű, gondos adatgyűjtés és vizsgálódás után egy falu fejlődéstörténetét megírni, mai természeti, gazdasági és népi viszonyait, valamint azoknak összefüggéseit és egymásrahatását ismertetni s a hibák és hiányok tárgyilagos feltárása mellett a tenni-valókra is rámutatni. E sokoldalú elméleti és gyakorlati ismeretet kívánó munkába *Rozsondai Károly* tanítóképezdei igazgató és *Sümeghy József* tanító több szakembert, de magát a falu népét is

fontos funkciót teljesítené. A statisztikai adatok rendszerint arról győznek meg, hogy a környéki hevenyfertőző betegeknek közel fele Budapesten hospitalizáltak.

A szociális és egészségügyi gondozás intézményei közül a környéken csakis az anya- és csecsemővédelem van kiépítve. Az iskolaorvosi intézménynek igen szerény nyomai vannak néhány községben. Tüdőbeteggondozó a környéken 7 van, nemibeteggondozó 2 és pedig mindkettő Újpesten. Mentőintézmény Budapest környékén 5 van. A vízellátás hiányosságaival kapcsolatos a fürdőlétesítés elmaradottsága, aminek pótlása a jövő feladata. Mindezekből a tényekből azt a következtetést kell vonnunk, hogy a közvetlen környezet egészségvédelmi felkészültségében veszélyes hiányok tátongnak, melyeknek eltömése nemcsak a lokális népességnek, hanem a székesfőváros lakosságának is egyaránt kiemelkedő érdeke; az e téren felmerülő kiadásokat lokálisan vagy centrálisan meg kell oldani.

Rendkívül érdekes betekintést nyújt a magyar központi agglomeráció egészségvédelmi törekvéseibe az az adatlöveg, amely az egyes városok és községek egészségügyi költségeit sorolja fel. A magyar központi agglomeráció költségvetésének az egészségvédelem szemszögéből való elemzése feltárja, hogy míg Budapest asszanálása jelentékeny haladást tett, addig a környék még nagyon elmaradt a minimális követelményektől is. „Szó sem lehet azonban arról — mondja Melly —, hogy a budapesti polgári egészségvédelem terheit a környékre éppen gazdasági okokból kihúzódtott kiségzisztenciák vállára rakjuk, mégis rentábilis szükségszerűségnek látszik, hogy az asszanálás a környéken is végre erőteljesebb ütemben meginduljon. A gyakorlati kivitelnek elsősorban a racionalizálás, az átszervezés jegyében kell lefolynia s csak abban az esetben szabad a költségek emeléséhez nyúlni, ha más megoldás lehetetlennek látszik“. De még ettől sem szabad visszariadni és az állampolgárok áldozatkészsége a magyar fajta biológiai közvagyonának emelkedésében, a centrális magyar agglomerációban is csakhamar jelentkezni fog.

Sz. T. dr.

Flaxmayer József dr.: Budapest közigazgatási szervezete és alkalmazottai 1686-tól 1872-ig.

Dr Joseph Flaxmayer: L'organisation administrative et les employés de Budapest de 1686 à 1872.

Budapest, 1936. 186 l.—p.

Wildner Ödön dr.: Pest és Buda közigazgatásának története az 1848—1849-iki szabadságharc alatt.

Dr Edmond Wildner: L'Administration de Pest et de Buda pendant la guerre d'indépendance de 1848-49.

Budapest, 1937. 230 l. — p.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 79. kötet, 4. szám. 86. kötet, 3. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 79e volume, numéro 4. 86e volume, numéro 3. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

E közigazgatástörténeti tanulmányok, melyek a Budapestet alkotó városoknak, illetőleg Budapestnek közigazgatási szervezetét tárgyalják történeti áttekintésben, a statisztika területét inkább csak súrolják s ezért csupán rövid ismertetésre szorítkozunk.

Flaxmayer tanulmánya a Budapestet alkotó három városnak, Pestnek, Budának és Óbudának önkormányzati jogköréről, szervezetéről és alkalmazottairól ad a történeti háttér vázolásával átfogó képet közel két évszázad áttekintésében. A statisztikai módszert főleg demográfiai vonatkozásokban használja. Számos összeállítást tartalmaz a munka a városi alkalmazottak illetményeiről a különböző korokban. *Flaxmayer* munkája alapvető történeti forrása fővárosunk közigazgatásának.

Wildner várostörténeti és igazgatástörténeti munkája első fejezetében Pest és Buda állapotrajzát adja a szabadságharc idejéből. A két város területi és népességi viszonyainak bemutatásán kívül a közállapotok egész mezejét felöleli és kimerítő képét nyújtja a két város társadalmi berendezkedésének. A második fejezet három korszakra bontva tárgyalja a két város szerepét a nemzet szabadságharcában, s ezt az országos történeti eseményekbe — mint keretbe — illeszti bele. A történelmi fejleményekkel párhuzamosan tárgyalja a két város közigazgatásának az események hatása alatt történő átalakulását. Statisztikai érdekűek a műnek a két város pénzügyi gazdálkodására, valamint a városi alkalmazottak illetményeire vonatkozó összeállításai.

P. A. dr.

Rozsondai Károly és Sümeghy József: Sopronbánfalva.

Charles Rozsondai et Joseph Sümeghy: Sopronbánfalva.

Sopron, 1937. 180 l.—p.

A Falukutató Intézet pályázatán első díjat nyert falutanulmány és községraiz jó útmutatást és példát nyújt arra, hogy miként kell széleskörű, gondos adatgyűjtés és vizsgálódás után egy falu fejlődéstörténetét megírni, mai természeti, gazdasági és népi viszonyait, valamint azoknak összefüggéseit és egymásrahatását ismertetni s a hibák és hiányok tárgyilagos feltárása mellett a tenni-valókra is rámutatni. E sokoldalú elméleti és gyakorlati ismeretet kívánó munkába *Rozsondai Károly* tanítóképezdei igazgató és *Sümeghy József* tanító több szakembert, de magát a falu népét is

bevonta. Ezzel a lakosságban a szülőföld és a hagyományok megbecsülését fokozta, amire ott fokozottan szükség van, mert az egykori földműves nép nagyrésze újabban a soproni gyárakba munkásként bejárva, elszakadt a földtől s a régi életközösségtől, lelke pedig gyökértelenné vált. A könyvben sok érdekes régi és újabb statisztikai adat és táblázat világítja meg egyebek közt az úrbéri telkek s a birtokviszonyok alakulását 1558 óta, az ev. gyülekezet évenkénti népmozgalmát grafikonon 1800 óta, a munkabérek hullámzását stb. Örvendetes a lakosság kedvező természetes szaporodása, mely az 1900—1930. közti évtizedekben 21·5, 13·6 és 20·1%-nyi volt, míg a tényleges lélekszámnövekedés előbb 25·4, majd 7·4 és 9·3%-ot tett. Sok érdekes kép, térkép és grafikon teszi színesebbé a szöveget, mely a történelmi és természeti adottságok s a mai gazdasági és társadalmi viszonyok ismertetése mellett a népélet és lélek gyökeres átalakulását s annak okait is megvilágítja. Az iparosodó Sopron várossal már összeépült s az új országhatár szélére került evangélikus német-többségű Bánfalva állapotrajza az ugyanazon megyében, de a piactól távol, uradalmak közt fekvő Sarród róm. kat. vallású ősi besenyő-magyar községnek a Szemlében már ismertetett¹⁾ monografiájával összehasonlítva különösen érdekes és tanulságos megállapításokra nyújt alkalmat s az elmélyedő szülőföldismeret és falukutatás jelentőségét igazolja.

B. A. dr.

Heller András: Cselédsor.

André Heller: La condition des valets agricoles.

Szent István-Társulat kiadása. — *Publié par la Société Saint-Etienne.*

Budapest, 1937. 182 l. — p.

Mezőgazdasági népességünknek a mezőgazdasági válság által nehezebbé vált helyzete, továbbá korunknak a népi problémák iránti fogékonysága számos szakírónkat készítette az agrárnépesség életviszonyainak és problémáinak tanulmányozására. Szociográfiai irodalmunk azonban eddig nem foglalkozott kellő alaposággal földművelő népességünk egyik legnagyobb osztályának, a mintegy hatszázezer főt kitevő mezőgazdasági cselédségnek helyzetével és sorsával, holott az ezt a népességet eltartó nagybirtokot többnyire ugyancsak erős kritika tárgyává tette. Szerző kis tanulmányában ezt a hiányt kívánja pótolni.

Kutatási területe legnagyobb részt a székesfehérvári járásra és Fejér megye területére, tehát a nagybirtok igazi hazájára korlátozódik, de tájékozottságot árul el más országrészek viszonyainak ismeretében is.

Tárgyköre kiterjed a mezőgazdasági cselédség minden problémájára; tárgyalja a cselédség táplál-

kozási viszonyait, szociális helyzetét, jelentőségét a népszaporodás szempontjából, lakásviszonyait, mezőgazdasági tevékenységét, kereseti, egészségügyi viszonyait, a költözködés kérdését, a közigazgatási hatóságokkal való viszonyát, a bérviták természetét, lelki gondozásának kérdését stb.

Tanulmányában rengeteg statisztikai adatot sorakoztat fel s nem csak mint a statisztikai adatok fogyasztója jelentkezik, hanem mint azok termelője is, maga is érdekes adatgyűjtést végezván a székesfehérvári járás 1.186 elemi iskolás gyermekének táplálkozási, ruházkodási, egészségügyi és lakásviszonyairól, melynek eredményeképpen arra a megállapításra jut, hogy az uradalmi cselédség helyzete a falu egyéb lakosságáénál sok tekintetben jobb.

Különös érdeklődésre tarthat számot a cselédek keresetére vonatkozó számítása, mellyel bizonyítja egyes kutatók alacsony cselédjvedelem-számításainak tarthatatlanságát.

Szerző nem elégszik meg csupán helyzetképnyújtásával, a segítség útját is meg kívánja jelölni. Nem a cselédség földhözjuttatásában látja azt, hanem a cselédjárandóságok felemelésében, illetve a cselédbérvizonyok szabályozásában, a parciális jogalkotás kiépítésében, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó szabályrendeletek alkotásában, állami akciókban, a munkaadók és a hatósági személyek individuális szociális nevelésében.

Sch. Á. dr.

Szilvay Gyula: Piackutatás Északafrikában és Közel Keleten.

Jules Szilvay: La recherche des conditions des marchés dans l'Afrique du Nord et dans le proche Orient.

May János nyomdai műintézet r. t. kiadása.

Edité par la Société d'imprimerie Jean May.

Budapest 1937, 205 l. — p.

Szerző célja, hogy az erősen fejlődő észak-afrikai és közel-keleti piacokat a kivitel fokozása érdekében a magyar exportőrök előtt feltárja, a magyar árucikkek elhelyezési, szállítási lehetőségeit, a piacok felvevőképességét, üzleti szokásait, idevágó jogszabályait stb. ismertesse.

Munkája két részre oszlik; az első részben a Dunának a keleti forgalomban való jelentőségét, Budapestnek mint a Kelet és a Nyugat közötti kereskedelmi gócpontnak szerepét ismerteti; továbbá a csepeli puntó franco és a közvetlen átrakódás nélküli dunatengeri forgalom eddigi teljesítményeivel és kilátásaival foglalkozik.

A második részben egyenkint tárgyalja az egyiptomi, szudáni, ethiopiai, északafrikai olasz és francia gyarmati, palesztinai, transzjordániai, szíriai és libanoni, iraki, hedzsaszi, jemeni, adeni és irani viszonyokat és lehetőségeket. Kimerítően, rész-

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle 1937. 679. l.-on.

bevonta. Ezzel a lakosságban a szülőföld és a hagyományok megbecsülését fokozta, amire ott fokozottan szükség van, mert az egykori földműves nép nagyrésze újabban a soproni gyárakba munkásként bejárva, elszakadt a földtől s a régi életközösségtől, lelke pedig gyökértelenné vált. A könyvben sok érdekes régi és újabb statisztikai adat és táblázat világítja meg egyebek közt az úrbéri telkek s a birtokviszonyok alakulását 1558 óta, az ev. gyülekezet évenkénti népmozgalmát grafikonon 1800 óta, a munkabérek hullámzását stb. Örvendetes a lakosság kedvező természetes szaporodása, mely az 1900—1930. közti évtizedekben 21·5, 13·6 és 20·1%-nyi volt, míg a tényleges lélekszámnövekedés előbb 25·4, majd 7·4 és 9·3%-ot tett. Sok érdekes kép, térkép és grafikon teszi színesebbé a szöveget, mely a történelmi és természeti adottságok s a mai gazdasági és társadalmi viszonyok ismertetése mellett a népélet és lélek gyökeres átalakulását s annak okait is megvilágítja. Az iparosodó Sopron várossal már összeépült s az új országhatár szélére került evangélikus német-többségű Bánfalva állapotrajza az ugyanazon megyében, de a piactól távol, uradalmak közt fekvő Sarród róm. kat. vallású ősi besenyő-magyar községnek a Szemlében már ismertetett¹⁾ monografiájával összehasonlítva különösen érdekes és tanulságos megállapításokra nyújt alkalmat s az elmélyedő szülőföldismeret és falukutatás jelentőségét igazolja.

B. A. dr.

Heller András: Cselédsor.

André Heller: La condition des valets agricoles.

Szent István-Társulat kiadása. — *Publié par la Société Saint-Etienne.*

Budapest, 1937. 182 l. — p.

Mezőgazdasági népességünknek a mezőgazdasági válság által nehezebbé vált helyzete, továbbá korunknak a népi problémák iránti fogékonysága számos szakírónkat készítette az agrárnépesség életviszonyainak és problémáinak tanulmányozására. Szociográfiai irodalmunk azonban eddig nem foglalkozott kellő alaposággal földművelő népességünk egyik legnagyobb osztályának, a mintegy hatszázezer főt kitevő mezőgazdasági cselédségnek helyzetével és sorsával, holott az ezt a népességet eltartó nagybirtokot többnyire ugyancsak erős kritika tárgyává tette. Szerző kis tanulmányában ezt a hiányt kívánja pótolni.

Kutatási területe legnagyobb részt a székesfehérvári járásra és Fejér megye területére, tehát a nagybirtok igazi hazájára korlátozódik, de tájékozottságot árul el más országrészek viszonyainak ismeretében is.

Tárgyköre kiterjed a mezőgazdasági cselédség minden problémájára; tárgyalja a cselédség táplál-

kozási viszonyait, szociális helyzetét, jelentőségét a népszaporodás szempontjából, lakásviszonyait, mezőgazdasági tevékenységét, kereseti, egészségügyi viszonyait, a költözködés kérdését, a közigazgatási hatóságokkal való viszonyát, a bérviták természetét, lelki gondozásának kérdését stb.

Tanulmányában rengeteg statisztikai adatot sorakoztat fel s nem csak mint a statisztikai adatok fogyasztója jelentkezik, hanem mint azok termelője is, maga is érdekes adatgyűjtést végezve a székesfehérvári járás 1.186 elemi iskolás gyermekének táplálkozási, ruházkodási, egészségügyi és lakásviszonyairól, melynek eredményeképpen arra a megállapításra jut, hogy az uradalmi cselédség helyzete a falu egyéb lakosságáénál sok tekintetben jobb.

Különös érdeklődésre tarthat számot a cselédek keresetére vonatkozó számítása, mellyel bizonyítja egyes kutatók alacsony cselédjövedelem-számításainak tarthatatlanságát.

Szerző nem elégszik meg csupán helyzetképnyújtásával, a segítség útját is meg kívánja jelölni. Nem a cselédség földhözjuttatásában látja azt, hanem a cselédjárandóságok felemelésében, illetve a cselédbérvizonyok szabályozásában, a parciális jogalkotás kiépítésében, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó szabályrendeletek alkotásában, állami akciókban, a munkaadók és a hatósági személyek individuális szociális nevelésében.

Sch. Á. dr.

Szilvay Gyula: Piackutatás Északafrikában és Közel Keleten.

Jules Szilvay: La recherche des conditions des marchés dans l'Afrique du Nord et dans le proche Orient.

May János nyomdai műintézet r. t. kiadása.

Edité par la Société d'imprimerie Jean May.

Budapest 1937, 205 l. — p.

Szerző célja, hogy az erősen fejlődő észak-afrikai és közel-keleti piacokat a kivitel fokozása érdekében a magyar exportőrök előtt feltárja, a magyar árucikkek elhelyezési, szállítási lehetőségeit, a piacok felvevőképességét, üzleti szokásait, idevágó jogszabályait stb. ismertesse.

Munkája két részre oszlik; az első részben a Dunának a keleti forgalomban való jelentőségét, Budapestnek mint a Kelet és a Nyugat közötti kereskedelmi gócpontnak szerepét ismerteti; továbbá a csepeli puntó franco és a közvetlen átrakódás nélküli dunatengeri forgalom eddigi teljesítményeivel és kilátásaival foglalkozik.

A második részben egyenkint tárgyalja az egyiptomi, szudáni, ethiopiai, északafrikai olasz és francia gyarmati, palesztinai, transzjordániai, szíriai és libanoni, iraki, hedzsaszi, jemeni, adeni és irani viszonyokat és lehetőségeket. Kimerítően, rész-

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle 1937. 679. l.-on.

ben személyes tapasztalatok alapján foglalkozik a felsorolt területek kereskedelempolitikájának, közgazdasági viszonyainak jellemzésével, külkereskedelmüknek igen részletes statisztikai adatokon nyugvó ismertetésével, eddigi kapcsolatainkkal és jövőbeli lehetőségeinkkel, a piacok sajátjaival, valutáris viszonyaival, gazdasági szerződéseivel stb.

Sch. Á. dr.

Franz Zizek: Wie statistische Zahlen entstehen.

Die entscheidenden methodischen Vorgänge.

Leipzig, 1937 (Hans Buske Verlag). IV+151 l.—p.

Zizek Ferenc, a német elméleti statisztikai irodalom kimagasló munkásságú képviselője közel két évtizede közrebocsátott „Grundriss der Statistik“ c. könyvének megjelenése óta az új utakon járó tanulmányok egész sorával gazdagította a statisztika elméletének és módszertanának irodalmát. Előttünk fekvő legújabb könyve témájánál és a kiemelt szempontoknál fogva egyaránt újszerű. A mű célkitűzéseit a legjobban alcíme jellemzi. E szerint Zizek nem törekedett arra, hogy kimerítően írja le a statisztikai számok előállításának útjait-módjait; ezúttal csak az elhatározó jelentőségű, döntő súlyú módszer-kérdések és eljárások logikus összefoglalására fektetett súlyt. Tanulmányában így is számtalan olyan tényre és momentumra hívja fel a figyelmet, melyet a hivatalos statisztikus még saját (rendszerint csupán szűkebbkörű) munkaterületén is többé-kevésbé csak ösztönösen ismer. Holott Zizek eszmefuttatásának *bevezetésében* joggal hangsúlyozhatta, hogy a statisztikai számok nyerésével kapcsolatos kérdések átgondolása, tisztázása és tudományos megvilágítása a statisztika módszertanának egyik legfontosabb *központi* problémáját hozhatja közelebb a megoldáshoz. Könyvének áttanulmányozása azonban nem csupán a statisztika „termelői”, a hivatalos statisztikusok számára hasznos és tanulságos; a „fogyasztók” szintén könnyebben, biztosabban és gyorsabban jutnak el a statisztikai kutatások tartalmának, eredményeinek és értékének megismeréséhez, ha a tanulmányban sorakozó kérdésekkel tisztában vannak.

A könyv tulajdonképpen a statisztikai megfigyelések *céljaival*, valamint a szorosabb értelemben vett *kutatási (megfigyelési) módszerekkel* foglalkozik, már amennyiben az utóbbiak a statisztikai számok előteremtésének problémakörébe beletartoznak. (Zizek figyelemreméltó módon és az elméleti irodalom sok művelőjétől eltérően nemcsak az abszolút számok, hanem a viszonzszámok és középértékek megállapítását is a statisztikai számok nyerésének a munkafázisába sorozza.) A célok közül csak az alapvető, mindig érvényesülő

célkitűzésekkel foglalkozik. Ezekről már a tanulmány legrövidebb *első részében* van szó. A sokkal terjedelmesebb *második szakasz* az ezeknek a céloknak a megvalósítására, elérésére szolgáló módszereket, a lényeges módszer-eljárásokat taglalja szinte aprólékos következetességgel. Itt különveszi sorra a statisztikai munkamenetek elvi alapkérdéseit és az „elhatározásokat”. Utóbbiak közt a logikaiakat, valamint a gyakorlati módszer-alkalmazásokkal kapcsolatos szervezés-technikaiakat különbözteti meg. Már e fejezetekben kitűnik gondolatmenetének egyik legsajátosabb tulajdonsága; a statisztika módszertanának irodalmában ugyanis tudtunkkal nem volt még mű, mely a munkálatoikat irányító statisztikus elhatározásainak, célkitűzéseinek, tevékenységének döntő jelentőségét *annyira* hangsúlyozta volna, mint Zizek új tanulmánya. A mű az említett nézőpontok szem előtt tartásával külön emlékezik meg a statisztikai megfigyelésekről és a megfigyelési anyag statisztikai feldolgozásáról. A megfigyeléseket (adatgyűjtéseket) természetesen primér- és szekundér-statisztikaiakra osztja szét; az előbbiekkal foglalkozó fejezetekben rendkívül tanulságos megjegyzések jellemzik a megfigyelési egységekkel, a megfigyelés tárgyát alkotó tulajdonságokkal (a megfigyelési ismérvekkel) és a tulajdonképeni észlelési (megfigyelési) eljárással kapcsolatos alapvető (célkitűzési és módszer-) kérdéseket. A statisztikai feldolgozás problémakörében először a feldolgozás céljával, lényegével és metodikus alkotórészeivel ismerteti meg. Majd részletesebben foglalkozik a következő szempontokkal: a megkülönböztetésre váró csoportok megállapítása (elhatárolása), mégpedig egy tulajdonság (ismérv) keretében, ill. a különböző csoportosítások kombinációjában; az egész tömegről és tömegszerű részeiről előteremtendő statisztikai (számszerű) meghatározások, kifejezések megállapítása három allejezetben (abszolút számok; viszonzszámok; középértékek); a tulajdonképeni feldolgozási eljárás szabályozása. A dolgozat *harmadik része* átfogó leírását nyújtja a statisztikai számok nyerése során Zizek szemszögéből leginkább fontosnak mutakozó kérdéseknek, míg a *záró (negyedik) szakasz* különösen tanulságos összefoglalásban tanulmányának már jelzett központi gondolatát méltatja: a célokat és módszereket megszabó statisztikus feladatait és döntő jelentőségét. Ugyanitt emlékezik meg a statisztikai gyakorlat és tudomány szerves, egyre szorosabbá kiépülő kapcsolatairól. Bár azt a szinte agyon-ésépell kérdést, hogy a statisztika tudomány-e vagy sem, határozott állásfoglalás nélkül csupán érinti, az utóbb említett fejtegetések során a statisztika tudományos vonásairól is megszívlelésre méltó megjegyzései vannak. Végül a *függelék* a statiszt-

ben személyes tapasztalatok alapján foglalkozik a felsorolt területek kereskedelempolitikájának, közgazdasági viszonyainak jellemzésével, külkereskedelmüknek igen részletes statisztikai adatokon nyugvó ismertetésével, eddigi kapcsolatainkkal és jövőbeli lehetőségeinkkel, a piacok sajátjaival, valutáris viszonyaival, gazdasági szerződéseivel stb.

Sch. Á. dr.

Franz Zizek: Wie statistische Zahlen entstehen.

Die entscheidenden methodischen Vorgänge.

Leipzig, 1937 (Hans Buske Verlag). IV+151 l.—p.

Zizek Ferenc, a német elméleti statisztikai irodalom kimagasló munkásságú képviselője közel két évtizede közrebocsátott „Grundriss der Statistik“ c. könyvének megjelenése óta az új utakon járó tanulmányok egész sorával gazdagította a statisztika elméletének és módszertanának irodalmát. Előttünk fekvő legújabb könyve témájánál és a kiemelt szempontoknál fogva egyaránt újszerű. A mű célkitűzéseit a legjobban alcíme jellemzi. E szerint Zizek nem törekedett arra, hogy kimerítően írja le a statisztikai számok előállításának útjait-módjait; ezúttal csak az elhatározó jelentőségű, döntő súlyú módszer-kérdések és eljárások logikus összefoglalására fektetett súlyt. Tanulmányában így is számtalan olyan tényre és momentumra hívja fel a figyelmet, melyet a hivatalos statisztikus még saját (rendszerint csupán szűkebbkörű) munkaterületén is többé-kevésbé csak ösztönösen ismer. Holott Zizek eszmefuttatásának *bevezetésében* joggal hangsúlyozhatta, hogy a statisztikai számok nyerésével kapcsolatos kérdések átgondolása, tisztázása és tudományos megvilágítása a statisztika módszertanának egyik legfontosabb *központi* problémáját hozhatja közelebb a megoldáshoz. Könyvének áttanulmányozása azonban nem csupán a statisztika „termelői”, a hivatalos statisztikusok számára hasznos és tanulságos; a „fogyasztók” szintén könnyebben, biztosabban és gyorsabban jutnak el a statisztikai kutatások tartalmának, eredményeinek és értékének megismeréséhez, ha a tanulmányban sorakozó kérdésekkel tisztában vannak.

A könyv tulajdonképpen a statisztikai megfigyelések *céljaival*, valamint a szorosabb értelemben vett *kutatási (megfigyelési) módszerekkel* foglalkozik, már amennyiben az utóbbiak a statisztikai számok előteremtésének problémakörébe beletartoznak. (Zizek figyelemreméltó módon és az elméleti irodalom sok művelőjétől eltérően nemcsak az abszolút számok, hanem a viszonszámok és középértékek megállapítását is a statisztikai számok nyerésének a munkafázisába sorozza.) A célok közül csak az alapvető, mindig érvényesülő

célkitűzésekkel foglalkozik. Ezekről már a tanulmány legrövidebb *első részében* van szó. A sokkal terjedelmesebb *második szakasz* az ezeknek a céloknak a megvalósítására, elérésére szolgáló módszereket, a lényeges módszer-eljárásokat taglalja szinte aprólékos következetességgel. Itt külön veszi sorra a statisztikai munkamenetek elvi alapkérdéseit és az „elhatározásokat”. Utóbbiak közt a logikaiakat, valamint a gyakorlati módszer-alkalmazásokkal kapcsolatos szervezés-technikaiakat különbözteti meg. Már e fejezetekben kitűnik gondolatmenetének egyik legsajátosabb tulajdonsága; a statisztika módszertanának irodalmában ugyanis tudtunkkal nem volt még mű, mely a munkálatoikat irányító statisztikus elhatározásainak, célkitűzéseinek, tevékenységének döntő jelentőségét *annyira* hangsúlyozta volna, mint Zizek új tanulmánya. A mű az említett nézőpontok szem előtt tartásával külön emlékezik meg a statisztikai megfigyelésekről és a megfigyelési anyag statisztikai feldolgozásáról. A megfigyeléseket (adatgyűjtéseket) természetesen primér- és szekundér-statisztikaiakra osztja szét; az előbbiekkal foglalkozó fejezetekben rendkívül tanulságos megjegyzések jellemzik a megfigyelési egységekkel, a megfigyelés tárgyát alkotó tulajdonságokkal (a megfigyelési ismérvekkel) és a tulajdonképeni észlelési (megfigyelési) eljárással kapcsolatos alapvető (célkitűzési és módszer-) kérdéseket. A statisztikai feldolgozás problémakörében először a feldolgozás céljával, lényegével és metodikus alkotórészeivel ismertet meg. Majd részletesebben foglalkozik a következő szempontokkal: a megkülönböztetésre váró csoportok megállapítása (elhatárolása), mégpedig egy tulajdonság (ismérv) keretében, ill. a különböző csoportosítások kombinációjában; az egész tömegről és tömegszerű részeiről előteremtendő statisztikai (számszerű) meghatározások, kifejezések megállapítása három allejezetben (abszolút számok; viszonszámok; középértékek); a tulajdonképeni feldolgozási eljárás szabályozása. A dolgozat *harmadik része* átfogó leírását nyújtja a statisztikai számok nyerése során Zizek szemszögéből leginkább fontosnak mutakozó kérdéseknek, míg a *záró (negyedik) szakasz* különösen tanulságos összefoglalásban tanulmányának már jelzett központi gondolatát méltatja: a célokat és módszereket megszabó statisztikus feladatait és döntő jelentőségét. Ugyanitt emlékezik meg a statisztikai gyakorlat és tudomány szerves, egyre szorosabbá kiépülő kapcsolatairól. Bár azt a szinte agyon-ésépell kérdést, hogy a statisztika tudomány-e vagy sem, határozott állásfoglalás nélkül csupán érinti, az utóbb említett fejtegetések során a statisztika tudományos vonásairól is megszívlelésre méltó megjegyzései vannak. Végül a *függelék* a statiszt-

tikai számok előállításának néhány további sajátosságáról számol be.

Ez a tartalomfelsorolás a magvas tanulmány szerkezetéről csupán egészen halványan körvonalazott képet adhat. Gazdag, sőt néha szinte túlságosan aprólékosnak is látszó, de ismétléseiben is következetes részletfejtéseire térszűke miatt nem ter-

jeszkedhetünk ki; megjegyezzük azonban, hogy nemcsak az egyes fejezetek lapjain akad igen sok értékes, újszerű meglátás és gondolat, hanem még a jegyzetekben is számos figyelemreméltó elméleti és módszertani észrevétel rejtőzik. Mindent egybevetve, a tanulmány hiánytöplő módszertani adalék.

Th. L. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Annuaire militaire*, 1937. Société des Nations. Genève.

Bulletin de l'Institut international de statistique. XXIX. köt. 2. rész. (Session d'Athènes, 1936.) Athènes.

International whaling statistics, 1936/7. Committee for whaling statistics. Oslo.

La coopération internationale technique et financière en matière de migrations colonisatrices. Rapport présenté à la Conférence technique d'experts. Genève, 28 février 1938. Bureau international du travail. Genève.

Le commerce international de certaines matières premières et denrées alimentaires par pays d'origine et de consommation, 1936. Société des Nations. Genève.

Recensement agricole mondial, 1940. Documentation à l'usage de la seconde conférence des statisticiens agricoles. (Rome, décembre 1937.) I. rész. *Communications des gouvernements au sujet de leur participation au recensement; observations et suggestions se rapportant au projet de formulaire-type.* Institut international d'agriculture. Rome.

Statistique internationale des chemins de fer, 1936. Union internationale des chemins de fer. Paris.

Demény Pál: *A Földközi-tenger a világpolitika ütközőpontja*. 64 l. Budapest. (Világesemények. 1.)

Gumbel, E. J.: *Cours de statistique mathématique*. II. köt. *Analyse des aléatoires*. 100 l. Lyon. 1937.

Gumbel, E. J.: *La précision de la moyenne arithmétique et de la médiane*. 145—154 l. (Klny. az Aktuárské vědy 1936/7. évi 4. számából.)

Kniesche, Herbert: *Das Volk in der Wirtschaft*. Ein Versuch vom Standpunkt volktheoretischer Wirtschaftsbetrachtung — an Beispielen aus dem wirtschaftlichen Nationalitätenkampf. XII+336 l. Jena. 1937. (Schriften des Instituts für Grenz- und Auslandsdeutschum an der Universität Marburg. 10.)

Lázár Vilmos: *Harc a nyersanyagért*. 96 l. Budapest. 1937. (Világkép könyvtár. 4—7.)

Marjay Frigyes: *Meddig még?* 2. kiad. 122 l.+ térképek. Budapest. 1937.

Nötel Rudolf dr.: *Agrárválság és adósvédelem. Elméleti vonatkozások és nemzetközi összehasonlítás*. XIV+272 l. Budapest. 1937. (A budapesti kir. magyar Pázmány Péter-tudományegyetem közgazdaságtani intézete 2. számú kiadványa.)

Vannay László: *Szociálizmus és militarizmus*. Szociológiai tanulmány. 37 l. Budapest. 1937.

Magyarország. (Hongrie.) — *Magyar statisztikai zsebkönyv*, 1937. Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Budapest.

A külfölddel való fizetési forgalmat, valamint egyes hitelügyi kérdéseket szabályozó törvények, kormányrendeletek és egyéb fontosabb rendelkezések gyűjteménye. (1931. évi július hó 14-től 1936. évi december hó 31-ig.) Magyar nemzeti bank. 316 l. Budapest.

A magyar energiagazdálkodás az 1936. évi washingtoni III. energia világkonferenciára béküldött magyar tanulmányok tükrében. Tanulmányonkinti lapszámozással. Budapest. 1936.

A magyar posta jelentése az 1936. évi működéséről. Összehasonlító statisztikai adatokkal kiegészítve. Magyar királyi postavezérigazgatóság. Budapest.

Az Országos magyar gazdasági egyesület 1936/7. évi jelentése rendes közgyűlése elé. Budapest.

Budapest székesfőváros költségvetése az 1938. évre. Budapest.

Társadalmi biztosítási statisztika, 1936. Kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Budapest. (Klny. a Statisztikai negyedévi közlemények 1937. évi 3. füzetéből.)

Bene Lajos dr.: *A központi fűtés és a tüzelőanyagfogyasztás újabb alakulása Budapesten*. 25 l. Budapest. 1937. (Klny. a Városi szemle XXIII. évf.-ából.)

Kecső István dr.: *Magyar nyersanyagpolitika*. 172 l. Budapest. 1938.

Magyar Zoltán dr.: *A közigazgatás legfőbb vezetése szervezési szempontból*. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. 152 l. Budapest. 1936. (Statisztikai közlemények. 80/I.)

Manninger Vilmos dr.: *A rákbetegség gyakorisága Budapesten és Magyarországon*. 16 l. Budapest. 1937. (Klny. a Városi szemle XXIII. évf.-ából.)

Meznerics—Torday: *A magyar közigazgatás szervei. 1867/1937*. 442 l. Budapest. 1937. (Magyar közigazgatástudományi intézet. 21.)

Missák Géza: *A földtehermentesítés története napjainkig*. Szemelvény doktori értekezésből. 16 l. Budapest. 1937.

Neumann Károly: *Gazdasági ellentmondások a közlekedés körében*. 11 l. Budapest. (Klny. a Vasúti és közlekedési közlöny 1936. évi 80. számából.)

Stein Gusztáv dr.: *Kémiai nyersanyagellátásunk a világháború alatt, különös tekintettel a kereskedelmi kényszerintézményekre*. Szemelvény doktori értekezésből. 30 l. Budapest. 1937.

Surányi-Unger, Théodore: *Le rôle de Budapest dans la vie économique de la Hongrie, 1925/1934*.

Izland. (*Islande.*) — *Statistique du commerce*, 1935. Bureau de statistique. Reykjavik. (Statistique de l'Islande. 93.)

Jugoszlávia. (*Yougoslavie.*) — *Falcione Árpád* ifj.: *A jugoszláv egyenes adórendszer kialakulása és jelen állása.* Doktori értekezés. 74 l. Budapest. 1934.

Kanada. (*Canada.*) — *Report of the Department of labour*, 1936/7. Department of labour. Ottawa.

Möllmann, Dr. Albert: *Das Deutschtum in Montreal.* 124 l. Jena. 1937. (Schriften des Instituts für Grenz- und Auslandsdeutschtum an der Universität Marburg. 11.)

Lengyelország. (*Pologne.*) — *Deuxième recensement général de la population*, 1931. *Logements et ménages. Population. Professions. Ville de*

Lwów. Ville de Kraków. Département de Warszawa. Office central de statistique. Warszawa. (Statistique de la Pologne. C/57.)

Statistique des administrations autonomes territoriales. Projets des budgets, 1937/8. Office central de statistique. Warszawa. (Statistique de la Pologne. C/72.)

Statistique des prix, 1936. Office central de statistique. Warszawa. (Statistique de la Pologne. C/59.)

Statistique industrielle, 1935. *Production et main-d'oeuvre dans les établissements de I—VII. catégorie.* Office central de statistique. Warszawa. (Statistique de la Pologne. C/52.)

Statystyka przemysłu węglowego w Państwie Polskiem, 1935. Ministerstwo przemysłu i handlu. Warszawa.

Folyóiratszemle. — *Revue.*

Archiv für Wanderungswesen und Auslandkunde (9. évf. 1-2. sz., *Lipce* 1937, ném.). — *Lindequist F.*: Miért van szükségünk gyarmatokra? — *Tobler F.*: Gyarmati nyersanyagok Európa és a Németbirodalom szükségleteinek kielégítésére. — *Hänel K.*: A német gyarmatbirodalom mandátum igazgatás alatt. — *Roebern F. C.*: Angola. — *Panse E.*: A japán kivándorlási probléma. — *Freytag W.*: Német evangélikus missziós munka a német gyarmatokon. — *Mai R.*: A katolikus missziók a német gyarmatokon. — (3. sz.). — *Thalheim K. C.*: A kivándorlási politika jelenlegi problémái.

Bulletin Périodique (36. évf. 108. sz., *Brüsszel* 1937, fr.). — *Lange H.*: A műgyapjú jelentősége a selyemipar szempontjából. — *Burton H.*: A gazdasági viszonyok a mai Ausztráliában. — *Gerard M. L.*: Az igazi nyersanyagprobléma. — *Abdel Salam Fahmy Gomaa*: Egyiptom ipari és kereskedelmi fejlődése. — *Frey A.*: A pénz értékének és az árszintnek alakulása Finnországban 1931 után. — *Ferasson L.*: A nyersanyagok egyenlőtlen megoszlásának problémája. — *Dudley Stamp L.*: Mezőgazdasági kilátások Nagy-Britanniában. — *Duncan G. A.*: Az ipari termelés az Ir Szabad Államban az 1926—1935. években. — *Zalts A.*: A szövetkezetek és ezek szövetségei Lettországon. — *Kurkauskas V.*: A litván gazdasági élet alapjai. — *Braunshausen M.*: A középosztály támogatása Luxemburgban. — *Delprat D. A.*: A németalföldi kereskedelmi tengerészet helyzete 1936 óta. — *Arrus O.*: Peru pénzügyi helyzete a válság alatt. — *Maciszewski F.*: A lengyel textilipar. — *Lundvik V. G.*: A termelés emelkedése a svéd iparban. — *Stachelin M.*: Az új svájci banktörvény. — *Potric M.*: Jugoszlávia pénzügyi politikája az utolsó világválság alatt.

Der Deutsche Volkswirt (12. évf. 10. sz., *Berlin* 1937, ném.). — *Hesse*: Katonai és gazdasági stratégia. — *Suhr O.*: A biztonsági üveg, egy új ipar? — (11. sz.). — *Beinzger W.*: A száj- és körömfájás mint közgazdasági veszteségek forrása. — *Herrmann P.*: Az energiaellátás hadigazdasági szempontból. — *Allgayer H.*: A borpiac mérlege. — (12. sz.). — *Richarz H.*: A mezőgazdaság gondjai. — *Tomberg W.*: Újabb korlátozások a cin-világpiacon. — *Minden G.*: A polgári iparok előkészítése a hadianyaggyártásra. — (13-14. sz.). — *Ohlin B.*: A világkonjunktúra kilátásai az 1938. évre. — *Suetens M.*: Melyek a nemzetközi kereskedelmi forgalom célszerű formái. — *Takuo Godo*:

Az ipari államok nyersanyagellátása. — *Epp*: A német álláspont a gyarmati kérdésben. — *Rykens P.*: A gyarmati gazdálkodás és a világgazdaság. — *Férasson L.*: Az idegenforgalom és annak jelentősége a világgazdaságban. — *Bachmann G.*: A gazdasági élet és a valuta Svájcban az év végén és a gazdasági fejlődés. — A pénz és a hitel a teljes erővel foglalkoztatott gazdaságban. — *Richarz H.*: Az árupiacok 1937-ben.

Economia (19. köt. 4. sz., *Róma* 1937, ol.). — *Ferri C. E.*: A fascizmus pénzügyi éposza. — *Deni A.*: Az adózási rendszer reformja. — *Valeriani E.*: A kiviteli prémiumok. — A földközi-tengeri és keletafrikai gyarmatok bevándorlása. — A nemzeti állatvagyon összetétele. — (5. sz.). — *Troisi M.*: A hitelvédelem. — *Saccà F.*: A tulajdon fogalma a keresztény felfogásban. — A gyarmati telepítés és a bennszülött lakosság problémája.

Internationale Rundschau der Arbeit (15. évf. 10. sz., *Genf* 1937, ném.). — *Mendershausen H.*: Az idényszerű ingadozások legyőzése az építőiparban. — *Maurette F.*: Franciaország szociális újjászervezése. Visszapillantás az elmúlt évre. II.

Journal de la Société Hongroise de Statistique (14. évf. 2-3. sz., *Budapest* 1936, fr., ang., ném., ol.). — *Földes B.*: A statisztika különös tekintettel a társadalmi statisztikára. — *Laky D.*: A részvénytársulatok statisztikájának főbb tanulságai az 1928-30. és az 1931-34. években. — *Kovács A.*: A születések háborús kiesésének eddig észlelhető hatásai. — *Konkoly Thege Gy.*: A föld és tulajdonosai. A mezőgazdasági üzemek Magyarországon. — *Varga I.*: Népesedési problémák. — *Thirring L.*: A népességtömörülési viszonyok statisztikájának módszeréhez. — *Mike Gy.*: A sportlétesítmények Magyarországon 1935-ben. — *Bene L.*: A magyar városi háztartási statisztika tanulságai. — *Szél T.*: A standardszámításnak természetes standard indexekkel való kiegészítéséről. — *Hollós I.*: A magyarság műveltségi súlya és szociális helyzete a régi Magyarországon. — (4. sz.). — *Konkoly Thege Gy. és Kovács A.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet XXIII. ülészaka és a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet 13. közgyűlése. — *Fréchet M.*: A szekuláris változások meghatározása. — *Szél T.*: Az alkoholtartalmú italok fogyasztása és az iszákosság. — (15. évf. 1-2. sz., 1937.). — *Illyefalvi I. L.*: Thirring Gusztáv. — *Methorst H. W.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet és a városi statisztika. — *Giusti U.*:

A városi statisztika Olaszországban. — *Lesoir E.*: A városi statisztika Belgiumban. — *Morgenroth W.*: A városi statisztika szervezete és feladatai Németországban. — *Balás K.*: A modern demográfia elméleti szempontjainak szükségességéről és annak célkitűzéseiről. — *Dobrovits S.*: A magyar statisztikai szolgálat újabkori fejlődése. — *Elekes D.*: A közgyűjtemények statisztikája és Magyarország közgyűjteményei. — *Fodor F.*: A jász redemptio statisztikája 1745-ben. — *Konkoly Thege Gy.*: Néhány időszerű népességtudományi kérdés a statisztika megvilágításában. — *Kovács A.*: Az erdélyi iparosok és kereskedők nyelvismere a régi Magyarországon. — *Melly J.*: A nagyvárosok rákhalandósága. — *Nagy I.*: Magyarok Kanadában. — *Schneller K.*: Az európai halandóság újabb javulásának mérlege. — *Surányi-Unger T.*: Budapest szerepe Magyarország gazdasági életében az 1925—1934. években. — *Szádeczky Kardoss T.*: A közterhek mérésének módszere. — *Thirring L.*: A nagy agglomerációk, mint a statisztika taglalásának, különösen térbeli részletezésének egységei. — (3. sz.). — *Bruun O.*: A városi statisztika Finnországban. — *Bencs Z.*: A statisztika és az élet titokzatos rendje. — *Barsy Gy.*: Az anyanyelvi statisztika módszertana tekintettel a csonkamagyarországi németsegre.

Közgazdasági Szemle (61. évf. 11-12. sz., Budapest 1937, m.). — *Hegedüs L.*: Beszámoló az 1921. évi magyar valutakísérletről. — *Balás K.*: A mai adóprobléma. — *Pivány J.*: Az Amerikai Egyesült Államok hitelszervezete és a hitelintézetek revíziója. — *Kisléghy Nagy D.*: Az univerzalizmus gazdasági tanai. II.

Magyar Gazdák Szemléje (42. évf. 11. sz., Budapest 1937, m.). — *Gesztelyi Nagy L.*: Kisembervédelem a közteherviselésben. — *Juhos L.*: Előzetes jelentés a dunántúli 100 kat. holdon aluli kisgazdaságok 1936. évi jövedelmi helyzetéről. — *Gábrriel J.*: A fizetésképtelenségek terhe. — *Szabados M.*: A kubikusok munkabérkérdése. — (12. sz.). — *Némethy B.*: A telepítési kisajátítási jog birtokstatisztikai megvilágításban. — *Nagy J. E.*: A kisbirtok helyzete a mai Egyiptomban. — *Szabó M.*: A szőlőművelés termelési és értékesítési kérdései.

Mezőgazdasági Közölny (10. évf. 11. sz., Budapest 1937, m.). — A szövetkezeti jog reformja. — *Ferdinándy G.*: Cellulóz és mezőgazdaság. — (12. sz.). — *Szöts Gy.*: A magyar mezőgazdaság kiviteli piacai.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs (3. évf. 23. sz., Hamburg 1937, ném.). — Az árszabályozás a textilgazdaságban. I. — A fogyasztási javakat előállító iparok a konjunktúra hullámzásokban. — (24. sz.). — Az árszabályozás a textilgazdaságban. II. — (4. évf. 1. sz., 1937.). — Az árszabályozás a textilgazdaságban. III. — A német külkereskedelem iránya. — (2. sz.). — A német vasipar nyersanyagkérdései. I. — A német filmgazdaság újjászervezése. — (3. sz.). — A német külkereskedelem iránya. IV. — (4. sz.). — A magnézium, az új könnyű fém. — A német vasipar nyersanyagkérdései. II.

Munkaügyi Szemle (11. évf. 7. sz., Budapest 1937, m.). — *Borbély M.*: Családi bér- és családbiztosítás. — *Hendel O.*: Kormegoszlás és munkapiac. — (8-9. sz.). — *Kovrig B.*: Az olasz ipari munkásság betegségi biztosítása. — *Pfisterer L.*: Mi volt a VI. veszélyességi táblázat előtt és mi van körülötte.

Népegészségügy (18. évf. 23. sz., Budapest 1937, m.). — *Karossa Pfeiffer J. és Réthy A.*: Debrecen város hastyphus endemiájának ismertetése különös tekintettel az 1936. évi szennyvíz-eredetű fertőzésekre. — (24. sz.). — *Szász S.*: Adatok a trachomaorvosi intézmény értékeléséhez.

Revue de l'Institut International de Statistique (5. évf. 1. sz., Hága 1937, fr., ang.). — *Willcox W. F.*: Kína népessége és annak jelenlegi növekedése. — *Hostelet G.*: Tervezet a magánháztartások költségvetéseinek összehasonlító tanulmányairól.

Revue Internationale d'Agriculture (28. évf. 11. sz., Róma 1937, fr.). — *Tchérkinsky M.*: A pamut világpiac jelenlegi irányzatai. — *Arcoleo F.*: Az állatbiztosítás Németországban. — *Roots E.*: A szarvasmarhák tuberkulózisának elterjedtsége és gazdasági jelentősége Esztországban. — *Gasser E.*: A tejipar Finnországban.

Revue Internationale du Travail (36. köt. 3. sz., Genf 1937, fr.). — *Mossé R.*: A tervgazdaság elmélete. — (4. sz.). — *Sternberg F.*: A munkanélküliség, a technikai haladás és újabb piacok szerzése. — Az irodai gépek használata és hatásuk a személyzet munkaviszonyaira. — A betegségi biztosítás Norvégiában. — (5. sz.). — *Haymann E.*: A baleset fogalma a kötelező balesetbiztosításban Svájcban. — *Brugmans H.*: A szocialista mozgalom és a munkásoktatás Németalföldön.

Soziale Praxis (46. évf. 42. sz., Berlin 1937 ném.). — *Klabunde H.*: Szakmunkáshiány — az utánpótlás hiánya? — (44. sz.). — *Anderlohn H.*: A fiatalok büntetőjogának újjászervezése Németországban. — (48. sz.). — *Riebesell*: A magánbetegségi biztosítás terjedelme és jelentősége. — Egyszeri gyermeksegélyek sokgyermekes családoknak Dortmundban. — (49. sz.). — *Karstedt*: A gyarmati kérdés. — A közsegélyezés igazgatási költségei.

Statistische Nachrichten (15. évf. 12. sz., Bécs 1937, ném.). — A birodalmi költségvetés az 1938. évre. — A főiskolák az 1936/37. iskolaévben. — Az idegenforgalom az 1936/37. év téli felében Ausztriában. — Az osztrák szövetségi vasutak gépkocsüzeme 1936-ban. — A takarékpénztárak és a takaréktőke Ausztriában. — A törvényesítések 1936-ban.

Városi Szemle (23. évf. 6. sz., Budapest 1937, m.). — *Inártsy-Pap E.*: A városok tartozásai, különös tekintettel a kölcsöntartozásokra. — *Thirring G.*: A budapesti útburkolatok fejlődése és fenntartása. — *Peisner K.*: Az angol önkormányzati pénzügyek legújabb törvényes rendezése. — *Herrmann G.*: Közigazgatási reformkérdések. — *Földes B.*: A fővárosi statisztikai hivatal bölcsőkorából. — *Czakó I.*: A németbirodalmi „Kraft durch Freude” mozgalom. — *Hersko J.*: Budapest székesfőváros kereskedőtársadalma és annak helyzete néhány megvilágításban.

Városok Lapja (32. évf. 21. sz., Budapest 1937, m.). — *Bikkal D.*: A köztisztviselők betegségi biztosításának reformja. — A villany Belgiumban. — (22. sz.). — *Molnár Gy.*: Danzig. — *Király K.*: A fővárosi utak modernizálása. — *Bikkal D.*: A köztisztviselők betegségi biztosításának reformja. — Cseh-szlovák városok népesedése 1869 óta.

Wirtschaftsdienst (22. évf. 43. sz., Hamburg 1937, ném.). — *Goecke H.*: Magyarország külföldi adósságainak újrendezése. — *Kluge H.*: A spanyol nemzeti újságírás. — (44. sz.). — *Brech*

J.: Hamburg mint kiviteli piac. — *Borttscheller G.*: A kivitel a brémai gazdasági feladatok keretében. — *Sack O.*: A szász minőségi áruk a világon. — *Schenck U.*: Dél-Westfália kivitele. — *Middelhoff H.*: A remscheidi export jelentősége és saját-sága. — (45. sz.). — *Splechtner F.*: A gabona világ-gazdaság a termelési eltolódások jegyében. — (46. sz.). — *Drews M.*: Külkereskedelem és tengerhajózás. — *Michel L.*: A belga elektromos-energia gazdaság. — (48. sz.). — *Drews M.*: A vas és az

acél a világpiacon. — *Kölblin A.*: Hamburg jelentősége a német-olasz külkereskedelem szempontjából. — *Drews M.*: A fogyasztás és az áralakulás a világpiacon. — (49. sz.). — *Huhle F.*: A forgalom növekedése a hamburgi kiskereskedelemben. — (50. sz.). — *Mickwitz E.*: A sterlingblokk gazdasági alapjai. — *Biehl M.*: Olaszország társadalombiztosítási intézete a népességpolitikában. — (52-53. sz.). — *Wallisch F.*: Németország és Délkelet-európa közlekedési viszonyai.

◎ K Ü L Ö N F É L E ◎

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office Central Royal Hongrois de Statistique.*

Címadoományozás. — *Promotions.*

Résumé. S. A. S. le Régent de Hongrie a, sous la proposition de M. le président du Conseil, conféré, le 31 décembre 1937, le titre de secrétaire d'Etat à M. Jules de Konkoly Thege, Chef de Section ministérielle, président de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére Budapesten 1937. évi december hó 31. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Konkoly Thege Gyula dr.* miniszteri osztályfőnöknek, a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnökének az államtitkári címet adományozta.

Konkoly Thege Gyula dr. az első vezetője a Központi Statisztikai Hivatalnak, aki az államtitkári cím adományozásában tényleges szolgálata alatt részesült. Éppen ezért

ez a magas kitüntetés, amely rendkívüli elismerést jelent a Hivatal elnökének személye és kiválóan eredményes munkássága iránt, egyúttal a hivatalos statisztikai szolgáltnak, nevezetesen a Központi Statisztikai Hivatal munkásságának is fokozott megbecsülésére vet fényt. Egyszersmind azt is mutatja, hogy a kormányzat a statisztikai szolgálat súlyát emelni óhajtja, munkásságában pedig a statisztikai igazságok egyre erőteljesebb érvényesítésének biztosítására is törekszik.

Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére Budapesten ugyancsak 1937. évi december hó 31. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a Magyar kir. Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *vitéz Mike Gyula dr.* miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget adományozta.

Hivatalos külföldi kiküldetések. — *Missions officielles à l'étranger.*

Konkoly Thege Gyula dr. államtitkár, a Hivatal elnöke részt vett a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet Rómában 1937 december 7—14-én megtartott értekezletén.

Szabó Béla dr. miniszteri tanácsos részt vett a „Congrès mondial de la documentation universelle”-on (1937 augusztus 16—21., Párizs), valamint a

Könyvtárosok Egyesületének Nemzetközi Szövetsége kebelében fennálló Nemzetközi Könyvtári Bizottság 10. ülészakán (1937 augusztus 24—25., Párizs).

Thirring Lajos dr. miniszteri s. titkár részt vett a Nemzetközi Népeségtudományi Unió közgyűlésén (1937 július 28., Párizs) és az ahhoz kapcsolódó Nemzetközi Népeségi Kongresszuson (1937 július 29—augusztus 1., Párizs).

Nemzetközi Statisztikai Intézet. — *Isntitut International de Statistique.*

Tagválasztás. — *Election de membres.*

Az Intézet 1937. évi tagválasztásainak második menete nagy érdeklődés mellett zajlott le (az Intézet 206 tiszteletbeli és rendes tagja közül 165 vett részt a szavazásban). A tagválasztások második menetében a megválasztáshoz az első menettől el-

térőleg a szavazatoknak nem kétharmadára, hanem csak felére van szükség. Az 1937 december 13-án lezáródott választás eredményei szerint a 38 ajánlott statisztikus közül ezen az alapon 17 lett az Intézet tagja.

Wilson Roland (Ausztrália, szül. 1904), az ausztráliai államszövetség vezetőstatistikusa. Több tudományos folyóirat munkatársa, melyek tollából főleg pénzügystatistikai, valamint közgazdaság- és pénzügytani értekezéseket közöltek.

A választások alapján tehát ezúttal 2—2 egyesült állambeli és olasz, továbbá 1—1 angol, ausztráliai, belga, bolgár, brit-india, cseh-szlovák, dán, egyiptomi, finn, francia, japán, német és osztrák statisztikus lett az Intézet rendes tagja.

Külföldi statisztikai társaságok.

Sociétés de statistique de l'étranger.

Lengyel Statisztikai Társaság. (*Société Polonaise de Statistique.*) Azoknak az államoknak a sora, amelyekben statisztikai társaság alakult, a világháború óta jelentősen bővült; most legutóbb Lengyelországgal lett teljesebb. A *Lengyel Statisztikai Társaság* alakuló közgyűlése 1937 október 31-én folyt le. A Társaság a Központi Statisztikai Hivatal épületében nyert elhelyezést s első elnökévé is az országos statisztikai szerv vezetője, *Szturm de Sztrem E.* választatott, míg a titkár

Derengowski J. lett. Az új egyesület tudományos folyóiratának kiadását már a közel jövőre tervezi. A Társaság a tudományzakma minden terén munkálkodó statisztikusokat független intézményként kívánja egyesíteni. Eddig ugyanis Lengyelországnak nem volt külön statisztikai társulata, hanem a *Lengyel Közgazdák és Statisztikusok Társaságának Statisztikai Szakosztálya* kísérelte meg Lengyelország statisztikusainak összefogását.

Személyi hírek. — *Nouvelles.*

Kilpi Oszkár Kaaleb † (1878—1937). *Kilpi O. K.* jeles finn nemzetgazda és statisztikus 1937 május 14-én elhunyt. *Kilpi* 1878 március 13-án született; tanulmányait Finnországban, majd külföldön folytatta. Tudományos munkásságának fontos állomása az 1918. év, amikor is a helsinki-i egyetemen a statisztika magántanára lett, valamint az 1920. esztendő, melyben a helsinki-i kereskedelmi főiskolán a közgazdaságtan tanszékét foglalta el. Több munkáját koronázta tudományos elismerés. A Finn Tudományos Akadémiának 1922-ben lett rendes tagja, hazája Közgazdasági Társaságának pedig elnöke is volt. Művei közül elsősorban két német, ill. angol nyelvű munkáját említhetjük, ú. m. a „Die weltwirtschaftliche Beziehungen Finlands“ c. rövid, de magvas tanulmányát (*Weltwirtschaftliches Archiv*, 17. Band., 1921.) és „Statistics of Population“ (Finland, its country, people and institutions, Helsinki 1926) c. szép dolgozatát. Nagyszámú további cikkeiben és műveiben többek közt a finn foglalkozási statisztika, a mezőgazdasági népesség, a kereső

népesség és a társadalmi osztályok, a kivándorlás és a közgazdaság, az ár- és valutaforradalmak, az újabb elméleti közgazdaságtan gazdaságfogalma s a mai gazdasági rendszer jövője kérdéseivel foglalkozott. Benne a Magyar Statisztikai Társaság 1923-ban megválasztott külföldi tiszteletbeli tagját vesztette el.

Dreydorff Rudolf † (1871—1937). A német városi statisztika egyik értékes szakirodalmi munkássága által külföldön is jólismert képviselője, *Dreydorff R.* 1937 október 21-én elhunyt. 1871 augusztus 26-án született. Statisztikai pályafutását a birodalmi statisztikai hivatalban kezdte, majd Berlin gyorsan nagyra fejlődő elővárosa, Wilmersdorf statisztikai hivatalának szervezője és igazgatója lett; az elővárosoknak Berlinnel való egyesítésétől 1936. végi nyugalombavonulásáig a berlini városi statisztikai hivatal osztályvezetője volt. Irányító tevékenységet játszott a Német Városi Statisztikusok Szövetségében, ill. ennek jogutódjában, a Községi Statisztikai Munkaközösségben is.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

1937. november. — Novembre 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzótábla.
Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. —
Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres relatifs à novembre 1937:

Le nombre des nouveaux mariages, qui augmente habituellement à cette époque de l'année, a été assez considérable (10.799), mais il montrait une légère diminution comparativement au même mois de l'année précédente. Par rapport à celui-ci, le nombre des enfants nés vivants (13.339) et celui des décès (9.296) ont également baissé. L'accroissement naturel de la population (4.043 unités) a été légèrement inférieur à celui, d'ailleurs médiocre, de novembre précédent. Pour 1.000 habitants, la nuptialité a représenté 14·6; la natalité, en ne comptant que les enfants nés vivants, 18·1; la mortalité, 12·6; l'accroissement naturel, 5·5.

A la fin de novembre 1937, les syndicats ouvriers avaient 14.956 chômeurs, soit 1.164 de plus qu'au mois précédent et 300 de plus qu'au mois de novembre de l'année dernière. La production a diminué en quelque sorte. Le chômage saisonnier d'automne a montré une augmentation notable deux mois plus tôt que dans les années précédentes. Dans l'industrie, le chômage a augmenté partout, à l'exception de la polygraphie.

Comparativement à octobre dernier, la production de houille a pour des causes saisonnières baissé de 2·1% et celle de lignite de 0·9%; toutefois, elles ont été bien supérieures à celles de 1929, où la production industrielle a très fort augmenté. La production de minerai de fer et de scorie de fer, bien que baissant légèrement par rapport à octobre dernier, ont monté de 24·4% comparativement à novembre précédent. Quant à la production de la fonte à affiner, on constate une légère augmentation.

En novembre dernier, deuxième mois de la nouvelle campagne sucrière, on n'a produit que 364 mille q de sucre, contre 863 mille pendant le mois correspondant de l'année précédente.

En ce qui concerne la production des Usines Électriques de la Ville de Budapest, surtout pour des causes saisonnières le courant distribué pour l'éclairage privé a augmenté à 33 millions de kwh, s'accroissant de 1·4 million de kwh (4·4%); comparativement à novembre précédent, on y constate un accroissement de 5·5%. Ainsi donc, par rapport au mois

d'octobre dernier, il y eut là une augmentation de 1·4 million de kwh. Pour la quantité du courant distribué aux industries, on voit une diminution de près de 1%, due à un léger ralentissement de la production de quelques établissements industriels.

Comparativement au mois de novembre précédent, la valeur des importations (41·7 millions de pengős) a augmenté de 16·5% et celle des exportations (53·5 millions), de 8·1%. Ainsi donc, la balance commerciale s'est soldée par un excédent de 11·8 millions de pengős, inférieur de 13·9% à l'excédent du même mois de l'année dernière.

Aux importations, l'augmentation de valeur a été due en premier lieu à des hausses de prix affectant presque toutes les grandes matières industrielles de base. Il n'y avait qu'une exception notable: le coton brut qui, ayant baissé sur les marchés mondiaux, a été acheté par rapport à l'année dernière à meilleur marché par nos fabriques; d'ailleurs, pour la première fois depuis longtemps, la quantité des importations y a augmenté, dépassant de 5% le chiffre correspondant de l'année précédente. Les importations de bois bruts et ouvrés, qui constituent le poste le plus considérable de nos achats à l'étranger, ont été, au point de vue de leur quantité, pareilles à celles de novembre précédent, tandis qu'à cet égard-là on voit une forte augmentation pour celles de fibres artificielles, de drilles, d'huile minérale brute, de coke, et surtout de minerai de fer. En novembre aussi, l'importation de fonte et de ferraille a été faible; celle de soie artificielle accusait une forte régression; celle de jute brute a baissé plus encore.

Aux exportations, le fait le plus saillant est la régression, représentant 6 millions de pengős, de celles de froment. Pour les autres importants produits de l'agriculture, appartenant presque tous à la catégorie de la production de plantes, on voit une diminution de 4 millions de pengős (en chiffres ronds). Ces régressions ont été compensées par l'exportation de maïs, de farine, de produits provenant de l'élevage, et surtout par celle d'articles fabriqués par l'industrie lourde.

Dans le trafic ferroviaire, la quantité des marchandises transportées a été de 1·8 million de tonnes, accusant une diminution dépassant la régres-

sion saisonnière habituelle. Tant par rapport à octobre dernier (2·5 millions de tonnes) qu'à novembre précédent (2·1 millions de tonnes), la régression a été notable (—26% et —13%). Le nombre des wagons chargés, baissant de 42 mille (—26·5%) comparativement au mois d'octobre dernier, a été de 116.561; il a diminué de 16·2% par rapport à novembre précédent. Le nombre des voyageurs a baissé de 4·9% par rapport au mois d'octobre dernier; il a monté de 5·3% comparativement à novembre précédent.

Le trafic postal a, pour des causes saisonnières, diminué par rapport à octobre dernier. Mais il a progressé comparativement aux chiffres de l'année précédente, augmentant de 7·4% pour le nombre des correspondances, de 7·5% pour celui des colis, de 8·1% pour le nombre des mandats-poste, de 17·4% pour le montant total de ces derniers, de 8% pour le nombre des télégrammes, de 4·3% pour les communications téléphoniques locales. A la fin de novembre dernier, il y avait 110.733 postes téléphoniques dits principaux (11.764 de plus que dans le même mois de l'année précédente), et 378.797 concessionnaires pour l'usage de récepteurs radiophoniques.

A la fin de novembre, il y avait 31.462 véhicules à moteur en circulation, soit 3.096 de plus (+10·9%) qu'un an auparavant.

L'indice officiel des prix de gros montre plutôt une stagnation; il a monté d'un point, s'élevant à 94. Les prix agricoles augmentaient, les prix industriels baissaient. Par rapport à la situation d'il y a un an, l'indice général s'est élevé de 5 points, l'indice de l'agriculture et de l'élevage, de 8 points, et celui de l'industrie, revenant à 120, a baissé de 9 points. Entre les prix agricoles et les prix industriels, la disparité s'est réduite à 31·7%, contre 33·9% en octobre dernier et 38·3% au mois de novembre précédent.

L'indice du coût de la vie était à 103·2 à la fin de novembre, montrant une légère régression par rapport à octobre dernier et une augmentation de 8·7 points par rapport à celui d'il y a un an. Cette augmentation a été due surtout à la hausse des prix de vêtements; ajoutons que le prix des vivres a monté dans une proportion notable.

D'après les chiffres de la Banque Nationale, la circulation des billets de banque a dépassé de 28·6 millions de pengős celle de novembre précédent. Par rapport à la situation d'il y a un an, le portefeuille commercial — 422 millions de p. — accusait une diminution de 85·8 millions de p., et l'encaisse métallique a monté de 25·3 millions.

A la Caisse d'épargne postale et dans les établissements budapestois membres de P. C. S. F., la total des dépôts s'est élevé à 1.479·9 millions de pengős, s'accroissant de 13 millions par rapport

au mois précédent et de 102·1 millions comparativement au mois de novembre de l'année dernière.

A la Bourse de Budapest, la baisse continuait, abaissant l'indice d'actions à 147·3 (—8·7 points). Les transactions y furent peu nombreuses: on a vendu 147 mille actions, contre 284 mille en octobre dernier.

Les chiffres reflétant la sécurité du crédit ne sont pas défavorables. Il y eut 77 concordats privés et judiciaires et 79 insolvabilités, contre respectivement 65 et 66 au mois précédent. Comparativement à celui-ci, le nombre des lettres de change protestées montre une régression (—3·8%) et leur montant total, une augmentation (6·7%); par rapport à novembre précédent, on y voit une régression (—7·5% et —16·6%).

Aux monts-de-piété budapestois, qui appartiennent à la Caisse d'épargne postale, le nombre des engagements a été de 273 mille, maximum constaté pendant les dix dernières années. Mais le nombre des dégagements a baissé de 24 mille: il a été de 261 mille. A la fin de novembre, les objets engagés représentaient 27·7 millions de pengős, accusant une augmentation de 1 million de p. par rapport au mois correspondant de l'année dernière.

*

Népmozgalom.

A házasságkötések száma 1937 novemberében valamivel kevésbé magasra emelkedett, mint egy évvel előbb. Az elveszületések és a halálozások száma az előző novemberben feljegyzettnél némileg alacsonyabb volt s a természetes szaporodás is — bár csak egy árnyalattal — az előző novemberi mögött elmaradt.

1937 novemberében 10.799 házasság létesült; ez a szám valamivel alacsonyabb az 1936 novemberinél (11.181); az ezer lélekre számított arány (14·6) magassága azonban arra mutat, hogy november 1937-ben is a házasságkötések hónapja volt. Az *elveszületések* statisztikája az év legtöbb hónapjában megfigyelt jelenséget tükrözi: az élve világra hozottak száma (13.339) az előző év megfelelő hónapjában elveszülöttekét (13.545) ezúttal sem érte el s az ezer lakosra jutó hányados (18·1) is alacsony szintre szállott. Kielégítő tünet a *halálozások* számának (9.296) esése az előző novemberi számmal (9.467) szemben. A 7 évnél idősebb korban elhaltak száma ugyan 1936 és 1937 novemberében egyaránt 7.267 volt, az egy évnél fiatalabb korú halottaké azonban 1.703-ról 1.581-re, az 1—6 éves gyermekhalottaké pedig 497-ről 448-ra enyhült. Száz éveszületésre 1937 októberében 11·9 csecsemőhalott jutott; ez a hányados, valamint a halálozások ezer lakosra viszonyított aránya (12·6) kielégítő. A 4.043 főnyi *természetes szaporodás* (ezer lakosra 5·5) egy kevéssel az előző novemberi (4.078) alatt maradt.

Munkapiac.

A gazdasági élet ütemében észlelhető bizonyos mértékű lassúbbodás eredményezte, hogy a szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek számában az évszaki mélypont az idén két hónappal korábban következett be. A munkanélküliek száma azóta fokozatosan emelkedik. Az idényszerű mélypontnak a szokásosnál jóval korábban történt bekövetkezése feltétlenül kihatással lesz a jövő éveleji tetőponti helyzetre is.

A munkapiaci feszültség november hónapban tovább emelkedett. A szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek számának növekedése mellett azonban sokkal fontosabb az a körülmény, hogy a munkanélküliek idényszerű hullámozása kezd hasonlítani az 1930. és az 1931. évihez, amikor is az idényszerű mélypont, a válság kimélyülésével, váratlanul októberről május hó végére tolódott át. A munkanélküliség ezidei idényszerű lefolyásában az a figyelemreméltó, hogy a mélypont tavalyihoz képest két hónappal korábban, augusztus végén következett be és azóta a munkanélküliek száma, ha lassú ütemben is, de egyre emelkedik.

A szociáldemokrata és keresztényszocialista szakszervezetek a tárgyalt hó végén már közel 15 ezer munkanélkülit mutattak ki, az előző havi 13.792-vel és a múlt évi 14.956-tal szemben. Október végéhez képest a növekedés 8·4%-ot, a múlt évihez képest pedig 2·0%-ot tett. A november havi növekedés valamivel erőteljesebb, mint volt tavaly. Az a körülmény, hogy az idén az idényszerű mélypont két hónappal korábban jött létre, valószínűvé teszi, hogy az 1938. évi február havi tetőpont magasabb lesz az ideinél. A munkapiaci helyzetben tehát úglátszik ismét fordulópont előtt állunk.

A kimutatott munkanélküliek 83%-a férfi, 17%-a pedig nő volt. A kimutatott munkanélküliek 63·3%-a (9.469) Budapestre, 36·7%-a (5.487) pedig a vidékre esett. A budapestieké az előző hónappal szemben 8·8%-kal, a vidékieké pedig 7·9%-kal emelkedett. Foglalkozás szerint emelkedett a munkanélküliek száma az előző hónappal szemben a ruházati iparban 76·5%-kal, a bőrparban 19·9%-kal, a faiparban 20·5%-kal, a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 8·9%-kal, a vasiparban 2·8%-kal, az építőiparban 2·4%-kal és végül az élelmezési iparban 21%-kal. Csökkent a munkanélküliek száma a sokszorosító iparban 12·5%-kal.

Termelés.

A kőszéntermelés idényszerű behatásokra árnyalatilag hanyatlott, a termelés azonban jóval magasabb szinten mozog az 1929. évinél. A vastermelés alakulása nem mutat egyöntetű képet. A vasérctermelés a tavalyihoz képest igen figyelemreméltó arányokban növekedett, a nyers vasé-

ellenben alig valamivel haladta meg a tavalyit. Az elektromosáramtermelés emelkedését kizárólag a magánvilágítás fokozódása idézte elő.

A kőszén és barnaszén termelése idényszerű behatásokra árnyalati hanyatlást szenvedett, de a múlt évihez képest jelentős arányú növekedés mutatkozik (+14·5, +10·1%). Meg kell azonban megjegyeznünk, hogy mindkét termelési adatsor november havi adata az előző gazdasági fellendülésben elért eredményeknél is magasabb. Az 1929. évi november havi kőszéntermelés csak 730 ezer q-ra rúgott, szemben az idei 860 ezer q-val. A 662 ezer tonnát kitevő barnaszénnel szemben pedig az idei november hóban 854 ezer tonnát termeltünk.

Magyarország vasérc- és vassalaktermelése, jóllehet november hó folyamán az előző havi nívóhoz képest közel 3%-os visszaesést szenvedett, a tavalyival szemben igen jelentős arányú, több mint 24·4%-os arányú gyarapodás mutatkozik. Mi sem jellemzi jobban az új gazdasági konjunktúrában a vasérctermelés megerősödését, mint az a körülmény, hogy az idei november havi 240 ezer tonnával szemben, az előző gazdasági fellendülés legjobb esztendejében, 1929-ben is csak 224 ezer q-t termeltünk. A finomításra való nyers vas termelésében az évszaki erők kedvezően játszottak közre, amennyiben kereken 290 ezer q nyers vasat termeltünk, az előző havi 286 ezerrel szemben (+1·3%). A múlt évihez képest azonban csak árnyalati a javulás (+0·3%).

A cukortermelési kampány második hónapjában, novemberben 364 ezer q cukrot termeltünk, a tavalyi 863 ezerrel szemben. A kampány első két hónapjának termelése kereken csak 1 millió q-t tett, a múlt évi 1·3 millió tonnával szemben.

Elektromosáramtermelés. Évszaki behatásokra Budapest székesfőváros elektromosáramtermelése 1·4 millió kwó-val kereken 33 millió kwó-ra emelkedett (+4·4%). A tavalyihoz képest is 1·7 millió kwó-s gyarapodás mutatkozik (+5·5%). Az áramtermelés növekedését kizárólag a magánvilágítási célokra felhasznált áram mennyiségének emelkedése idézte elő. A magánvilágítás fokozódása folytán 1·2 millió kwó-val több árammennyiségre volt szükség, mint a megelőző hóban. A gyarapodás kereken 26%-ot tett. De az elektromosáramfogyasztók számának gyorsütemű növekedése folytán a múlt évihez képest is 2%-os gyarapodás mutatkozik. Feltűnő, hogy az ipari célokra felhasznált áram mennyisége november hóban csökkent (—0·9%) és a tavalyihoz képest is mindössze csak 1·2% a növekedés. Az ipari, tehát a motorikus célokra felhasznált áram mennyiségében bizonyos stagnáció észlelhető, ami a gazdasági helyzettel van szoros összefüggésben. Az elektromosáramfogyasztók száma

egy hó leforgása alatt 2.462-vel 264.226-ra emelkedett, egy év leforgása alatt pedig 8.399 volt a növekedés.

Kereskedelem és közlekedés.

A behozatali értékeket első sorban a csaknem valamennyi fontos ipari alapanyagra kiterjedő ár-emelkedés emelte a múlt évi érték fölé. Kivitelünkben a búzaexport erős visszaesését részben egyéb agrárcikkek, részben a nehézipari termékek kedvezően alakuló kivitele kiegyenlítette.

A gazdaságstatisztikai számsorok közül a gazdasági konjunktúrában jelentkező változást legjobban a vasútforgalmi adatsorok jelzik, amelyek november hó folyamán jelentős százalékkal estek a tavalyi szint alá.

A postaforgalmi adatsorok az október havi visszahanyatlás ellenére a múlt évihez képest számottevő gyarapodást mutatnak. Örvendetesen nőtt a távbeszélőfőállomások és a rádióengedélyesek száma is.

Külkereskedelem. November havi kereskedelmi mérlegünkben a behozatal 41.7 millió pengős értéke 16.5%-kal, a kivitel 53.5 millió összege pedig 8.1%-kal haladta meg a tavalyi forgalom eredményeit. Az idei 11.8 millió pengős aktív egyenleg így 13.9%-kal alatta maradt a múlt évének.

A behozatali érték növelésében első sorban az ár-emelkedésnek volt nagy szerepe, ami csaknem valamennyi fontos ipari alapanyagot érintett. Szinte egyetlen kivétel a nyers pamut, amelyet gyáraink a világpiacon áresés hatása alatt már olcsóbban szerezhettek be, mint a múlt évben. A nyers pamut importált mennyisége egyébként e hónapban — hosszú szünet után — meghaladta (5%-kal) a tavalyit, értékben azonban 14%-kal ez alatt maradt. Az ár-emelkedés befolyása viszont erősen kiütöközik pl. legnagyobb behozatali tételünkénél, a nyers és megmunkált fánál: a behozott mennyiségnek elenyészően csekély, 0.5%-os emelkedését az értéknek 20%-kal való ugrása kísérte. A fontosabb alapanyagok közül a műrost 47%-os, a rongy 12%-os, a nyers ásványolaj 44%-os, a vasérc 75%-os, s a koks 32%-os emelkedése jellemző. Az iparcikkek közül a vasfélgépjárműknél (főleg a németországi származású vasrudaknál) s a vasárúknál (az Ausztriából kikészítésre behozott vasúti kocsikerekek importja révén) jelentkezett jelentős: 136, ill. 86%-os mennyiségi növekedés. Egyes fontos ipari alapanyagainknál (nyers kaucsuk, nyers fém, papirosanyag) a beszerzett mennyiség jelentéktelen (3-tól 5%-ig terjedő) mértékben esett a múlt évi színvonal alá. E hónapban is alacsony volt a nyers- és ócskavas-import (—10%), amellel — az olaszországi származású áruk elmaradása folytán — a műselyemfonal behozatala (—16%). Nyers jutából nem is egészen ötödrészét hoztuk be a tavalyi mennyiségnek.

A kivitelben e hónapban is erősen éreztette hátrányos hatását a búzaexport vontatott volta. A

tavalyi 6 ezer vagonnal szemben az idén csak 1.278 vagon hagyta el az országot, ami kivitelünk értékét 6 millió pengővel csökkentette. A rozsnál és árpánál együttvéve mintegy 840 ezer pengő a visszaesés. A dohány, lóhere- és lucernamag, burgonya és friss gyümölcs tételei együttvéve 2.4 millió pengős visszaesést mutatnak, amihez még a friss és elkészített húsnál 790 ezer pengős, s az iparcikkek közül a kikészített prémhörnél 540 ezer pengős kiesés járult. E veszteségek kiegyenlítését az állattenyésztés produktumain kívül a tengeri, a liszt, főként pedig a nehézipar termékeinek fokozott exportja tette lehetővé. A vágó- és igásállatok elhelyezése 1.5 millió, a disznósír- és szalonnáé 1.7 millió pengővel, a baromfitenyésztés termékeié (baromfi, tojás és toll) 900 ezer, a tengerié 2.3 millió, a liszté 2.7 millió pengővel haladta meg a tavalyit. A nehézipar pedig a gépek és készülékek, a vasfélgépjárművek, vasárúk, végül a sínautók, ill. vasúti kocsik tételeinél együttvéve 3.4 millió pengővel növelte kivitelét.

Vasúti forgalom. November hó folyamán a vasúti forgalomban feltűnő visszaesés következett be. Ez a visszaesés jóval az idényszerű kereteket meghaladó arányokat öltött, úgyannyira, hogy a forgalom jelentős százalékkal a múlt évi alá esett. A vasúton szállított áruk mennyisége mindössze csak 1.8 millió tonnára rúgott, az előző havi 2.5 millió és a múlt évi 2.1 millió tonnával szemben. Az októberihez képest a hanyatlás 26.6% volt, a múlt évihez képest pedig 13.1%-ot tett. 1929 novemberében az előző fellendülés legjobb esztendejében a vasúton szállított áruk mennyisége 2.7 millió tonna volt. A visszaesés az árutonnakilométer számsornál is igen jelentős. Az előző havihoz képest 22.7%-os, a múlt évvel szemben pedig 8.7%-os visszaesés mutatkozik. A megrakott teherkocsik száma mindössze csak 116.561-et tett, kereken 42 ezerrel kevesebbet, mint a megelőző hónapban (—26.5%) és 22.5 ezerrel kevesebbet, mint tavaly (—16.2%). 1929 novemberében a megrakott teherkocsik száma meghaladta a 161 ezret. A vasúti forgalomnak ez a hirtelen bekövetkezett és nagyarányú hanyatlása csakis a gazdasági élet lassúbbodásával és a konjunktúra megtorpanásával magyarázható. A szállított utasok száma 4.9%-kal hanyatlott az előző havihoz, de 5.3%-kal emelkedett a tavalyihoz képest.

Postaforgalom. A postaforgalmi adatsorok november havi visszaesését részben szezonális okok idézték elő. A múlt évvel szemben azonban ezen, némely adatsornál jelentősebb százalékos kitevő visszaesés ellenére is aránylag számottevő javulás mutatkozik. Így a tavalyihoz képest a levélküldemények darabszáma 7.4%-kal emelkedett, a csomagküldeményeké 7.5%-kal nőtt, a postautalványok darabszámánál a gyarapodás 8.1%-ot tett, azok összegénél pedig 17.4%-ra rúgott. A táviratok darab-

száma 8%-os, a budapesti helyi beszélgetéseké pedig 4·3%-os növekedést ért el. A távbeszélő főállomások száma egy hó leforgása alatt 968-cal 110.733-ra emelkedett s ezzel újabb tetőpontot ért el. Egy év leforgása alatt pedig 11.764-gyel nőtt. A június—augusztusi idényszerű behatások óta, mely a rávidóvevőengedélyesek számát 371.287-re szállította alá, fokozatos gyarapodás mutatkozik. A rádióvevőengedélyesek száma a tárgyalt hó folyamán 4.078-cal 378.797-re szökkent s ezzel újabb tetőpont jött létre. A gazdasági válság folyamán, 1931-ben létrejött mélyponthoz képest pedig az előfizetők száma 64.280-nal nőtt.

Gépjárműállomány. Magyarországon a tárgyalt hó végén összesen 31.462 géperejű jármű volt forgalomban, 490-nel (—1·5%) kevesebb, mint a megelőző hóban, de 3.096-tal több (+10·9%), mint egy évvel azelőtt. A november havi esést idényszerű okok idézték elő. A hanyatlás már szeptember óta tart, ez azonban nem öltött nagyobb arányokat. A november havi hanyatlásból 123 a személykocsik állagára esett. 377-tel csökkent a mótorkerékpárok száma is. A teherkocsik állománya ellenben 20-szal 3.551-re emelkedett és ezzel az 1934. évi január hó végén a válság folyamán elért legmélyebb szinthez képest újabb tetőpont jött létre.

Áralakulás.

A magyarországi nagykereskedelmi árszínvonal továbbra is stagnációs képet mutat. Az indexnek november hóban bekövetkezett csekély-mérvű emelkedésében a mezőgazdasági termékek szezonális árnövekedése játszott szerepet. Figyelemreméltó azonban az iparcikkek árának a hanyatlása s itt is azoké, amelyek a konjunktúrával szemben tanúsítanak nagyobb érzékenységet.

A kiskereskedelmi árak árnyalati növekedést értek el. Az egy év óta tartó folytonos emelkedés folytán a megélhetési költségek indexe lényeges növekedést mutat.

Jóllehet november hó folyamán a hivatalos nagykereskedelmi árindex egy ponttal 94-re emelkedett, az árszínvonal mégis stagnál. Az év legnagyobb részében az árszint ugyanis e körül a pont körül ingadozott, az egy év előtti állásához képest azonban a főindex 5 pontos emelkedést mutat. A november havi áremelkedésben egyes mezőgazdasági termények idényszerű árjavulása játszott nagy szerepet. A „mezőgazdaság és állattenyésztés“ csoportindexe ugyanis 2 ponttal 80-ról 82-re javult. Egy évvel azelőtt az index még 74-en állott. Az év folyamán a mezőgazdasági eredetű cikkek indexe 83-mal érte el legmagasabb állását. Az áralakulás egyébként nem volt egyöntetű, mert szemben a mezőgazdasági termények árának emelkedésével, az iparcikkek ára esett. Az „egyéb ipar“ indexe az előző havi 121-ről 120-ra, az egy év előtti nivóra süllyedt s ezzel elérte ezévi legalacsonyabb állását. A májusi tetőponthoz képest az ipari index

a hó végén 9 ponttal állott alacsonyabban. Az iparcikkek árának süllyedése folytán az „agrárrolló“ kedvezőbb állást tüntet fel. A mezőgazdasági és ipari termékek ára közötti díszparitás az olló öszszébbzáródása folytán kisebbedett s mindössze csak 31·7%-ot tett, az előző havi 33·9%-kal és a mult évi 38·3%-kal szemben.

A mezőgazdasági termékek közül csökkent a búza, rozs s ennek folytán a lisztneműek ára is. Figyelemreméltó emelkedés mutatkozik a tengerinél. Erős idényszerű árjavulás jött létre a tojás áránál. A konjunkturális szempontból nagyobb figyelmet érdemlő áruk közül feltűnő a borjúbőrnek és a marhabőrnek jelentős százalékos arányú hanyatlása. A fémek közül a vörösréz, ón és az ólom ára esett.

A *megélhetési költségek indexe* árnyalatilag hanyatlott. Az index a hó végén 103·2-en állott. Egy év leforgása alatt azonban a megélhetési költségek indexében szereplő cikkek kiskereskedelmi árának lényeges emelkedése folytán a lakbér nélkül számított létfenntartási költségek indexe 8·7 ponttal szökkent magasabbra. A csoportindexek közül figyelemreméltó növekedés következett be a tavalyi álláshoz képest az élelmezési cikkek indexénél, mely 8·5 ponttal 95·2-re nőtt, a ruházati cikkekénél, mely 14 ponttal 136·7-re szökkent fel, a fűtési és világítási cikkekénél, mely 3·7 ponttal 138·1 pontra emelkedett.

Pénz és hitel.

A betétállomány lassú emelkedést mutat. Egy év leforgása alatt mégis több, mint száz millió pengő a gyarapodás.

A budapesti értéktőzsdén az eső irányzat hatása alatt újabb mélypontok jöttek létre. A márciusi tetőponthoz képest már igen jelentős árfolyamhanyatlás mutatkozik. A november havi esések viszonylagosan szűk forgalmi keretek között jöttek létre.

A hitelbiztonsági viszonyok, jóllehet a fizetésképtelenségek és a magán- és könszeregyességek száma emelkedett, még mindig kielégítően alakult.

Feltűnő volt november hóban a zálogházi forgalom nagyarányú emelkedése. Az elmúlt tíz évben ilyen nagy forgalom még nem volt.

A *jegyforgalom* egy hó leforgása alatt 37·7 millióval csökkent s november hó végén 430·8 millió pengőt tett. A tavalyihoz képest azonban 28·6 millió pengős emelkedés észlelhető. A *váltótárca* állománya, mely az év elejétől fogva júliusig esett, az őszi hónapokban az idényszerű behatásokra lassan emelkedni kezdett. A tárgyalt hó folyamán azonban 3·2 millió pengős lemorzsolódás következett be, a tavalyihoz képest pedig az állomány 85·8 millióval csökkent. A jegyintézet *aranykészlete* változatlanul az egy hó előtti 84·1 millió állott. A *devizák és valuták* állománya ellenben 1·5 millió pengővel 56·4 millióra emelkedett. A

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 6							január Janvier
		átlag Moyennes	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.		
Népmozgalom.¹⁾											
1 Házasságkötés	szám	6.253	6.357	4.838	3.174	5.057	5.612	8.010	11.181	5.950	7.237
2 Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·5	8·5	6·6	4·2	6·7	7·6	10·5	15·2	7·8	9·5
3 Élveszületés	"	15.452	14.946	14.727	15.771	15.993	16.475	15.180	13.545	13.173	14.958
4 Élveszületés 1000 lélekre	"	20·9	20·0	20·1	20·8	21·0	22·5	20·0	18·5	17·3	19·6
5 Halálozás	"	11.304	10.580	10.102	10.704	10.452	9.537	10.571	9.467	10.876	11.468
6 Halálozás 1000 lélekre	"	15·2	14·2	13·8	14·1	13·7	13·0	13·9	12·9	14·3	15·0
7 Egy éven aluli elhalt	"	2.381	2.097	2.072	2.813	2.549	2.150	1.930	1.703	1.954	2.053
8 Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	15·4	14·0	14·1	17·8	15·9	13·1	12·7	12·6	14·8	13·7
9 Gümőkórban elhalt	"	1.133	1.098	1.150	1.027	879	812	844	839	933	1.129
10 Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·53	1·47	1·57	1·35	1·16	1·11	1·11	1·14	1·23	1·48
11 Természetes szaporodás	"	4.147	4.366	4.625	5.067	5.541	6.938	4.609	4.078	2.297	3.490
12 Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	5·9	6·3	6·7	7·3	9·5	6·1	5·6	3·0	4·6
13 Kivándorolt	"	92	90	93	93	85	124	89	106	69	85
14 Visszavándorolt	"	119	83	65	57	51	61	69	72	79	37
Munkapiac.											
15 Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.025·4	1.027·1	1.053·4	1.052·2	1.063·5	1.048·3	997·7	1.001·8
Ebből:											
16 Férfi	"	—	—	665·9	672·7	694·3	693·3	703·9	693·1	637·3	638·5
17 Nő	"	—	—	359·5	354·4	359·1	358·9	359·6	355·2	360·4	363·3
Munkanélküli:											
18 Szociáldem szakszervezeti összesen	szám	18.315	15.637	15.771	14.651	13.690	12.876	12.838	13.815	15.044	15.640
19 Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	10.307	8.270	8.008	7.515	7.368	7.083	6.965	7.323	8.025	8.251
20 Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	967	800	655	645	747	710	699	841	923	969
21 Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	19.282	16.437	16.426	15.296	14.437	13.586	13.537	14.656	15.967	16.609
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22 Munkahely	szám	14.985	16.426	15.534	15.379	15.948	17.396	18.202	14.705	14.239	17.069
23 Munkakereső	"	52.048	52.114	47.738	46.713	48.221	50.166	50.655	50.371	50.863	54.407
24 100 munkahelyre esett munkakereső	"	349	319	307	303	302	288	278	342	357	318
25 Munkaközvetítés	"	13.787	13.981	12.938	12.817	13.161	14.155	15.097	12.229	12.313	14.686
26 100 munkahelyre esett közvetítés	"	91·9	85·1	83·2	83·3	82·5	81·3	82·9	83·1	86·4	86·0
Felajánlott órabérek:											
27 Bádigos	Pengő	0·47	0·51	0·51	0·46	0·53	0·52	0·50	0·51	0·53	0·52
28 Asztalos	"	0·43	0·46	0·44	0·45	0·46	0·45	0·46	0·46	0·46	0·47
29 Szabó	"	0·38	0·39	0·47	0·40	0·38	0·36	0·41	0·41	0·40	0·38
30 Kőműves	"	0·50	0·56	0·57	0·56	0·62	0·56	0·58	0·59	—	—
31 Napszámos	"	0·30	0·31	0·32	0·30	0·30	0·34	0·32	0·33	0·33	0·36
32 Gyári munkásnő	"	0·19	0·20	0·23	0·22	0·18	0·19	0·18	0·18	0·21	0·23
33 Napszámosnő	"	0·28	0·27	0·25	0·27	0·28	0·30	0·32	0·23	0·26	0·25
Termelés.											
34 Kőszén	1.000 q	685·7	689·0	652·2	659·1	661·8	715·3	730·0	752·5	752·1	742·1
35 Barnaszén	"	5.598·0	5.920·8	4.421·7	4.842·4	5.153·5	6.444·5	8.111·0	7.756·4	7.502·5	7.555·6
36 Vasérc és vassalak	"	160·3	233·0	241·5	259·2	200·2	252·5	214·7	193·2	210·1	197·6
37 Finomításra való nyers vas	"	154·9	255·2	262·4	227·6	236·2	285·1	228·6	288·9	240·9	203·7
38 Szesz	1.000 hl.	25·6	31·3	5·9	5·2	9·3	15·2	27·0	65·3	77·6	63·1
39 Cukor	1.000 q	97·4	119·9	0·0	0·0	0·5	13·5	487·4	862·8	74·1	0·0
Budapest szűv. Elektromos Művel:											
40 Villamosáram	1.000 kw. óra	25.597	28.084	24.116	26.790	26.666	27.900	31.807	31.184	32.361	30.232
41 Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	11.128	12.782	12.299	12.239	15.380	13.925	14.059	14.062	13.149	12.892
42 Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.344	5.436	4.146	3.634	3.101	3.367	4.621	5.906	7.372	8.450
43 Egyéb célokra elosztott áram ²⁾	"	3.875	4.202	3.822	4.069	4.102	3.985	4.494	4.560	4.819	3.995
44 Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	250.876	250.776	250.559	252.180	254.217	255.827	257.956	258.573

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32) — ¹⁾ Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — ²⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

1 9 3 7										Unités	Désignation	
február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
Mouvement de la population.¹⁾												
6.017	5.129	5.444	9.816	4.775	3.816	5.486	5.987	8.895	10.779	nombre	Mariages	1
8·7	6·7	7·4	12·8	6·5	5·0	7·2	8·1	11·6	14·6	"	Mariages pour 1.000 habitants	2
14.114	15.978	14.318	15.141	14.640	14.626	15.576	16.197	15.185	13.339	"	Nés vivants	3
20·4	20·9	19·4	19·8	19·9	19·1	20·4	22·0	19·9	18·1	"	Nés vivants pour 1.000 habitants	4
10.832	11.805	11.163	11.305	9.913	10.257	10.276	9.692	10.338	9.296	"	Décès	5
15·7	15·4	15·1	14·8	13·5	13·4	13·5	13·2	13·5	12·6	"	Décès pour 1.000 habitants	6
1.938	2.052	1.817	2.107	1.719	2.185	2.469	2.340	2.006	1.581	"	Décédés au-dessous d'un an	7
13·7	12·8	12·7	13·9	11·7	14·9	15·8	14·4	13·2	11·9	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
1.151	1.386	1.426	1.422	1.182	1.020	853	801	799	854	"	Décès par tuberculose	9
1·66	1·81	1·93	1·86	1·60	1·33	1·12	1·09	1·05	1·16	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
3.282	4.182	3.155	3.836	4.727	4.369	5.300	6.505	4.847	4.043	"	Accroissement naturel	11
4·7	5·5	4·3	5·0	6·4	5·7	6·9	8·8	6·4	5·5	"	Accroissement naturel pour 1.000 habitants	12
56	110	106	141	154	134	137	93	175	208	"	Émigrés	13
46	55	38	41	45	48	27	25	60	24	"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.026·1	1.045·3	1.102·1	1.121·0	1.092·1	1.096·9	1.116·5	1.122·5	1.149·5	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
Dont :												
659·2	669·7	721·7	741·4	723·3	735·6	751·9	745·7	766·7	.	"	Sexe masc.	16
366·9	375·6	380·4	379·6	368·8	361·3	364·6	376·8	382·8	.	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs:												
16.148	15.878	14.984	13.637	13.513	13.169	12.584	12.895	12.896	13.840	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
8.786	8.697	7.933	7.405	7.523	7.374	7.275	7.758	7.809	8.353	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
1.012	1.011	943	936	729	815	843	864	896	1.116	"	Aux syndicats soc.-chr. de Budapest . . .	20
17.160	16.839	15.927	14.573	14.242	13.984	13.427	13.759	13.792	14.956	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem, offic. et privés grat.:												
19.071	21.159	19.404	19.605	18.310	16.571	19.334	19.301	17.939	16.393	nombre	Offres d'emploi	22
56.192	56.782	53.865	50.273	45.740	43.915	45.904	44.946	45.187	36.968	"	Demandes d'emploi	23
294	268	277	256	250	265	237	233	252	226	"	Demandes pour 100 offres d'emploi . . .	24
16.097	17.403	15.910	14.917	13.788	12.756	14.491	14.305	13.881	13.046	"	Placements	25
84·4	82·2	82·0	76·1	75·3	77·0	75·0	74·1	77·4	79·6	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts												
0·55	0·53	0·57	0·60	0·59	0·58	0·56	0·58	0·59	0·64	pengős	Ferblantiers	27
0·44	0·44	0·51	0·53	0·55	0·55	0·53	0·54	0·52	0·55	"	Menuisiers	28
0·47	0·61	0·57	0·54	0·57	0·58	0·63	0·59	0·53	0·55	"	Tailleurs	29
0·56	0·60	0·60	0·59	0·64	0·63	0·69	0·64	0·70	0·66	"	Maçons	30
0·31	0·31	0·39	0·33	0·34	0·35	0·36	0·37	0·37	0·40	"	Journaliers	31
0·21	0·21	0·28	0·23	0·22	0·25	0·23	0·28	0·21	0·19	"	Ouvrières de fabrique	32
0·30	0·29	0·21	0·29	0·28	0·26	0·28	0·36	0·35	0·22	"	Journalières	33
Production.												
589·6	596·7	769·4	677·2	748·7	821·3	791·8	825·8	880·1	861·6	1.000 q	Houille	34
6.741·5	6.085·5	5.543·7	5.105·9	5.275·9	5.733·2	6.110·4	7.176·2	8.616·7	8.536·8	"	Lignite	35
198·7	250·4	219·8	214·8	256·9	257·1	230·1	306·5	247·6	240·4	"	Minerai de fer et scorie de fer	36
264·3	334·7	298·0	296·6	330·0	318·1	301·2	331·1	286·3	289·9	"	Fonte à affiner	37
71·0	41·1	27·2	18·7	7·5	5·1	11·8	17·2	47·5	.	1.000 hl	Alcool	38
0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·2	6·6	739·6	364·1	1.000 q	Sucre	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
27.403	28.206	27.403	26.195	26.849	26.840	26.874	28.693	31.523	32.912	1.000 kwh	Energie électrique	40
11.686	11.819	12.771	13.522	13.325	14.710	14.580	14.559	14.366	14.230	"	Energie él. d. pour moteurs ²⁾	41
8.215	6.967	6.141	5.627	4.360	3.757	3.390	3.682	4.789	6.026	"	Energie él. distrib. pour l'éclairage privé ²⁾ . . .	42
3.806	3.719	3.537	3.635	3.678	3.782	3.611	3.763	3.914	4.930	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ²⁾ . . .	43
259.100	259.054	258.905	258.208	257.715	257.532	257.899	260.065	261.764	264.226	nombre	Consommateurs d'énergie électrique . . .	44

* Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — ¹⁾ Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 6							január Janvier	
		átlag Moyennes	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.			
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:¹⁾												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	33·1	36·1	34·7	36·8	31·9	33·5	36·4	35·8	39·0	28·0
E b b ó l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	657·6	797·8	1.038·0	990·8	885·5	945·7	968·9	1.128·2	899·4	486·7
47		1.000 P	3.053	3.962	5.530	5.610	4.070	3.896	4.386	5.133	4.683	2.077
48	Szén	1.000 q	306	387·7	377·6	366·7	335·9	384·3	440·3	460·0	382·8	416·8
49		1.000 P	926	1.148	1.139	1.111	1.020	1.173	1.306	1.329	1.124	1.218
50	Papiros és papirosárak	q	54.651	69.490	60.942	61.373	58.826	58.224	71.396	76.441	83.051	62.978
51		1.000 P	1.705	2.015	1.864	1.978	1.756	1.646	1.994	2.131	2.471	1.753
52	Nyers pamut	q	20.338	23.986	21.540	28.397	19.287	23.657	24.866	24.772	28.419	21.377
53		1.000 P	2.153	2.475	2.238	2.824	2.044	2.448	2.600	2.640	3.080	2.234
54	Gépek és készülékek	q	4.215	5.899	3.890	5.888	9.203	8.737	4.140	6.124	6.278	2.880
55		1.000 P	976	1.458	1.176	1.173	1.881	1.824	1.306	1.714	1.899	931
56	Nyers bőr	q	11.048	11.434	9.269	13.293	9.721	8.330	11.916	13.102	17.094	17.547
57		1.000 P	1.480	1.795	1.527	2.219	1.569	1.315	1.791	1.888	2.926	2.874
58	Nyers dohány	q	902	976	3.478	513	616	499	658	—	170	—
59		1.000 P	286	337	1.061	143	216	175	146	—	88	—
60	Selyem és selyemfonál	q	2.492	2.995	2.384	3.414	2.512	2.846	3.574	3.288	2.821	2.873
61		1.000 P	956	1.058	892	1.214	889	1.012	1.191	1.101	958	880
62	Ásványolaj	1.000 q	145·0	214·9	167·3	249·6	185·4	351·7	244·1	226·6	236·7	159·7
63		1.000 P	874	1.251	1.053	1.409	1.029	1.949	1.357	1.270	1.391	859
64	Pamutszövet	q	539	613	599	723	711	715	1.082	727	531	529
65		1.000 P	399	393	425	433	399	438	488	447	341	224
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	38·1	42·2	37·3	40·7	49·4	53·9	45·8	49·5	51·2	45·8
E b b ó l:												
67	Szarvasmarha	drb	5.801	6.454	7.354	5.330	5.570	5.155	3.121	5.235	5.175	7.649
68		1.000 P	1.615	2.024	2.592	1.760	1.834	1.642	991	1.618	1.576	2.689
69	Baromfi	q	21.120	17.147	7.254	7.081	8.974	13.869	14.271	29.601	48.307	30.413
70		1.000 P	2.224	1.855	896	907	1.164	1.572	1.486	3.090	4.565	3.016
71	Búza	1.000 q	275·7	476·0	691·4	716·2	818·7	931·8	605·7	599·9	429·8	517·9
72		1.000 P	4.394	6.713	7.652	8.636	11.716	14.296	8.633	8.370	6.635	8.640
73	Liszt	1.000 q	44·0	45·2	31·5	65·8	40·2	48·9	68·9	63·1	90·5	28·1
74		1.000 P	921	837	505	931	803	861	1.305	1.162	2.146	599
75	Villamos gépek és készülékek	q	1.781	2.115	1.768	1.471	1.548	2.192	2.866	3.375	2.798	2.384
76		1.000 P	2.624	2.275	2.076	2.036	2.028	2.700	3.175	3.217	2.867	2.621
77	Sertés	drb	15.262	14.619	13.260	15.507	16.114	15.015	16.255	17.145	12.064	9.404
78		1.000 P	2.125	2.084	1.773	2.090	2.380	2.297	2.467	2.659	1.811	1.535
79	Prémibőr, kikészített	q	300	387	429	438	678	688	744	371	150	73
80		1.000 P	333	632	664	701	1.074	1.043	1.310	957	354	206
81	Tojás	q	6.880	5.778	3.984	1.216	2.231	2.758	1.678	1.697	2.541	7.843
82		1.000 P	649	505	288	86	188	268	165	187	307	659
83	Toll	q	2.181	2.343	2.114	1.972	1.642	1.559	2.481	2.754	2.932	2.035
84		1.000 P	878	863	701	623	608	531	948	1.054	1.118	976
85	Friss gyümölcs	1.000 q	15·4	48·7	36·0	156·4	185·8	136·4	53·2	14·7	0·8	1·7
86		1.000 P	477	1.214	1.527	4.629	4.326	2.522	1.150	333	34	58
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 5·0	+ 6·1	+ 2·6	+ 3·9	+ 17·5	+ 20·4	+ 9·4	+ 13·7	+ 12·2	+ 17·8
Vasúti forgalom:¹⁾												
88	Szállított áru ²⁾ ³⁾	1.000 t.	1.342	1.361	1.293	1.387	1.549	1.823	2.129	2.094	1.487	1.330
89	Arutonna-kilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	178·5	192·0	74·5	186·8	214·9	239·1	277·5	268·0	213·9	178·6
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	91.907	100.584	90.607	97.122	108.124	122.784	143.289	139.118	99.460	92.138
91	Szállított utas ²⁾	1.000	5.235·4	5.742·3	5.874·5	5.147·3	5.822·8	5.834·0	6.060·5	6.100·0	6.139·9	5.633·4
92	Utakilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	163·5	180·0	180·3	180·2	203·9	204·3	175·8	176·9	178·1	152·1

¹⁾ 50 q-n alul. — ²⁾ 500 pengőn alul. — ³⁾ Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — ⁴⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ⁵⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek.

1 9 3 7										Unités	Désignation	
február février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
											Commerce et transports.	
											Commerce extérieur: 1)	
32·2	37·9	41·1	38·8	40·5	41·7	41·2	42·6	43·4	41·7	1,000.000 p	Importations totales	45
											<i>D o n t :</i>	
522·0	630·7	888·5	990·9	1.007·5	1.082·4	899·8	1.192·5	918·6	1.133·8	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
2.332	2.976	4.919	6.122	5.870	6.257	5.919	6.899	5.069	6.143	1.000 p	Charbon	47
423·5	419·3	501·3	460·8	525·7	545·2	462·8	415·7	502·6	540·1	1.000 q	Papier et articles en papier	48
1.214	1.205	1.423	1.308	1.520	1.572	1.332	1.177	1.409	1.532	1.000 p	Coton brut	49
54.201	71.439	73.954	59.515	65.614	68.440	77.649	66.229	75.892	64.251	q	Machines et appareils	50
1.550	2.069	2.277	1.979	2.290	2.694	3.113	2.703	2.931	2.445	1.000 p	Peaux brutes	51
20.736	24.459	23.160	23.390	20.602	20.898	16.306	17.072	20.139	26.099	q	Tabacs bruts	52
2.246	2.606	2.560	2.518	2.297	2.398	1.741	1.759	1.922	2.266	1.000 p	Soie et fils de soie	53
4.731	9.307	3.697	3.307	4.538	5.901	5.395	4.259	6.185	5.861	q	Huile minérale	54
1.253	1.740	1.236	1.003	1.514	1.596	1.506	1.251	2.221	1.717	1.000 p	Tissus de coton	55
17.211	13.223	13.239	11.936	12.711	13.263	14.111	14.372	10.973	10.801	q	Exportations totales	56
2.973	2.975	2.671	2.498	2.583	2.793	2.500	2.558	1.871	1.760	1.000 p	<i>D o n t :</i>	57
2.970	1.249	1.053	2.947	1.180	906	1.486	263	212	23	q	Bêtes à cornes	58
1.070	90	316	1.128	335	428	609	72	98	10	1.000 p	Volaille	59
2.649	3.912	3.949	3.448	3.775	2.658	3.200	3.445	3.479	2.735	q	Froment	60
831	1.164	1.234	1.083	1.197	875	1.089	1.169	1.226	1.053	1.000 p	Farine	61
112·3	155·3	211·3	34·9	95·8	107·1	407·0	462·7	445·3	335·7	1.000 q	Machines et appareils électriques	62
606	908	1.614	287	681	781	3.016	3.556	3.475	2.573	1.000 p	Porcs	63
510	803	641	522	566	418	596	385	654	691	q	Pelleteries apprêtées	64
315	503	390	341	402	252	376	277	429	511	1.000 p	Oeufs	65
50·7	53·5	49·7	48·4	45·1	41·2	49·8	48·0	52·6	53·5	1,000.000 p	Excédent des import. (-) ou des export. (+)	66
8.504	9.683	10.699	14.693	12.693	12.171	7.722	5.971	6.886	5.251	tête	Plumes	67
2.854	3.238	3.655	4.970	4.328	4.008	2.641	2.262	2.654	2.055	1.000 p	Fruits frais	68
11.861	13.604	11.776	6.853	7.939	9.561	15.615	18.763	28.519	40.403	q	Marchandises transportées ^{2), 3)}	69
1.150	1.208	1.267	790	892	946	1.516	1.919	2.963	3.813	1.000 p	Tonnes-kilom. ^{2), 3)}	70
440·5	465·7	483·1	416·2	142·1	90·2	241·8	135·8	161·2	127·8	1.000 q	Wagons chargés ²⁾	71
7.864	8.308	8.593	7.125	2.650	1.428	3.637	2.500	2.817	2.401	1.000 p	Voyageurs transportés ³⁾	72
32·3	25·5	101·2	35·0	49·4	33·7	27·8	38·7	36·5	131·6	1.000 q	Kilomètres-voyageurs ^{3), 3)}	73
655	519	2.680	782	1.139	649	621	900	828	3.860	1.000 p		84
2.175	1.667	1.494	1.508	1.817	2.156	3.194	3.364	3.773	3.583	q		85
2.566	1.481	1.640	1.371	1.875	2.006	2.742	3.103	3.214	2.911	1.000 p		86
8.178	4.445	3.308	9.324	10.173	15.368	19.607	20.691	25.083	24.923	tête		87
1.231	744	510	1.397	1.509	2.267	2.922	2.974	3.579	3.556	1.000 p		88
322	562	592	475	455	409	628	675	489	229	q		89
827	1.236	1.634	966	818	729	1.393	1.411	1.117	417	1.000 p		90
13.658	27.000	18.769	14.831	6.624	3.333	4.956	5.126	4.453	4.938	q		91
1.262	2.196	1.370	1.051	453	243	382	451	429	430	1.000 p		92
3.794	3.316	2.945	2.903	1.526	2.540	2.480	1.522	3.317	2.181	q		93
1.861	1.813	1.288	1.593	1.044	1.753	1.681	911	2.202	1.363	1.000 p		94
0·9	0·3	0·3	1·6	27·0	94·4	154·4	68·1	38·2	2·9	1.000 q		95
48	16	6	101	1.269	3.120	2.955	1.234	736	78	1.000 p		96
+ 18·5	+ 15·6	+ 8·6	+ 9·6	+ 4·6	- 0·5	+ 8·6	+ 5·4	+ 9·2	+ 11·8	1,000.000 p		97
											Trafic des chemins de fer: 1)	
1.316	1.325	1.445	1.473	1.637	1.537	1.739	1.908	2.478	1.819	1.000 t.		98
178·0	178·3	186·8	198·9	212·7	216·5	248·4	270·4	316·3	244·6	1,000.000 km		99
86.597	93.490	96.762	100.605	105.766	106.319	118.588	128.022	158.502	116.561	nombre		100
5.380·4	6.241·2	5.868·3	6.742·3	6.937·7	6.037·0	6.695·4	6.790·7	6.750·5	6.421·2	1.000		101
145·3	168·5	179·0	205·6	199·4	211·3	234·3	237·7	195·8	186·2	1,000.000 km		102

*) Au-dessous de 50 q. — **) Au-dessous de 500 pengős. — 1) Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — 2) Les chiffres ne rapportent qu'au trafic payant. — 3) Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 6							január Janvier	
		átlag Moyennes		június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.		
Postaforgalom:¹⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	33.740	37.149	31.903	35.424	33.609	40.237	41.373	37.353	45.180	36.928
94	Csomagküldemény	"	734.4	781.1	695.6	756.0	701.5	831.5	914.9	807.6	1.113.7	711.1
95	Postautalvány	1.000 db	814.0	836.5	753.0	862.0	826.7	821.2	955.8	772.9	978.4	799.3
96		1.000.000 P	72.2	78.1	60.9	77.5	84.5	83.5	101.0	68.5	101.5	66.9
97	Távirat	1.000 db	214.4	217.2	226.8	240.8	254.1	238.0	241.8	211.5	220.0	201.3
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	9.742	10.198	10.603	10.119	8.830	9.344	10.529	11.096	10.328	10.270
99	Helyközi beszélgetés	"	331.2	343.2	338.7	392.1	405.4	401.2	405.7	367.7	350.6	329.9
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	96.495	97.092	97.382	98.182	98.879	98.969	99.687	100.204
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	357.465	355.069	354.456	354.596	357.054	361.343	365.354	371.198
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	124.725	123.901	123.846	123.548	124.590	126.230	127.540	129.593
Gépjárművek:												
103	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	14.408	14.518	14.844	14.457	14.281	14.201	14.017	13.727
104	Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	28.311	28.697	29.456	29.158	28.691	28.366	28.087	27.306
E b b ó l:												
105	Személykocsi	"	—	—	10.707	10.937	11.354	11.321	11.164	11.026	10.910	10.633
106	Bérrautó	"	—	—	3.047	3.067	3.090	3.097	3.082	3.075	3.077	3.045
107	Autobusz	"	—	—	581	578	594	589	586	585	587	557
108	Teherkocsi	"	—	—	3.113	3.128	3.222	3.248	3.287	3.299	3.276	3.162
109	Egyéb gépkocsi	"	—	—	715	724	728	722	730	723	725	724
110	Motorkerékpár	"	—	—	10.148	10.263	10.468	10.181	9.842	9.658	9.512	9.185
Benzinkutak forgalma:												
111	Kimért benzin	1.000 lit.	117.5	100.9	124.1	137.2	158.2	135.1	92.0	69.4	59.9	55.4
112	Kimért benzinszeszkeverék	"	1.542.8	2.140.0	2.471.8	2.701.6	2.887.4	2.643.6	2.413.9	1.943.0	1.818.2	1.697.8
Áralakulás.												
Nagykereskedelmi árindex:												
113	Összes árak átlaga	1913 = 100	89.7	89.0	85	86	86	87	91	89	92	96
114	Mezőgazdaság és állattenyésztés	"	79.2	75.4	70	71	71	72	77	74	78	83
115	Gyarmatárak	"	170.4	177.0	177	178	179	178	178	177	178	177
116	Malomipar és cukoripar	"	106.3	105.2	99	102	102	103	107	107	110	113
117	Egyéb ipar	"	110.3	117.3	116	117	117	118	119	120	121	124
118	Agrárrolló ³⁾	"	28.2	35.7	39.7	39.3	39.3	39.0	35.3	38.3	35.5	33.1
Megélhetési index:												
119	Összesen lakbérrel	1913 = 100	91.2	96.2	95.4	95.1	96.8	97.0	97.4	96.6	97.7	101.4
120	Összesen lakbér nélkül	"	92.7	99.4	98.2	97.8	100.1	100.4	100.8	99.9	101.3	106.2
121	Élelmezés	"	81.3	87.3	86.4	85.8	87.5	88.0	88.1	86.7	88.5	93.2
122	Ruházat	"	102.3	117.9	115.0	115.0	121.4	121.2	122.7	122.7	123.9	133.9
123	Fűtés, világítás	"	133.4	133.5	133.3	133.3	133.3	133.5	134.4	134.4	134.4	134.4
124	Lakás	"	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3
Nagykereskedelmi árak:												
125	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	17.02	16.84	14.83	15.00	14.95	16.68	17.93	18.48	20.10	21.10
126	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	13.44	14.00	12.05	12.10	12.45	12.70	14.55	15.50	17.25	18.78
127	0-ás liszt	P/kg	0.34	0.33	0.30	0.31	0.31	0.32	0.35	0.35	0.38	0.40
128	2-es "	"	0.33	0.32	0.29	0.30	0.30	0.31	0.34	0.34	0.37	0.39
129	6-os "	"	0.27	0.27	0.24	0.25	0.25	0.26	0.28	0.28	0.31	0.32
130	Tengeri, dunántúli származású	P/q	13.92	12.37	11.78	13.33	12.95	12.45	12.63	9.83	11.10	13.05
131	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1.29	1.46	1.44	1.48	1.62	1.61	1.59	1.51	1.51	1.54
132	Borjú	P/kg élő súly	0.73	0.97	0.78	0.84	1.09	1.11	1.07	1.03	1.16	1.22
133	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	0.85	1.04	1.03	1.06	1.11	1.09	1.06	1.08	1.14	1.24
134	Sertézsír	P/kg	1.44	1.60	1.53	1.53	1.70	1.60	1.64	1.65	1.65	1.68
135	Tojás, friss teatojás	P/kg	1.45	1.59	1.37	1.35	1.51	1.52	2.35	2.35	2.05	1.42
136	Borjúbőr	P/kg	1.65	2.17	1.95	1.90	1.95	2.15	2.40	2.60	2.65	2.78
137	Marhabőr	"	0.97	1.29	1.10	1.18	1.25	1.45	1.55	1.55	1.65	1.75
138	Nyers gyapjú	"	1.73	1.87	1.82	1.82	1.82	1.84	1.85	2.01	2.04	2.04
139	Nyers pamut, amerikai	"	1.73	1.91	1.96	2.01	1.89	1.98	1.91	1.96	2.03	2.07
140	Barnaszén, hazai	P/q	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22
141	Kőszén, porosz	"	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80

¹⁾ Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági termékek és az ipari árak közötti diszparitást jelzi.

1 9 3 7										Unités	Désignation	
február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
Trafic postal :¹⁾												
34.493	45.947	37.370	35.036	36.102	37.856	36.112	41.180	41.926	40.125	1.000 unités	Correspondances ²⁾	93
705·6	844·9	706·3	736·5	779·8	782·8	746·2	849·1	922·4	868·0	"	Colis	94
799·0	859·4	843·8	800·3	836·3	966·8	823·0	839·5	972·5	835·4	1.000 unités	} Mandats-poste	95
75·1	78·0	78·5	77·9	78·7	98·9	68·9	81·2	102·8	80·4	1.000.000 p		
188·3	218·4	212·2	243·8	246·0	261·7	278·4	251·3	256·8	228·5	1.000	Télégrammes	97
10.891	9.974	10.861	11.467	11.229	10.352	9.473	10.076	11.229	11.576	1.000	Conversations urbaines à Budapest	98
314·7	327·7	343·2	359·7	386·0	421·0	433·4	432·0	440·2	410·6	"	Conversations interurbaines	99
103.685	104.360	104.775	105.304	106.448	107.076	107.737	108.835	109.765	110.733	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
374.164	376.088	376.569	376.563	373.751	372.281	371.287	372.240	374.719	378.797	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
130.553	131.388	131.629	131.946	130.785	130.655	129.734	130.117	131.190	132.710	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Effectif des véhicules à moteur :												
13.825	14.308	14.885	15.485	15.766	16.034	16.299	15.930	15.739	15.518	nombre	Véhicules à moteur à Budapest	103
27.426	28.173	29.423	30.638	31.341	31.953	32.529	32.368	31.952	31.462	"	Véhicules à moteur en Hongrie	104
D o n t :												
10.763	11.213	11.889	12.529	12.915	13.350	13.697	13.725	13.573	13.450	"	Automobiles de ville et de tourisme	105
3.053	3.074	3.107	3.139	3.174	3.185	3.215	3.254	3.242	3.235	"	Autom. de louage	106
550	560	577	597	608	611	613	613	597	596	"	Autobus	107
3.166	3.186	3.240	3.334	3.367	3.423	3.461	3.502	3.531	3.551	"	Camions automobiles	108
727	735	747	762	765	765	773	772	767	765	"	Autres automob.	109
9.167	9.405	9.863	10.277	10.512	10.619	10.770	10.502	10.242	9.865	"	Motocyclettes	110
Distributeurs d'essence :												
49·3	71·7	83·2	118·3	108·4	123·2	135·5	115·7	84·0	.	1.000 l.	Essence débitée	111
1.604·4	1.867·9	2.164·6	2.755·2	2.951·6	3.220·3	3.355·0	3.062·2	2.948·2	.	"	Mélange d'essence et d'alcool débité	112
Mouvement des prix.												
Indice des prix de gros :												
93	95	94	95	94	94	94	96	93	94	1913 = 100	Moyennes pour l'ensemble des marchandises	113
78	80	79	79	78	80	80	83	80	82	"	Agriculture et élevage	114
177	175	172	172	172	174	173	172	178	178	"	Denrées coloniales	115
110	112	110	111	113	113	112	113	113	111	"	Minoterie et industrie sucrière	116
125	128	128	129	127	125	125	123	121	120	"	Autres industries	117
37·6	37·5	38·3	38·8	38·6	36·0	36·0	32·5	33·9	31·7	"	"Ciseaux agricoles" ³⁾	118
Indice du coût de la vie :												
102·2	102·1	101·8	101·7	101·9	102·1	102·3	103·5	103·5	103·2	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	119
107·2	107·1	106·7	106·6	106·8	107·1	107·3	108·9	108·9	108·6	"	Au total, non compris le loyer	120
93·6	93·4	92·6	92·2	92·3	93·0	93·3	95·8	95·7	95·2	"	Alimentation	121
136·9	136·9	136·9	136·9	136·9	136·9	136·7	136·7	136·7	136·7	"	Vêtement	122
136·0	136·4	137·1	138·5	139·3	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	"	Chauffage et éclairage	123
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement	124
Prix de gros :												
18·75	21·35	19·70	20·03	19·65	20·93	20·23	20·75	20·88	20·53	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	125
17·18	19·63	20·25	20·63	19·00	19·55	19·18	18·93	18·75	18·65	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	126
0·38	0·40	0·38	0·38	0·40	0·40	0·39	0·39	0·39	0·38	1 kg, en pengós	Farine No 0	127
0·37	0·39	0·37	0·37	0·39	0·39	0·38	0·38	0·38	0·37	"	" No 2	128
0·30	0·30	0·28	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30	0·31	0·30	"	" No 6	129
11·15	11·93	11·25	11·65	11·33	11·70	11·95	13·40	11·05	11·65	1 q, en pengós	Mais, de Transdanubie	130
1·64	1·65	1·65	1·74	1·76	1·86	1·92	1·93	2·20	2·16	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	131
1·13	0·98	0·96	1·11	0·92	0·94	1·12	1·16	1·12	1·09	1 kg de poids vif, en p. l	Veau	132
1·23	1·21	1·18	1·08	1·02	1·00	1·05	1·06	1·09	1·08	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	133
1·76	1·76	1·76	1·74	1·70	1·68	1·68	1·64	1·64	1·64	1 kg, en pengós	Saindoux	134
1·55	1·20	1·02	1·08	1·10	1·16	1·39	1·59	1·73	1·88	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	135
2·78	2·83	2·80	2·70	2·60	2·60	2·65	2·60	2·35	1·90	1 kg, en pengós	Cuir de veau	136
1·70	1·75	1·75	1·65	1·50	1·55	1·55	1·50	1·40	1·10	"	Cuir de boeuf	137
2·04	2·15	2·17	2·17	2·20	2·16	2·18	2·21	2·01	1·90	"	Laine brute	138
2·06	2·31	2·09	2·09	2·01	1·85	1·67	1·56	1·53	1·51	"	Coton brut, américain	139
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	140
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	"	Houille, prussienne	141

¹⁾ Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — ²⁾ Y compris les lettres recommandées. — ³⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles et les prix industriels.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 6								
		átlag <i>Moyennes</i>		június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>	aug. <i>Août</i>	szept. <i>Sept.</i>	október <i>Octobre</i>	nov. <i>Nov.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	
142	Vörösréz	P/kg	1·00	1·25	1·15	1·20	1·20	1·25	1·35	1·40	1·45	1·60
143	Ólom	"	0·40	0·52	0·49	0·50	0·48	0·48	0·55	0·60	0·65	0·83
144	Ón	"	6·46	6·13	5·80	5·80	5·80	5·80	6·00	6·20	6·50	6·50
Pénz és hitel.												
145	Állami bevételek bruttó eredménye . . .	1,000.000 P	—	—	74·2	57·0	74·1	69·4	74·8	85·1	85·3	64·5
146	Állami kiadások bruttó előirányzata . .	"	—	—	60·4	66·3	67·1	62·0	67·3	64·1	66·6	70·5
Magyar Nemzeti Bank:												
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	393·2	396·3	410·2	417·4	427·4	402·2	436·4	414·6
148	Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	499·4	476·2	505·1	512·5	507·7	507·8	535·1	474·8
É r c k é s z l e t :												
149	Arany	1,000.000 P	—	—	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	84·1	84·1	84·1
150	Deviza és valuta	"	—	—	26·4	24·1	26·2	31·2	35·7	31·5	42·4	44·4
151	Összesen	"	—	—	116·1	112·7	112·5	115·9	119·8	122·4	132·6	138·0
152	Ércfedezeti arány	%	26·9	26·6	26·6	27·1	25·1	24·2	24·4	24·4	24·1	26·9
153	Leszámítolási kamatláb	"	4·25	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele . . .	"	4·33-7·33	4·0-6·54	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3·33	3·0	3	3	3	3	3	3	3	3
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2·33-2·33	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
T a k a r é k b e t é t :												
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	109·3	110·8	112·0	112·4	107·7	109·1	107·6	113·2
158	A PK. budapesti pénzügyintézetinél ^{a)} . .	"	—	—	593·2	593·3	591·9	589·2	572·7	576·0	602·7	602·5
159	Összesen ^{a)}	"	—	—	702·5	704·1	703·9	701·6	680·4	685·1	710·3	715·7
F o l y ó s z á m l a b e t é t :												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	46·1	42·3	44·1	45·4	48·0	49·7	52·0	46·5
161	A PK. budapesti pénzügyintézetinél ^{a)} . .	"	—	—	625·6	633·5	634·5	641·3	647·4	643·0	630·9	628·4
162	Összesen ^{a)}	"	—	—	671·7	675·8	678·6	686·7	695·4	692·7	682·8	674·8
B e t é t e k e g y ü t t :												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	155·5	153·1	156·1	157·8	155·8	158·9	159·6	159·7
164	A PK. budapesti pénzügyintézetinél ^{a)} . .	"	—	—	1.218·8	1.226·8	1.226·4	1.230·5	1.220·0	1.218·9	1.233·5	1.230·9
165	Összesen ^{a)}	"	—	—	1.374·3	1.379·9	1.382·5	1.388·3	1.375·9	1.377·8	1.393·1	1.390·5
166	A 31 legn. vidéki pénzügyint. betétállománya	"	26·5	26·6	103·4	103·6	104·5	105·6	104·3	105·4	109·7	109·5
Tőzsde:												
167	Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	98·6	130·6	121·7	127·2	136·4	138·7	155·1	153·9	160·0	170·7
168	Eladott részvény	szám	184.115	337.058	170.154	379.957	185.508	299.126	675/578	687.219	302.394	393.122
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	10·9	25·4	13·1	25·5	13·7	25·2	51·6	46·0	27·7	33·0
Hitelbiztonság:												
170	Csőd ²⁾	szám	3	4	4	6	3	3	3	4	4	5
171	Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	62	59	50	45	38	33	59	62	88	92
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz. Ebből:	"	65	63	54	51	41	36	62	66	92	97
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	18	20	26	20	16	18	20	29	26	31
174	Magán- és kényszeregyesség {aktíva	1.000 P	1.092	1.053	650	1.832	620	367	1.866	1.449	1.330	1.488
175	Magyarországon {passzíva	"	1.710	1.796	1.260	2.662	1.317	747	2.835	2.425	2.592	2.674
176	Magán- és kényszeregyesség {aktíva	"	441	477	417	594	275	249	1.095	902	479	865
177	Budapesten {passzíva	"	689	849	856	1.067	526	524	1.525	1.623	1.143	1.531
178	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	3.371	2.975	2.857	3.163	3.124	3.249	3.317	3.108	3.013	2.748
179	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.721	1.505	1.382	1.667	1.541	1.377	1.519	1.882	1.172	1.799
180	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	1.401	1.365	1.278	1.364	1.432	1.548	1.547	1.583	1.505	1.357
181	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	857	824	783	862	788	678	748	1.270	612	1.083
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :												
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	227	245	255	259	235	234	244	238	233	262
183	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	4.745	4.942	5.200	5.110	4.756	4.740	5.045	4.799	4.747	5.138
184	Zalogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	215	241	217	237	241	256	293	240	247	227
185	Zalogkiváltás Budapesten	1.000 P	4.583	4.897	4.508	4.807	4.725	5.068	5.948	4.997	5.101	4.872
186	Zalogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.343	1.365	1.359	1.337	1.288	1.287	1.273	1.307
187	Zalogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	27.646	27.948	27.980	27.651	26.749	26.551	26.194	26.462
188	Kényszerárverésre került Budapesten . .	tétel	6.872	7.779	7.266	9.305	7.539	9.277	8.464	7.348	4.289	9.452

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. —
^{a)} Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzügyintézeti Központ kötelekébe tartozó budapesti pénzügyintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi.

1 9 3 7										Unités	Désignation	
február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
2·00	2·10	1·70	1·75	1·60	1·65	1·65	1·50	1·30	1·20	1 kg, en pengós	Cuivre	142
1·00	0·95	0·78	0·70	0·65	0·70	0·65	0·60	0·60	0·58	"	Plomb	143
6·80	7·80	6·80	6·80	6·50	6·50	6·50	6·30	6·30	6·00	"	Étain	144
Monnaie et crédit.												
75·4	62·7	58·6	79·4	85·3	59·2	80·4	72·7	75·3	91·4	1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État . . .	145
67·5	60·1	64·7	65·3	71·6	69·8	70·3	63·8	68·0	63·6	"	Dépenses brutes de l'État (prév. budg.) .	146
Banque Nationale de Hongrie :												
418·3	417·1	435·3	420·6	437·5	459·6	453·3	457·1	468·5	430·8	1,000.000 p	Circulation des billets de banque . . .	147
461·8	450·8	421·0	405·2	409·0	398·4	416·4	419·2	425·2	422·0	"	Effets escomptés et avances	148
Encaisse métallique :												
84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	1,000.000 p	Or	149
46·6	47·4	48·5	51·1	53·9	56·4	57·8	57·7	54·9	56·4	"	Devises et monnaies	150
140·8	141·1	141·9	144·9	146·3	147·1	147·0	145·7	143·1	147·7	"	Total	151
27·1	27·4	28·1	28·9	28·7	29·2	27·6	26·9	26·2	26·7	%	Proportion de la couvert. métallique . .	152
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	"	Taux d'escompte	153
4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	"	Taux d'effets de commerce de premier ordre	154
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois . .	155
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	156
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
119·5	118·3	119·2	120·6	118·0	119·4	121·2	122·9	124·6	127·8	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	157
605·1	605·1	605·6	604·6	619·7	623·5	626·2	628·9	633·5	643·3	"	Etablissem. membres de VI. C. S. F. ³⁾	158
724·6	723·4	724·8	725·2	737·7	742·9	747·4	751·8	758·1	771·1	"	Total	159
Dépôts en compte courant :												
50·0	47·5	45·1	51·0	50·2	49·1	53·6	51·4	53·5	57·1	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
637·0	637·6	641·7	644·8	639·0	638·3	639·9	649·0	654·5	651·7	"	Etablissem. membres de VI. C. S. F. ³⁾	161
687·0	685·1	686·8	695·8	689·2	687·4	693·5	700·4	708·0	708·8	"	Total	162
Ensemble des dépôts :												
169·5	165·8	164·2	171·7	168·1	168·4	174·8	174·3	178·1	184·9	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
1,242·2	1,242·7	1,247·4	1,249·3	1,258·8	1,261·9	1,266·1	1,277·9	1,288·0	1,295·0	"	Etablissem. membres de VI. C. S. F. ³⁾	164
1,411·7	1,408·5	1,411·6	1,421·0	1,426·9	1,430·3	1,440·9	1,452·2	1,466·1	1,479·9	"	Total	165
110·2	111·4	108·8	109·3	111·3	110·9	112·2	113·6	115·2	116·3	"	Dép. dans les 33 princip. établ. de c. de prov.	166
Bourse :												
183·3	185·5	155·3	146·4	159·8	175·9	167·3	157·2	156·0	147·3	1926 = 100	Indice d'actions ¹⁾	167
516.478	672.459	700.371	517.154	197.578	324.841	178.458	191.032	284.163	146.728	nombre	Actions vendues	168
41·0	42·6	44·7	32·9	15·5	22·5	13·9	13·6	20·8	11·8	1,000.000 p	Montant des livraisons et des acceptations	169
Sécurité du crédit :												
6	4	4	3	6	—	2	3	4	2	nombre	Faillites ²⁾	170
62	55	68	44	48	41	26	35	61	77	"	Concordats privés et judiciaires ²⁾ . .	171
68	59	72	47	54	41	28	38	65	79	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie . .	172
Dont :												
20	19	23	13	17	11	8	19	24	22	"	Nouvelles insolvabilités à Budapest	173
1.035	2.338	1.905	528	483	708	275	1.071	1.257	2.386	1.000 p	Concord. privés et judiciaires (actifs	174
1.877	3.013	3.212	917	834	1.146	436	1.535	1.940	3.788	"	en Hongrie (passifs	175
427	425	1.295	200	183	417	57	300	679	1.434	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	176
692	879	1.877	407	295	681	94	513	1.012	2.155	"	à Budapest (passifs	177
2.499	2.757	2.738	2.865	2.902	2.923	2.787	2.972	2.989	2.876	nombre	Lettres de change protestées en Hongrie	178
1.249	1.077	1.283	1.535	1.276	1.703	1.301	1.328	1.471	1.570	1.000 p	Lettres de change protestées à Budapest	179
1.340	1.419	1.311	1.445	1.381	1.228	1.299	1.440	1.362	1.333	nombre	Lettres de change protestées à Budapest	180
654	615	639	919	755	806	663	722	693	783	1.000 p	Lettres de change protestées à Budapest	181
Mouvement des monts-de-piété :												
232	249	265	265	262	256	244	247	253	273	1.000 reconn.	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182
4.748	5.107	5.226	5.351	5.476	5.209	4.964	5.001	5.185	5.420	1.000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	183
220	255	241	243	243	252	243	257	285	261	1.000 reconn.	Dégagem. " " " "	184
4.633	4.959	4.676	4.817	4.964	5.020	4.830	5.200	5.759	5.553	1.000 p	Dégagem. " " " "	185
1.139	1.313	1.337	1.359	1.378	1.382	1.383	1.373	1.341	1.353	1.000 reconn.	Effect. des gages aux m.-dep. de Bpest	186
26.577	26.725	27.276	27.810	28.322	28.510	28.644	28.445	27.871	27.738	1.000 p	Effect. des gages aux m.-dep. de Bpest	187
8.810	7.260	7.478	6.979	8.496	7.372	7.797	6.594	6.674	7.394	reconnais.	Ventes par contrainte aux m.-d.-p. de Bpest	188

1) Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment. — 2) Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — 3) A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.

mult év ugyanazon időpontjában az állomány még csak 31·5 millió pengő volt. Az összes *érckészlet* 147·7 millió pengőre rúgott s 4·6 millióval állott magasabban, mint egy hóval azelőtt, a tavalyihoz kepest pedig 25·3 millió pengős többlet mutatkozik. A *jegyfedezeti arány* árnyalatilag emelkedett s a hó végén 26·7% volt. Egy évvel azelőtt még csak 24·4%-on állott.

Betétállomány. A Postatakarékpénztárnál és a PK kötelékébe tartozó budapesti intézeteknél nyilvántartott betétállomány továbbra is lassú fejlődést mutat. A takarékbetétek állománya ugyan 13 millió pengővel 771·1 millió pengőre emelkedett, a folyószámlabetétek összege ellenben mindössze csak 800 ezer pengővel haladta meg az előző havit. Az összes betétállomány a hó végén 1.479·9 millió pengőt tett. Egy év leforgása alatt 102·1 millió pengős gyarapodás mutatkozik.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén november hó folyamán tovább folytatódtak a már két hónap óta tartó árfolyamhanyatlások. Az eső irányzat már teljesen kialakult. A részvényindex a hó végéig 8·7 pontot esett s akkor 147·3-en állott, 38·2 ponttal alacsonyabban, mint a folyó évi márciusi tetőpont idején. A november havi árfolyamhanyatlások ideje alatt meglehetősen kicsi volt a forgalom. Az év eddig lefolyt időszakában az *eladott részvények darabszáma* ebben a hónapban volt a legkisebb. Mindössze csak 147 ezer darab részvény cserélt kezet, az előző havi 284 ezer és a mult évi november havi 687 ezer darabbal szemben. A *szállítások és átvételek* összege is minimumot jelez s mindössze csak 11·8 millió pengőt tett, szemben az októberi 20·8 millióval és a tavalyi 46 millió pengővel.

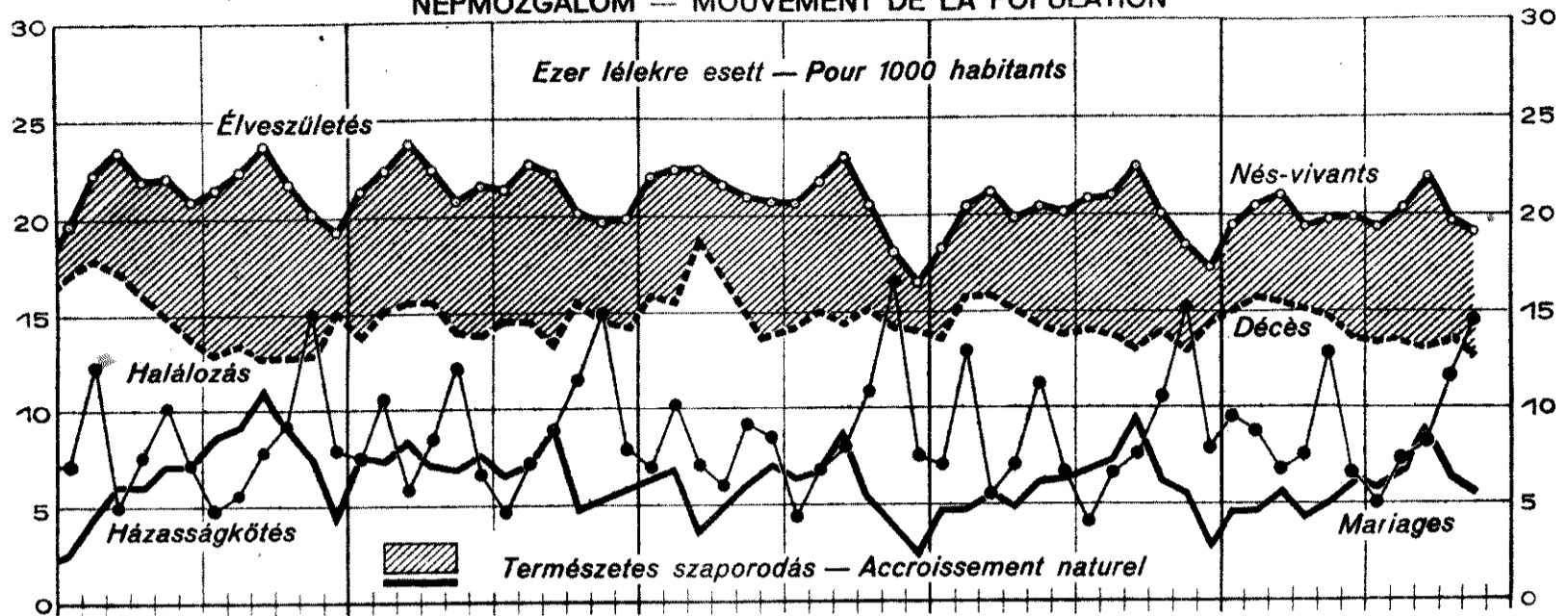
Hitelbiztonság. A gazdasági helyzet szempontjából a hitelbiztonsági viszonyok még mindig ki-elégítőek. Az év utolsó negyedében évszaki behatásokra a fizetésképtelenségek, a magán- és kényszeregyezségek rendszeresen emelkedni szoktak. Az idej október és november havi idényszerű emelkedések valamivel erőteljesebbek voltak a tavalyinál. A tárgyalt hóban 77 *magán- és kényszeregyezségi* eset fordult elő, 16-tal több, mint a megelőző hóban és 15-tel több, mint tavaly. A *fizetésképtelenségi* esetek száma 79-re rúgott, az előző havi

65-tel és a tavalyi 66-tal szemben. A hitelbiztonság bizonyostokú romlását a magán- és kényszeregyességek passzíváinak összegéből is meg lehet állapítani. A november havi passzívák összege közel 2 millióval haladta meg az előző havit és csaknem 1·5 millióval a tavalyit. A fizetésképtelenségeknél sokkal érzékenyebb váltóóvási számsorokban azonban nem mutatkozik ily arányú emelkedés és ezt viszont a hitelbiztonsági viszonyok előnyére kell írni. Magyarországon az *óvatolt váltók* száma 2.876-ra rúgott, 113-mal volt kevesebb (—3·8%), mint októberben és 232-vel (—7·5%) kevesebb, mint tavaly. Az óvatolt váltók összegénél alig 100 ezer pengős többlet mutatkozik (+6·7%) a megelőző havihoz képest, a tavalyihoz viszonyítva ellenben több, mint 312 ezer pengő a hanyatlás (—16·6%).

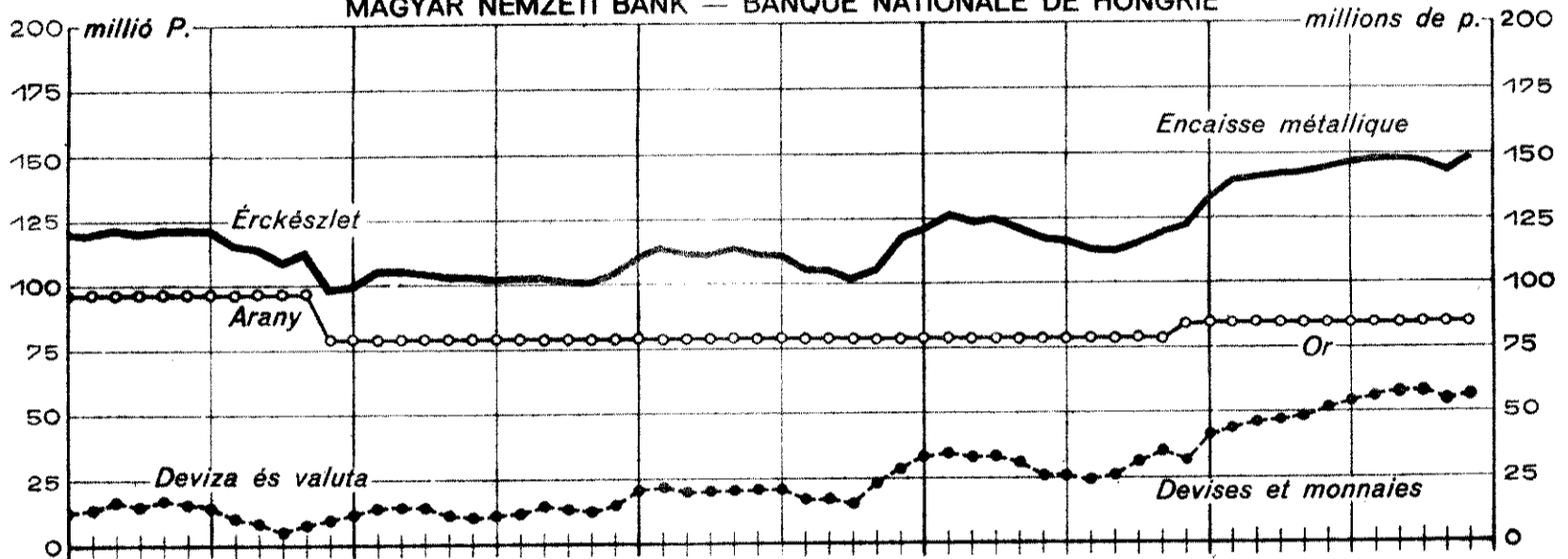
Zálogházi forgalom. November hó folyamán a zálogházi forgalom szokatlanul nagy lendületet vett. A zálogfelvételek tételszáma 273 ezerrel újabb maximumot ért el. Ilyen hatalmas arányú forgalom nem volt az elmúlt tíz esztendőben. A mult év novemberében csak 238 ezer tétel került elzálogosításra. A zálogfelvételek összege több, mint 200 ezer pengővel 5·4 millióra emelkedett és 600 ezer pengővel volt nagyobb, mint tavaly. A megélhetési viszonyok rosszabbodását látszik igazolni az a körülmény is, hogy ellentétben a zálogfelvételek tételszámának példátlan emelkedésével, a zálogkiváltások száma visszaesést szenvedett. A kiváltások tételszáma 261 ezer volt, az októberi 285 ezerrel szemben. A zálogkiváltások összege is esett s 5·6 millió pengőt tett, szemben az előző havi 5·8 millióval és a tavalyi 5·0 millió pengővel. A zálogkiváltások összege azonban 130 ezer pengővel még így is meghaladta a zálogfelvételek összegét, úgyhogy a zálogálladék alacsonyabban állott, mint október hó végén s 27·7 millió pengőt tett. Egy év leforgása alatt azonban a zálogálladék kerekén 1 millió pengős emelkedést mutat. A kényszerárverésre került tételek száma is erősen megduzzadt. Összesen 7.394 tétel került kényszerárverésre, 720-szal több, mint a megelőző hóban és 46-tal több, mint tavaly.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

NÉPMOZGALOM — MOUVEMENT DE LA POPULATION

MAGYAR NEMZETI BANK — BANQUE NATIONALE DE HONGRIE

TŐZSDE — BOURSE

